

EKNIZKY.SK

HOLOUBEK

Díl první

Jindřich Šimon Baar

J. Š. Baar

HOLOUBEK

DÍL PRVNÍ

MATURITA

Oktáva plzeňského gymnázia premonstrátského vypadala dnes slavnostně. Nejen proto, že vydrhnutá podlaha se stupínkem skvěly se bělostí jako křídla a že vysoká okna, jindy prachem osleplá, zářila a ve slunci se třpytila, jako by byla křišťálová, ale toho svátečního rázu prostorné síni dodávala hlavně katedra, potažená dnes zeleným sukmem a třapci ve všech čtyřech rozích, a pak veliká kytice sněhobílých a ohnivě červených růží, postavená ve vysoké váze porcelánové uprostřed stolu. U katedry krčila se židle; ta dnes kamsi zmizela a na jejím místě roztahovalo se pohodlné, měkce vystlané křeslo a po jeho obou stranách jako asistence vznášely se na tenkých, prohnutých nožkách elegantní židle barokní s vycpanými a květovanou látkou potaženými sedátky i lenochy.

Třída byla na zámek uzavřená a na chodbě před jejími dveřmi tlačil se hlouček studentů. Přešlapovali tu nedočkavě, všichni v černých šatech a sem tam na některé hlavě leskl se i černý cylindr. Oči jim horečně plály, ale tváře skoro všech byly bledé jako křída.

„Přijel včera večer z Klatov omnibusem, je zemským inspektorem a odborníkem ve fyzice a matematice. Zato latině a řečtině prý valně nerozumí, ač i do toho se plete,“ sděloval skoro šeptem Chalupa, uznaný detektiv třídy, který sháněl a přinášel klepy o všech profesorech i spolužácích, dopátral se každého tajemství a vyčuchal nejskrytější spády a dostaveníčka svých kolegů.

„A že nepřišel do kaple, na mši, všichni předsedové chodili,“ zeptal se zvědavý Javůrek, kterého mrzelo, že si nemohl dosud vládního komisaře prohlédnout.

„E, však se ho dočkáš, ty Evo zvědavá, zblízka se naň nahledíš, až tě to omrzí,“ broukl Holoubek, který tu jediný stál klidný, lhostejný, jako by se ho netýkalo, co všecky jeho spolužáky rozrušovalo.

„Zaspal asi,“ pokračoval hned Chalupa. „To víte, reverendissimi patres dali se asi vidět, vystrojili mu ‚večeři velikou‘, jako byla ta královská v evangeliu, a vínko jistě jako v Káně — Chalupa nedopověděl,

sklápěl leknutím ústa, jak cvakla klika, otevřely se dveře v ředitelně a v nich se objevil školník s klíči v ruce a celou náručí knih a papírů. Hned

skoro za ním vyběhl malý mužiček se zlatými brejlemi na nose, císařským vousem na bradě a v císařském černém, dlouhém kabátě na těle.

„To je on, zemský inspektor Müller,“ neubráníl se, aby alespoň nezašeptal Chalupa, „viděl jsem ho včera vystupovat z omnibusu.“

Oči studentů na něm rázem utkvěly; bojácně, zvědavě, nadějně hleděly z mladých ubledlých tváří, nevšímalý si pátera rektora ani pátera třídního ani ostatních profesorů, kteří v bílých, malebných hábitech jako komonstvo vážně kráčeli za mužíkem drobnými krůčky cupajícím.

Průvod se slavnostně blížil po dlouhé chodbě... Studenti, jak měli nakázáno, seřadili se v abecedním pořádku do špalíru, smekli, hluboce se poklonili. V zámku zarachotil klíč, dveře se rozletěly, a než se studenti vzpamatovali a vzpřímili, už slyšeli ostrý hlas: „Otevřít okno a ten buket odnést!“

Školník leknutím nevěděl, co dříve udělat.

„Položte knihy nejprve na katedru a pak jděte otevřít poslední okno,“ řekl mu tichým, klidným hlasem páter Norbert, profesor přírodopisu, a sám vzal své miláčky — kytici růží —, něžně k nim přivoněl a postavil je i s vázou doprostřed otevřeného okna.

„Páni kandidáti!“ ozvalo se za zelenou katedrou ještě dřív, než utichl šum a než oktáváni zasedli do lavic; rychle opět vstávali, překvapeni tímto novým oslovením. „Nové zákony školské ukládají abiturientům podrobit se zkoušce maturitní; máte podat důkaz, že jste zralí pro studium vyšší, studium univerzitní, máte složit úcty ze svých vědomostí v přísné zkoušce státní.“

Kdo necítí se zralý, ať raději odstoupí. Nikdo se nehlásí? Dobře! Všichni tedy se k maturitě přihlašujete. Zahajuji proto tuto státní zkoušku a zvu první tři pány kandidáty, aby přistoupili.“

To všecko pověděl pan inspektor jakoby jedním dechem, úsečně, břitce, a sotvaže padl hlasem, zabořil se do měkké lenošky a sáhl po seznamu abiturientů.

Třídou jako by zafičel ledový vítr. Studenti stáli jako zkamenělí, bez dechu na svých místech a mráz supěl jim po zádech.

„Andrle, Babor a Duha, vystupte!“ musil se ozvat třídní profesor; známý hlas prolomil rázem kouzlo zakletí, tři studenti vystoupili z krajní lavice a ostatní s hlasitým oddechnutím usedli.

Maturita se začala, ona přísná maturita, jak ji zákon zplodil, maturita, neznající úlev, výhod, osvobození anebo prominutí. Tvrdě a neústupně žádala, aby každý student bez rozdílu, premiant stejně jako poslední žák v lokaci, podrobil se jí bez milosti ze všech předmětů. Stála jako cherub s plamenným mečem před branou vedoucí na vysoké učení — na univerzitu. „Bud' — anebo!“ volal ten anděl a v jediné hodině, často v jediné minutě rozhodoval o celém příštím životě mladého člověka. Náhoda, nálada, štěstí hrály tu mnohem důležitější roli než vlastní vědomosti sbírané a nastřádané v dlouhém osmiletí života ...

Ale nebyl čas poddávat se dlouhým úvahám. Andrle stál už u tabule s křídou v ruce. Babor s Duhou drželi v ruce klasika s vybraným místem, které měli přeložit, a třída s napětím sledovala početní příklad, jak jej profesor matematiky diktoval. Sotva skončil, ozval se pan předseda: „Povězte stručně, jak chcete tento lehký úkol řešit?“ Seděl při tom jak přibitý, hlavou ani nehnul, jenom bystrá očka za broušenými skly jako jehly těkala po tvářích profesorů i žáků, aby nikdo ani pokynem hlavy, mrknutím oka nemohl zkoušenému poradit.

Otázky padaly jako kroupy. „Rychle! Rychle!“ dupal předseda, když za jeho zády neozvala se hned odpověď, „tak si to napište!“ — „A mluďte při tom!“ — Křída zaskřípala na černé tabuli, řady bílých číslic rostly; předseda jako by měl tabuli před sebou, nepotřeboval se ani obrátit, opravoval chyby, upozorňoval na dané veličiny, opakoval dvě tři řádky, jako by četl...

„Odborník!“ poliboval si profesor matematiky a tajně si radostí šňupl...

„Matematik,“ poliboval si profesor klasických jazyků, „nechá gramatiku a nepravidelná slovesa na pokoji.“

„Škoda, že není přírodopisec,“ politoval tichý páter Norbert a smutně se zahleděl na odstavené růže.

Ale brzy se všichni zklamali. Inspektor Müller se pletl do latiny, zkoušel řečtinu, rozuměl reáliím a byl kovaný v letopočtech všech věků. Odchyloval se od dané otázky, zabrousil záhy se studentem na jiné cesty, než po kterých ho chtěl provést úskalím maturity profesor, takže brzy duševním rozčilením a napětím hořely tváře nejen zkoušeným kandidátům, ale i profesorům.

„To je cirkus a ne zkouška,“ ulevil si rektor gymnázia v duchu, když

předseda Müller poslal Andrlovi na pomoc Babora, pak i Duhu a když všecky tři vlastně zkoušel, ba, brzy zavolal ke stolu i čtvrtého a pátého kandidáta. Jako zvěři oka kladl jim chytavé otázky, mátl je a se zřejmým potěšením hladil si knír, když se mu podařilo v dějepisu nebo v řečtině, v zeměpisu nebo fyzice polapit a zamotat někoho do svých podivných tenat...

Na tenhle způsob zkoušení nebyli zvyklí žáci ani profesori; všichni vycítili, že cosi nepřátelského vane jim vstříc z místa předsednického, čím dál tím jasněji proklovávala se zřejmá snaha ukázat, že studenti jsou špatně připraveni, vzdělání jejich že je nedostatečné, vědomosti kusé, chatrné ...

„Ubozí hoši,“ litoval opět v duchu celou oktávu páter rektor, který už jasně chápal, že se mají stát obětními beránky, aby se podařil důkaz, že klášterní gymnázia nevyhovují duchu času, že se přežila a mají být nahrazena ústavy i silami světskými.

„Tohle je tendenční politika, účel je jasný,“ nakloniv se k rektorovi profesor náboženství, šeptal mu do ucha. Rektor jen zakýval hlavou a mrazivý klid rozložil se po jeho brunátné tváři, profesori složili ruce pod škapulíře, postoupili Müllerovi volné pole a bolestně jen přihlíželi, jak chytá a topí i veselého, ostrovtipného Golera.

„Sequens, následující kandidát ať sem jde,“ rozkřikl se náhle předseda.

„Holoubku,“ zavolal třídní, a to jméno jako by profesory vzpružilo. Pozdvihli rázem hlavy, v očích se jim nadějně zalesklo a na rtech usadil se jim radostný úsměv.

„Počkej, ten ti vytře zrak, na tomhle žáku si jistě zuby vylámeš, toho nerozsápeš,“ myslili si všichni v té chvíli.

V lavici se zatím klidně, až těžkopádně, zvedal primus oktávy, nejlepší její žák ...

Viděli jste někdy na dostizích vyvádět ze stájí koně — favorita? Všimli jste si, s jakým nadšením spočívají na něm zraky totalizátorů i sázejícího obecnstva? Kůň leze skromně, schlíple, skoro líně, žokej takřka ho vleče na závodiště, a přece je to kůň proslavený, osvědčený, který vyhrál dosud všecky ceny ...

Tak asi hleděly oči profesorů i spolužáků na Josefa Holoubka, když se nemotorně, těžkopádně zdvihl a přistoupil ke katedře. Profesori v

bílých sutanách se usmívají, kývají mu vstříc hlavami a téměř se těší, že on — Holoubek — zachrání jistojistě jejich čest.

„Vy jste, jak vidím, primus třídy,“ pozdvihl Müller zraky od katalogu a zabodl je jako dvě jehly studentovi do tváře. Holoubek ten pohled snesl a krotce, dobrácky se usmál na pana předsedu.

„Hned se přesvědčíme, co ve vás vězí. Jmenujte některou rovinnou křivku! — No? Nic? A to jste mi podařený primus!“ zasmál se řezavě pan předseda a s opovržením zadíval se na profesora matematiky, kterému vlastně jeho posměch platil.

„Kuželosečky, Holoubku!“ jako bodnut vyskočil starý kněz a pravicí ukázal na tabuli.

Ano, to bylo pravda, že s novou terminologií byli dosud na starém gymnáziu na štíru, nevžila se dosud ani v teorii, ani v praxi, ani ve filologii, ani v reáliích; studenti, většinou rodem poctiví Češi, ovládali sice hbitě němčinu, ale jen potud, pokud jim ji ústav podával, jinak už v jejich hlavách i srdcích sídlila mateřská řeč; čtli Čelakovského, Máchu, Tyla, učili se českým básním a deklamacím, sháněli divadla a besedy, aby o prázdninách v rodných domovech pomáhali dmýchat do vlasteneckého ohníčku...

„Kruh, elipsa, hyperbola, parabola,“ rozjížděl se Holoubek, když se Müller pomalu otáčel i s křeslem k němu. Mosazná kolečka zaskřípala na koberci, spirálová péra zaduněla, pan inspektor vyskočil a vykřikl: „Nejsem zde proto, abych vám objasňoval rozdíl mezi curvami* [*& Německý výraz pro slovo „křivka“ (z lat. curvatus = zakřivený)] rovinnými a curvami prostorovými, nemohu vám teprve zde a teď popisovat curvy algebraické a curvy transcendentní, nemohu a také nechci vykládat o curvách kubických, o curvách reálných, o curvách — „

Homérský smích zahlaholil vtom celou, až dosud jakoby zkoprnělou třídou. Veselý Chalupa se neovládl, užil dvojsmyslného slova k vtipu, který ležel takřka na dlani, lehkomyšlné mládí přihlásilo se k svému právu na bezstarostné veselí, hlaholil zdravý, bezuzdný, nakažlivý smích, rostl a burácel místností, kde až do té chvíle jenom svíravý strach, napjaté ticho, hrozná úzkost a bázeň svíraly hrdla všech. Dvě krajnosti se setkaly a vyměnily si role. Ani profesoři nemohli odolat a tutlali smích v hedvábných šátcích, které rychle vytahovali z rukávů klerik; jenom inspektor jako by zkameněl, stál tu s ústy otevřenými, zčervenalý jako vařený rak, přestal

skákat a prskat jako křeček, přestal šermovat rukama, ale zato v očích jako by mu zelené plaménky zažehl. I on patrně pochopil sprostý dvojsmysl své invektivy, schlípl náhle, spustil se do křesla a hrobovým hlasem poručil: „Napište rovnici elipsy.“

Plameny smíchu zvolna uléhaly, uhasínaly, když Holoubek pevnou rukou psal:

„A pod to rovnici hyperboly.“

Profesoři si ještě utírali uslzené koutky očí, hlučně si čistili nosy, sem tam některý student ještě vyprskl, ale celkem bouře už byla zkrocena a zažehnána.

„Nu —“ rozkřikl se Müller vítězoslavně a upřel znova na Holoubka své hadí oči, „rovnici hyperboly chci.“

Bože! Co dělá Holoubek? Je to možné, že zavrtává zraky do podlahy, stojí jako pařez, červená se hanbou? Je možné, že kdo napsal rovnici elipsy, nedovedl by napsat rovnici hyperboly? Místo křížku položit tam ležatou čárku? Místo „plus“ napsat „minus“?

Ano, je to možné, hlavou Holoubkovou v té chvíli honily se rovnice všech možných přímek, křivek, těles, ohnisek, středů, velkých i malých os, úsečí, výsečí, průměrů, poloměrů, parametrů, spirál, parabol, kruhů, tangent, v divoké směsi proplítaly se řady algebraických čísel, sinusy, kosinusy, různá písmena řecké abecedy, alfa, pí, ómega, a zase x a y mu skákaly před očima, všecko, ano všecko by dovedl, jen ta osudná čárka skrývala se kdesi v zapadlém koutě jeho paměti a ne a ne se vynořit.

„Tak položte křídu, jste hotov,“ zasmál se vítězně Müller. „Ani jsem se nenadál, že to bude tak lehké,“ zabručel pro sebe spokojeně.

„Holoubek si tu rovnici vyvodí, ručím za to,“ povstal profesor matematiky za hrobového ticha, které po hlučné salvě smíchu působilo tím příšerněji.

„Chalupa,“ místo odpovědi vyvolal předseda nového kandidáta.

O Holoubka srazili se profesoři s Müllerem ještě za konference, ukazovali mu jeho práci písemnou, na jeho známky semestrální, hrozili, že dají kandidáta přezkoušet novou komisí — ale marně.

Stala se neslýchaná a neuvěřitelná věc, primus gymnázia z matematiky propadl a z ostatních předmětů odpovídal s bídou dostatečně.

HLÁVKY

Podzimní říjnové slunéčko vylákalo všecek biskupský alumnát do zahrady. Majstři kráčeli městem „v hadu“, to jest jako školáckové pěkně do párků seřazení, bílé kolárky svítily jim kolem vyschlých krků, modrá cingula vesele povívala kolem boků, lidé se na ulicích zastavovali a ohlíželi za nimi. Sem tam padl nějaký špatný vtip nebo štiplavá poznámka, ale teologové si toho nevšíмали. Šli tiše, skromně, mlčky, s očima sklopenýma, jak je k tomu usilovně nabádal asketický páter spirituál; věděli, že s vicerektorem tvoří poslední pár hada a že ostře pozoruje své svěřence.

Pouze „prvoročáci“ se bavili hlasitěji a rozhlíželi se kolem směleji. Většině z nich bylo sídelní město biskupské až dosud španělskou vesnicí a o životě v kázni v semináři věděli asi tolik jako o poměrech panujících na Měsíci. Vykračovali si ještě bez talárů, ve svých studentských šatech, jak v nich po prázdninách před týdnem do kněžského semeniště přijeli.

„To zas bude práce, nežli tyhle rekruty zkrotíme,“ usmál se veselý vicerektor, pozoruje rozmarně se smějící abiturienty. „Doufejme, že s pomocí boží se nám to brzy podaří,“ povzdychl spirituál, „zdá se, že to jsou výborní hoši, mají vesměs velmi dobrá doporučení svých gymnaziálních profesorů i farářů.“

„Ale jeden je mi nápadný mezi nimi, chodí jako zařezaný, smutný, nemluvný, nedružný; ten asi nevytrvá.“

„Aha, myslíte jistě Holoubka,“ usmál se spirituál, „buďte bez starosti, ten zde určitě zůstane, ten jediný má na maturitním vysvědčení dvojku z matematiky, ač ještě v prvním semestru v oktávě byl primus. Toho by na univerzitu nepřijali. Přijali jsme ho na přímé zakročení pátera rektora plzeňského gymnázia, který nabízel Holoubkovi místo v řádovém alumnátu, ale Holoubek odmítl a prosil, aby byl přijat k nám.“

Had se zatím doplazil k veliké zahradě, ohrazené vysokou zdí, plné starých stromů i keřů, které se vyzdobily podzimní nádherou, neboť vítaly po dlouhé době prázdnin dnes poprvé své mladé přátele. Slavnost shledání měla průběh upřímný a srdečný. Hned u vchodu odložili mladí alumni — jakoby v garderobě — plášť vážnosti a zamlklosti, do kterého se cestou halili, a rozjásali se vstříc kynoucí jim zahradě. Jako děti se rozběhli cestou necestou k jednotlivým stromům, zákoutím, sedátkům,

keřům, aby je nikdo nepředešel a napřed vyhlédnuté místečko jim nezabral. Bylo tu asi čtyřicet takových útulných laviček uprázdňeno po loňských pastoralistech, kteří už teď působí jako kaplani po rozsáhlé diecézi a sem se již nikdy nevrátí. Ta místa třeba obsadit a uhájit je proti vetřelcům, kteří se budou odvolávat na to, že ty lavice jim byly předchůdcem odkázány, že už před prázdninami sem chodili. Ale to všecko je pouhý dým, teprve dnes se každý pravoplatně uváže na celý rok k svému koutku a teprve dnešním dnem počínaje musí být jeho držba respektována ...

Staré stromy shovívavě hleděly na tyto mladické zápasy a vzpomínaly, co kučeravých hlav už se pod jejich korunami vystříдалo! Kolikrát už vyslechly celou fundamentálku, dogmatiku, morálku, kolik vzdechů z mladické hrudi smísilo se se šelestem jejich listů, kolik slziček svlažilo udupanou půdu nad jejich kořeny...! Občas zavítá ještě k některému z nich třeba už šedovlasý kněz, s hlavou nachýlenou k zemi, zastaví se pod stromem, narovná se, zahledí se vzhůru do koruny a řekne: „Zde pod tímto stromem sedával jsem celá čtyři léta,“ a pak se zamyslí... zadívá se do země ... prohlédne kůru stromu, kde zarostla už dávno začáteční písmena jeho jména jako důkaz jeho vlastnictví a kde běhají se písmena jiná — nová ...

Ano, zahrada naplnila se křikem, smíchem i jáсотem, listy pokropily se nejluznějšími barvami podzimu, slunce zalévalo všecky tlumeným světlem a teplem své slavozáře, zahrada je vítala, objímala a tulila k sobě

...

Toliko jeden majstr nepodléhal tomuto tajemnému kouzlu sbratření, této všeobecné radosti, nenakazil se nadšením a nepocítil blaženost, která se té chvíle šířila seminářskou zahradou. Chodil sám a sám po travnaté cestě, jakoby hluchý i slepý, zabořen jsa jen do vlastních myšlenek a úvah. Cítil dosud, jak Bůh strašně pokořil jeho pýchu, navždy ji pokořil, takže už nikdy nezdvihne v jeho srdci svůdnou hlavu. Spadané, zežloutlé listí šustí u jeho nohou, stébla suché trávy praskají pod jeho kroky, ale on dosud slyší sama sebe, jak odpovídá v bezstarostném smíchu o svatodušních svátcích své matce: „Tak, maminko, uděláme smlouvu spolu; propadnu-li při maturitě, stanu se knězem, ale když ji udělám s vyznamenáním, necháte mě studovat medicínu — co?“ Matka mu jen rukou zahrozila, vyšla ven, a otec u stolu podpisoval mu radostně

listinu, že svoluje, aby se podjal maturity.

Nemožné se stalo možným. Hle, pouhá čárka — hloupé minus — mění směr jeho života. Kdo to způsobil? Bůh? Náhoda? Matčina modlitba? Inspektor Müller? Ach, nic na tom nezáleží, hlavní věcí je, že se to opravdu přihodilo, zatřáslo to jím a přivedilo úplnou duševní katastrofu. Celé prázdniny hanbou paty z domu nevytáhl, lidem nešel na oči a pozdravil radostně chvíli, kdy mohl ujet sem, do semináře. Chtělo by se mu hlavu posypat popelem, obléci roucho žíněné, zavřít se někam do poustevny a žít život kajícíka. Jak ho to všecko tíží, jak rád by se někomu svěřil, vyzpovídal, o někoho se opřel, alespoň teď na prahu nového života.

„Copak tak sám?“ ozvalo se náhle před ním. Holoubek pozdvihl hlavu a páter spirituál důvěrně se na něho usmál.

„Nikoho tu neznám,“ smekl a poklonil se zvolna, vážně Holoubek.

„Není zde nikdo z vašich kolegů gymnazijních?“

„Nikdo, prosím.“

„Na kterém gymnáziu jste studoval?“

„V Plzni.“

„A to ovšem, odtamtud chodí všichni do pražského semináře. A copak vás přivedlo sem?“

„Propadl jsem při maturitě,“ zašeptal Holoubek, zapálil se studem jako růže a sklopil hlavu tak hluboko, až se brada prsou dotýkala.

„I podívejme se, to je náhoda. Vidíte, já propadl také, ovšem ne při maturitě, tenkrát za mých časů nebylo o ní ani potuchy, ale ve filozofii jsem dostal dvojku z matematiky. A z čehopak jste, prosím vás, proletěl vy?“

„Také z matematiky.“

„A to vás tedy k nám přivedlo, co? Bez té dvojky byste asi sotva práh seminářský překročil, co?“

Páter spirituál v nejbližší půlhodince vyslechl celé upřímné vyznání Holoubkovo. „Tak vidíte, tak vidíte,“ kýval při tom hlavou, „nevyzpytatelné jsou cesty Páně. Maličkost, pouhá čárčička, a stačí, aby se rozhodlo o celém našem životě. Važte si toho, příteli, vás Bůh zřejmě volá na cestu kněžského života.“ Sám zatím vodil Holoubka po cestách seminářské zahrady, našel mu lavičku, vybral mu místo, ba svěřil ho a seznámil i se starším majstrem z vyššího ročníku, a když se potom k večeru rozklínal

zvoneček a vybízel majstry k odchodu, Holoubek už se nemračil, usmíval se, ledy byly prolomeny, v duši jeho se cosi vyrovnalo, v tom krásném dni smířil se s čímsi, co ani jmenovat nedovedl ...

„Co Bůh činí, dobře činí,“ opakoval si rezignovaně po páteru spirituálovi a již se tím netrápil. Přestal myslet na minulost, na to, co v duši i v srdci pochoval, na plány a touhy, které musil opustit, nemyslel ani na budoucnost, ale žil cele přítomností, která byla nová, nezvyklá, měla svůj půvab i své vady, ale stačila úplně, aby Holoubka zabavila. Co byl život na gymnáziu, kde bydlil s dvěma třemi studenty u staré paní Zámečnickové, kde se stýkal jen s hloučkem spolužáků, proti rušnému životu seminářskému, kde přes sto mladých nadšených lidí, zdravých a veselých, dnem i nocí žilo pohromadě!

Tvořily se zde kruhy a kroužky, přitahovaly se navzájem povahy stejně založené, rodily se plány a snahy, takže život zdánlivě jednotvárný, šedý, byl pouhým podkladem, půdou, ale na ní se pak pestřilo různobarevnými květy a vzorky jako na vzácném koberci. Čtenářská beseda, Klub šachistů, zpěvácký spolek Serafín, kuřácká obec Dýmákov, hudební kroužek Cherubín, hádankáři, politikové, národohospodáři, kytičkáři, znalci cizích jazyků, nadějní literáti, povahy uzavřené, veselé, tiché i bouřlivé, to všechno jsi našel pod seminářským krovem. Zde každý brzy našel sebe sama, přiznal barvu, projevil určitý sklon, a představení jen bystře pozorovali svoje svěřence, zkušenou rukou sem tam přistříhli některý příliš bujně rostoucí výhon, ztlumili křiklavou barvu, přidusili výstřední tón a starali se, aby to všechno vyrůstalo z jediné půdy, z půdy života duchovního, náboženského, a směřovalo k jedinému cíli — ke cti a slávě boží...

Holoubkovi se otevíraly oči. Chvilí ještě tápal jako v temnotě, topil se v přílivu nových dojmů, ale brzy vystrčil hlavu, otřásl se, ohlédl a zdomácněl. Předsedové kroužků zuřivě sháněli mezi „prvoročáky“ nové členy, aby doplnili svoje řady, prořídle odchodem pastoralistů.

Holoubka nejdříve získali Serafíni a Cherubíni, protože si rád zazpíval a zahrál na housličky, ač žádným virtuosem v tom nebyl, ale také brzy navštívil počestnou obec Dýmákov; nejprve byl tam trpěn jako novousedlík, když si však pořídil dýmku s potřebnými rekvizitami, byl přijat podle zvláštního řádu i za souseda. Po jaře, když se i ze seminářského dvora a zahrady potichu vytratil smích, když v holých

korunách kaštanů, akátů a moruší smolně se leskly a bobtnaly pupence, hvízdali kosíci a štěbetali vrabci, pěnkavy a sýkory, bzučely mouchy a hrálo sluníčko, vyrojili se i majstři — zahradníci. Z nějakého úkrytu přinesli rýče, lopaty, hrábě, vyhrnuli si taláry a vlhká země zavoněla kolem. Selská krev probudila se v Holoubkovi — i neodolal. Zprvu přistoupil nesměle a jen se díval.

„Copak, že tu stojíte zahálejíce?“ obořil se prefekt čtvrtého roku slovy evangelia na diváky.

„Nikdo nás nenajal,“ odpovídali mu se smíchem.

„Dobrá, tak kdo chce jít na vinici?“ a prefekt Kudrna ukázal na psí víno, které se táhlo po holých zdech. „Musí se to prostříhat, suché listí vyházet, vyčistit a znovu vyvázat.“

„Já bych to udělal,“ přiskočil hned Holoubek a už sahal po nůžkách a lýku, i vysoké schůdky si přivlekl ze skladiště a jenom nerad z nich slézal, když minul „tempus liberum“ a domácí řád volal majstry k skriptům a knihám.

„Vy jste vytrvalý,“ chválil ho Kudrna, „kdybyste chtěl, tuhle je ještě jeden nezadaný záhonek. Zahradničil na něm slavně po čtyři léta nynější hostounský kaplan Roušek, a proto ho nikdo ze starších nechce, bojí se kritiky, že by to tak nesvedl jako Roušek.“

„A co bych tu měl pěstovat?“

„Co chcete; v tom tu panuje největší svoboda.“

Do večera byl záhonek zryt a uhrabán a v jeho čele na tyčince černal se nápis: Josef Holoubek.

„Josefe, copak tu budeš pěstovat?“ ptali se ho kolegové, když v blahém zadumání stál nad tím kouskem zryté půdy.

„Zrovna na to myslím. Což abych koupil macešky?“

„Ty má už tamhle Hausner a pomněnky se modrají na vedlejším záhonku. Musíš být originální, jen žádnou kopii, žádné opičení po jiných.“

„Holoubku, zasej ředkvičku, tu já tuze rád.“

„Já bych tam nasil kulatinu, tu holoubci nejraděj i — takhle hrách, to by bylo něco.“

Spor zůstal nerozřešen, vedl se druhého i třetího dne. Ostatní záhonky se už pomalu plnily, už se zalévaly, ošetřovaly, jenom Holoubkův ještě zbýval.

Ráno po mši svaté a po snídani ozval se na dvoře smích. Majstři se

tam kupili kolem záhonku a volali: „Holoubku, pojd' sem, podívej se, co ti tu roste.“

V kypré zemi byly zde zastrkány všechny dýmky kuřácké obce. Tmavé troubele čnely pěkně vzhůru a na jejich koncích se kroutily kostěné špičky a dole po záhonku se bělaly baňaté hlavičky porculánek, dřevěnek, hladké i ozdobené malbami a řezbami.

Kuřáci se zlobili a chtivě se hnali po svém majetku.

„Nechat! Nesahat na to!“ křičeli hned ostatní.

„Ale, pánové, mírněte se, vždyť křičíte jako na návsi, copak se tu vlastně stalo?“ ozval se vicerektor, ale sotva spatřil posázený záhonek, dal se sám do upřímného smíchu.

„Bije sedm, čas ke studiu, pojd'me nahoru,“ nutil představený majstry těše se, že snad přísný pan rektor se o tom nedozví. Kuřáci si rozebrali svůj majetek, slíbili, že vypátrají-li pachatele, odmění ho po zásluze, ale pak udeřili na Holoubka: „Do večera tam něco nasázíš, i kdybys to měl někde ukrást, a za pohanu naší počestné obci zaplatíš do obecní pokladny pět páčků tabáčku. Tak!“ — zastavil si na schodech Holoubka rychtář Dýmákova a sdělil mu své rozhodnutí.

Josef z celého zahradnictví rozuměl pouze zelinářství, protože v okolí Plzně a hlavně u nich doma se pěstovalo zelí ve velkém a vyváželo daleko široko pod jménem křimického zelí.

„Zkus to!“ napadlo ho v té chvíli a bylo rozhodnuto.

Poslal si sluhu s papírkem k zahradníkovi a večer už záhonek se zelenal. Smutně klonilo tu hlavičky asi šest letních „hlavatic“ a jako mezisadba rozklesle si tu hovělo několik sazenic raných brukví.

„A je to přece jen prozaická, hmotařská duše, není schopen žádného vzletu, nadšení, podívejte se například na jeho záhonek, víte, co si tam nasázel?“ rozhorlil se rektor.

„Ano, vím, zelí, brukev, trs bramborů už mu tam také vyráží, a myslím ta lemovka kolem že bude ze řepy vodnice,“ odpovídal klidně spirituál.

„Tož vidíte, mamonář, prospěchář, sobec z něho bude a tomu nutno u něho včas čelit.“

„Počkáme, až co z toho vypěstuje a jak s tím naloží.“

Holoubkův záhonek byl ustavičným předmětem všeobecné pozornosti, terčem vtipů, příčinou mnohých rad, pokynů a velikého veselí.

Na sousedních záhonech voněly karafiáty, kvetly růže, pestřily se hvozdíky, každý kolem nich prošel, spočinul na nich pohledem, ale u „zelinářského podniku“ se každý zastavil. Holoubek jako by neviděl a neslyšel, ustavičně tam měl co kutit; plel, protrhával, okopával, chytal dřepčíky, zaléval, když se mu jedna vodnice ztratila, dal tam i napsanou „výstrahu“ a rychtář Dýmákova ustanovil hned polního hlídače. Hlídač po několika dnech přinesl biret Součkův, který na řepu chodil a na kterého celý Dýmákov už dávno líčil, protože se vyšetřilo, že Souček dýmkami tenkrát záhonek posázel. Celá velká obec se sešla a Součka div že nepřivedli v železech. „Pět páčků tabáčku poškozenému a pět páčků do kasy,“ zněl ortel a Holoubek i se záhonkem stoupli v ceně, zvláště když se Josef kavalírsky zřekl náhrady ve prospěch celku. Pak už koncem května na záhonku kteréhosi dne se vznášel nápis: „Prodej řepy ve velkém i malém“, a kupci se hrnuli. Řepa se prodávala po čtyráčku a zboží šlo na dračku, zvláště když se ukázalo, že to není žádná vodnice, ale výborná a zdravá pivní ředkev.

I pan vicerektor si přišel pro jednu.

„Račte si jen vybrat, eximie,“ přivítal ho Holoubek, ale čtyráček přijal i od něho.

„Je to filuta,“ smál se vicerektor při večeři u panského stolu, krájeje ředkev na koláčky a posoluje ji, aby se mohla „vyplakat“ — „pětku jistě strží; a zelí už mu hlavatí a brukve zakládají, že nám to nabídne ke koupi do kuchyně!“

„Podivno, že v něm není žádného ideálního vznětu, takový střízlivý praktik, počtář je to; pomoz Pán Bůh, kdyby takový zůstal i jako kněz, kam to povede,“ hrozil se rektor.

Páter spirituál mlčel, sklopil hlavu a zamyslíl se ... Báł se o Holoubka, báł se, aby mu rektor při loučení neřekl: „A vy, pane Holoubku, už se k nám po prázdninách nevráťte, nemáte na kněžství pravé povolání...“

Odběrem ředkve se záhonu ulevilo, zelí se rozložilo pohodlněji, brukve si oddychly a nadouvaly se mocněji a mocněji, sluníčko hrálo. Holoubek zaléval dvakrát denně, před slunce východem i po jeho západu; hlávky valem tvrdly, bělaly, zrály, brukve už pukaly; prázdniny se blížily, zkoušky už stály na samém prahu poslucháren, majstři chodili se skripty v ruce a „dřeli“, ztratili zájem o všecko, jenom záhonek Holoubkův je ještě

lákal. „Na výstavu to pošli, takové hlavy svět neviděl, je vidět, že jsi odborník,“ chválili, ohmatávali a divili se, jak jsou tvrdé, jadrné, jak to jen tak rychle mohlo narůst.

„To je tím, že jsou na novině, že tu dosud nikdy zelí pěstováno nebylo, po roce už by to byly pouhé báchory. Novinu — to chce zelí,“ hrdě vykládal Josef, jako by stál u lánu, na kterém se bělá takových hlav alespoň sto kop ...

„A co s tím počneš?“

„Malá starost! U nás se prodá zelí! Dražbu na ně udělám, uvidíte, že půjde na dračku.“

Ale na zítřek do rána zelí i brukve zmizely tajemně, nenápadně a nikdo ani v Dýmákově nevěděl, kam se podělo.

„Ukradli ti je?“ doráželi na Holoubka.

„Nikoli, prodal jsem je pod rukou.“

„Zač?“

„To je mé obchodní tajemství.“

„A komu?“

„Kupec si nepřeje, aby byl jmenován.“

Zjistilo se jen, že hlávky zahlédl kdosi, jak je fortnice někam v koši odnášela.

„To je přespříliš! To už není nevinná zábava. Zde přestává žert, zavolejte sem ihned fortníka,“ rozhněval se rektor a všichni, pátera spirituála nevyjímaje, tentokrát souhlasili. Žid je ten Holoubek, žid. Jaký by to byl z něho kněz! Sluha letěl pro fortníka a přivedl ho do letního refektáře, kde dosud seděli představení semináře.

„Fortníku, pan majstr Holoubek z prvního ročníku vám prý prodal záhonek zeleniny.“

„Neprodal, prosím, jen mi nařídil, abych to večer po deváté všecko vytrhal a odnesl do fortny.“

„A co s tím tedy udělal?“

„Zvážil to u mě. Přes dvě kila vážila jedna hlava, tvrdá jako kámen, jaktěživ jsem takové zelí neviděl.“

„Co jste mu dal za to?“

„Nic, prosím, on mi to ke koupi nenabízel.“

„Tak u všech všudy, kdo si pro to přišel, kam to nesla vaše žena?“ rozčiloval se rektor.

„On mě sice prosil, abych mlčel, dal mi i zlatku za to, že budu mlčet a udělám, co a jak si přeje, ale aby si milostpáni nepomyslili, že snad podporuji nějaké šmejdy, musím to povědět.“

„Jen zkrátka,“ skočil mu do řeči netrpělivě rektor a oba vicerektori i spirituál zvědavě upřeli na fortníka oči.

„Poníženě prosím, on pan majstr Holoubek přišel do fortny a povídá: ať vaše žena koupí za tuhle desítku uzený bůček nebo krkovičku, k tomu ať sebere těch šest hlávek zelí a donese to sestřičkám do chudobince, ať ty stařenky si tam pochutnají.“

„To že řekl?“

„Ano, milostpane, a zlatník mi vtiskl do dlaně, abych mlčel a splnil mu to přání. Nic zlého to nebylo, stará tedy sebrala ty hlavy do koše, cestou se stavila u uzenáře Jalovce, koupila uzený vepřový hřbet a odnesla to babkám do azylu.“

„Bud' je světec, nebo blázen —“ zabručel rektor, vstávaje od stolu. Ale tvář spirituálova se rozzářila jako slunce. Ne, nemýlil se v Holoubkovi. Za mák falše v něm není, neskrývá se, nepřetvařuje, nestaví se hodnějším a hezčím, než vsutku je. Ano, je to střízlivá povaha, ale srdce má zlaté! Nekleká v oratoři přes čas, nespíná afektovaně ruce, nekroucí očima, sem tam dokonce i zmešká, zaspí, zapomene na něco, ale přece je to nejhodnější a nejupřímnější alumnus celého ročníku.

Páter spirituál se v úsudcích neukvapoval, viděl svým svěřencům do duší, a proto se v nich také nemýlil.

ŽID

Holoubkovi se v semináři jak náleží líbilo. Zde se mu otevřely teprve oči, zde poznal, v čem spočívá pravý život a pravá radost... Už nelitoval svého krkolomného pádu při maturitě, ale vzpomínal si na to jako na veselé dobrodružství. Otřásl se a setřásl ze sebe všechnu hloupou ctižádost, kterou jako primus třídy až chorobně v sobě živil. Už se tak vášnivě nevrhal na studium, na knihy, už neprahl a nežíznil jen po tom, aby měl samé „eminenter“ v indexu. Všecko to měl před maturitou v hlavě pěkně jako ve škatulce srovnané, a přišel takový Müller, zatřásl tou škatulkou, a hle, vědomosti jeho se nějak přeházely, hloupá ležatá čárka někam zapadla a neštěstí bylo hotovo. Neštěstí? Jaké neštěstí? Štěstí to

bylo! Dnes už by vůbec nedovedl rovnici elipsy ani napsat. A co na tom? Jeho ctižádost dostala tam u zelené katedry smrtelnou ránu, nevstala již a umřela v Holoubkovi. Už nikdy se neučil pro známku, nepřál si být premiantem, nestavěl si větrné plány do budoucnosti, nechtěl nade všechny vyniknout; bylo mu naprosto lhostejné, jak o něm soudí profesori i představení, a žil si zcela po svém způsobu. Studium ho nijak neunavovalo, nerozčilovalo a nestravovalo všechn jeho čas. Dával pilný pozor na přednášky a to mu obyčejně při jeho výborné paměti stačilo. Přečetl-li si stránku před zkouškou ještě jednou, byl jist, že věci rozumí dokonale, byť i ji nedovedl odpapouškovat, jako když bičem mrská. Jeho zkoušky podobaly se více rozhovoru s profesorem, sem tam i něco namítal, dal si znovu vyložit; ale obyčejně se shodli dobře a rozešli se v přátelství.

Pouze rektor, který výročním zkouškám v koleji býval přítomen, volával si Holoubka k sobě a vážně mu vytýkal jeho váhavost.

„Mohl byste být pilnější, věnovat více času studiu,“ končil svoje rady.

„Nemohu, reverendissime, račte uvážit, co mám starostí,“ stejně vážně odporoval Holoubek, „musím psát archy, účtovat s litografem, kolegové svěřili mi prodej a nákup devocionálií, sbírám na knihovnu, na katedrálu, na vincenciány, starám se teď i o zelinářství a včelařství v zahradě, kdepak bych nabral času.“

„Kolegové vám marně neříkají Žid.“

„Ano, seminářský Žid,“ usmál se Holoubek, „někdo se zde přece obětovat musí.“

„Tak jděte!“ mávl konečně rektor rukou a usmál se, „co s ním! Zbožný, upřímný je, a to konečně stačí. Samé učené doktory teologie církev svatá také nepotřebuje, musí mít i svaté Františky, chudáčky boží, a takový — tuším — Holoubek bude,“ řekl si v duchu a dal už Josefovi pokoj. A ten, pohřbiv svou vášnivou lásku ke knize a studiu, nezahlélel. Čilý jeho duch vymýšlel bez únavy nové plány a houževnatě je prováděl. Byly to sice jen pouhé zábavné hračky, sloužící zdánlivě kratochvíli; ale Holoubek oddával se jim s takovým ohněm, jako by šlo o miliónové obnosy a světoborné projekty.

„Copak se musíme nechat šidit a okrádat,“ — bouřil při dopolední svačině den co den, „kdybychom si párky, bučky, rohlíčky kupovali společně a neběhali si pro každý zvlášť, co bychom ušetřili času, peněz. I

jakost zboží by se zlepšila, každý dodavatel by si vážil odběratele, který mu dá denně aspoň pětku utržit; založme si potravní spolek nebo Oul, ve všech městech už se to zakládá, zkusíme to také, za pokus to přece stojí!“ Opatřil si hned stanovy, sháněl členstvo, svolával valnou hromadu, rozděloval funkce výboru a po týdnu už se sám vypravil pro svačinu, jak ji ráno na lístku objednal u uzenáře.

„Nějakou Včelku také bychom si mohli vypěstovat,“ napadlo ho, když četl, jak se rychle šíří po Čechách hnutí záloženské a jako o překot že rostou městské spořitelny, peněžní a loterní spolky a jak když se blíží k posledním dnům měsíce, nebo před cestou na svátky, shánějí kolegové s obtížemi nepatrné půjčky po celém semináři, i — u sluhů. A tak za ohromného smíchu vznikla v semináři peněžní společnost Pomoc s ručením neomezeným a s úžasným závodním kapitálem jednoho tisíce — krejcarů.

V kuřárně si pak otevřel trafikku zcela nepozorovaně. Neminulo dne, aby po večeři, když se obec dýmákovská sešla na černé hodince k důvěrnému dýchánku, nebědoval někdo „mně došel tabák“ a „mně sirky“, „potřeboval bych novou špičku“ — „doutník, kdo má zbytečný doutník?“

, Pozdě večer nebylo ani pomyšlení, že by se smělo vyjít pro tyto nezbytnosti kuřácké ze semináře do abaldy dosti vzdálené, a kdo za dne zapomněl, musil často kouřit „naslepo“ neboli „nastudeno“, jak se říkalo.

„Tu máš, nacpi si,“ podával ochotně Holoubek svoji měchuřinku, ale dodával nevinně, „kdybys chtěl, postoupím ti rád páček, mám náhodou zásobu ...“

Tak si zvykli na to bezstarostné pohodlíčko, že už se obraceli jen na Holoubka a kupovali jen u něho. Obchod se vžil, courání ze semináře pro tabák, veřejné i tajné, přestalo, protože se v Dýmákově náhle octla úhledná skříňka se zámečkem a nápisem: „Prach jsi a v prach se obrátíš.“

Na zakročení pátera spirituála ten nápis musili majstři odstranit, obec dostala za něj strašlivý nos veřejně, v oratoři. Holoubek seděl při tom jako na jehlách, hlavu měl hanbou až mezi koleny, ale skříňka už v obci zůstala, jenom že na ní skvělo se filozofické heslo: „Všecko je dým“; kuřáci sehnali kdesi i pěkného mosazného orlíčka a předsednictvo obce rozšířilo se o nově voleného člena „tabáčníka“.

V tom hospodářském podnikání, tak rozvětveném, setřásl Holoubek

všecku svoji těžkopádnost, utopil všecky mladické vrtochy a bolestné zápasy, zachoval si veselou, jarou mysl — a dobré, citlivé srdce. Všecky podniky nesly znamenitý užitek — ale na papíře. Účty se vedly přesně, činovníci musili si počínat navýsost svědomitě, ale v bilancích také nescházely položky „nedobytné dluhy“, a tu to byl právě Holoubek, který vždy první, ať už jako předseda, nebo jako pokladník, nebo jako pouhý člen, horlivě navrhoval, aby se jména nečetla a položka aby se prostě „odepsala“. Návrh svůj také dovedl prosadit... Vděčný pohled nejchudších kolegů jako by neviděl a v hrozných rozpacích byl, když mu kdysi veselý Souček stiskl ruku a zašeptal: „Děkuji ti, Pepíčku, ty víš zač.“ — Čistý zisk se tím značně snížil, ale přece nezmizel, několik desítek přebytku celková rozvaha přece jen vykazovala, takže na programu každé výroční valné hromady skvěl se i pyšný bod: „Jak naložit s čistým ziskem?“ A tu musil častokrát Holoubek podstupovat horké půtky a kruté boje. Návrhů pokaždé se vyrojilo jako mravenců. Vlastenci navrhovali účely vlastenecké, literáti chtěli rozšířit knihovnu, Cherubíni se Serafíny horlili pro hudební archív, „nezapomínejme na naši chudou kapli seminářskou“, „podporujme církevní podniky“, „věnujme to na stavbu chrámu“; a všechny ty návrhy hájili jejich otcové s ohněm, jako by běželo o milióny.

Leč Holoubek si ty peníze lehce vyrvat nedal. Poslouchal, poslouchal, kýval ke každému návrhu souhlasně hlavou, jako by říkal: „pěkný návrh“, „tuze pěkný návrh“, „ještě lepší návrh“, ale když se vyčerpali všichni, klidně vstal a lišácky se usmívaje vykládal diplomaticky: „Pánové, uvedli jste vesměs takové potřeby, že je těžko se rozhodnout a sjednotit na něčem určitém. Těch našich pár krejcarů už to nevytrhne a nespasí, nejlíp by bylo rozdělit to stejným dílem mezi chudé a sirotky. Pošlete to na vánoční stromek do chudobince a sirotčince.“

Častokrát byl ten návrh přijat jednomyslně jako vítané východisko ze zmatených sporů a hádek, ale často narazil na tuhou opozici. A tu to končovalo obyčejně návrhem, proti kterému bylo v semináři těžké, ba nebezpečné něco namítat: „Odevzdejme celý obnos panu řediteli, aby s ním naložil podle svého uznání.“

Ale ani tu Holoubek neزال a nekrčil se bázlivě. Hájil dál a otevřeně své mínění, a nebylo-li vyhnutí, prosadil alespoň, aby peníz odevzdali k dispozici páteru spirituálovi. Toho měl rád od svého prvního

kroku do semináře. Vycítil v něm přítele a ochránce a zamiloval si ho i pro jeho zvláštní meditace, které denně přednášel za ranního šera v seminářské kapli. Spirituál je měl sice napsané, před sebou na pultíku rozložené, ale nikdy se do těch papírů nepodíval, ba Holoubek byl přesvědčen, že se často od těch papírů uchyluje, vystihl časem, že se tak děje zvláště tehdy, když přestane mhouřit oči, vraštit čelo a tlumit hlas. Slova spirituálova někdy zněla pojednou jaksi jadrněji, vroucněji, sklopená víčka se pozdvihla, zraky zarsřely ohněm vnitřního přesvědčení, ruka se pozdvihla, hlas zahlaholil jako ocel. Holoubek čekával dychtivě a těšil se na takové oázy v suchopáru teologických meditací a konsiderací. „Omnia omnibus estote,“ zdálo se Holoubkovi, že bude slyšet po celý život „všechno buďte všechněm; kněz má být své osadě nejen duchovním vůdcem, nejen knězem, ale i učitelem, lékařem, soudcem, rádcem, zkrátka v štěstí i neštěstí pečlivým otcem.“

A také spirituál věděl, že má v Holoubkovi nejpozornějšího posluchače a nejupřímnějšího ctitele. Kdykoliv se rozhlédl řadami bohoslovců, sedících v dlouhých lavicích pěkně podle ročníků, vždycky postihl, jak tu a tam stěží přemáhají kradoucí se na ně dřímotinku, jak zívají do sepjatých rukou, nebo jak upírají strnulé zraky ke stropu a duchem jistě bloudí bůhvíkde; ale s Holoubkovým pohledem se setkal pokaždé, letěl k němu tichý, oddaný a odevzdaně důvěřující, čistý a jasný, nezkalený žádnou skepsí ani pochybností, žádnou nudou ani netrpělivostí, žádnými starostmi ani trampotami... Oči spirituálovy při tom setkání jako by se teple usmály, jeho hlava si přívětivě pokývla, jako by chtěla říci: Vid', Josefe, když se modlit, tak se modlit, když pracovat, tak pracovat, a všecko poctivě a věrně... Ti dva si tedy dobře rozuměli od svého prvního setkání, a přece málem by se byli rozešli navždy ...

Nejvyšší — čtvrtý — ročník semináře bývá vždycky nejradostnější. Pastoralisté žijí v semináři nejdéle, jako nejstarší osobují si více práv, ať domnělých, ať skutečných, než mladší alumni, život seminářský znají nejlépe, promine se jim ledacos, co by nižším ročníkům hladce neprošlo, a pak hlavně konečná meta teologického studia — ordinace — září už jako hvězda na obzoru a každým dnem se k nim blíží...

Ale Holoubkův ročník byl letos zvláště bujný. Hlavní zásluhu měl o to chudý sice na statky pozemské, žel zato různými nápady a vtipy nesmírně bohatý majstr Souček. Slabou stránkou jeho bylo, že večer

poslední usínal a ráno také poslední — vstával. V ohromném dormitáři, takzvané Konírně, stálo asi čtyřicet lůžek, a když po večerních hodinkách kolem deváté hodiny všichni s chutí a touhou již uléhali, cítil se Souček nejsvěžejší a nejčilejší, sršel přímo v té chvíli nejbystřejšími obraty, veselými poznámkami, že místo předeepsaného ticha často živelnou silou propukl celou ložnicí nepřemožitelný smích, který někdy přivolal i inspekci konajícího vicerektora a vynesl celému ročníku kolikrát ostrou, až příkrou důtku.

Ale když ráno na chodbě zvonec budil seminář už v pět hodin k novému životu, když všecko vstávalo a hýbalo se, tu se spalo právě Součkovi nejlíbezněji.

„Kolik je hodin?“ ptával se denně s neúprosnou pravidelností.

„Za pět minut půl,“ stejně pravidelně odpovídal mu kolega Sochor už umytý, oblečený a ovinující si kolem štíhlých boků poslední část toalety — totiž dlouhé, modré cingulum. Pro tuto pravidelnost a přesnost říkali v ročníku Sochorovi „Voják“ a pro ni právě Souček svého souseda nejvíce nenáviděl a pronásledoval. Voják měl záviděníhodný spánek; sotva se položil, pokřižoval, mohl soused vyvádět, co chtěl, za chvíli už se ozývalo jeho hlučné oddechování, jež brzy přešlo ve vrzavé chrápání, jako když ostrou pilou zajíždí do tvrdého suku. Ale ráno, ve tři čtvrti na pět — jako když utne — přestalo to skřípat, vrzat. Sochor procitl a ihned také vstal a v bačkorách první vážně kráčel do umývárny; za ním pak se trousili jiní, až zvonek pak dokončil jitřního budíčka.

S ohromným opovržením díval se zpod peřiny Souček na Vojáka, jak svěže umyt a voně mýdlem šuká kolem své truhličky, důkladně si kartáčuje hlavu, pečlivě se češe, obouvá, pozorně si zapíná nekonečnou řadu knoflíků na taláru, a on — Souček — zatím se ještě protahuje, obrací se ze strany na stranu, hoví a libuje si v teplých peřinách, ale Voják sahá už po stočeném cingulu...

„Kolik je hodin?“

„Za pět minut půl!“

Jako bodnut vyletí Souček. V těch pěti minutách musí vykonat všecko, nač Sochor potřebuje tři čtvrtě hodiny, vjede do bot, kleriku chytne do náručí, v lavatoři se ošplíchne, cestou ke kapli obléká talár, a když se v půl šesté ozve zvonek podruhé, už vchází současně se spirituálem do kaple a kleká na jediné dosud prázdné místo v lavici těsně

vedle Vojáka. Tam si ještě rychle a skrytě kapesním hřebínkem přičísne vlhké vlasy a zapíná kleriku. Kolár, cingulum a jiné části uniformy v dormitáři ani nemá. Teprve po snídani v muzeu se s nimi shledává a tam dokončuje svou ranní toaletu.

Dlouho se železnou dochvilností den jako den tento ranní obraz dvou krajností se opakoval, až náhle napadlo Součka, že je ve svém požitku zkracován, rušen, a počal rýt do Sochora. „Poslouchej, Vojáku, ty se také musíš podrobit kázni a řádu domova. To nejde jen si stěžovat, že melem hubou do desíti večer, že nemůžeš spát, rozšiřovat o nás jiné pomluvy, lži a nactiutrhání, štvát na nás vicerektora a špinit dobrou pověst našeho dormitáře. Oповážíš-li se vstát ráno o minutu dřív, než tě zavolá zvonek, tak tě udám, slyšíš, nespí a poslouchej — udám tě.“

Sochor jenom zabručel cosi nesrozumitelného, převrátil se na bok a už mu to zaklokotalo v hrdle a nosem ozval se povědomý tón, kterému se říkalo v ložnici „ukolébavka“, neboť si naň zvykli a mnozí dokonce tvrdili při návratu z prázdnin a svátků, že doma špatně spali, že jim tam scházela — Vojáková „ukolébavka“.

Ráno před pátou i dnes, jako obyčejně, Voják vstal, a když se rozklinkal zvonek, už se vracel z lavatoře vymytý, růžový a svěží. Pomazlil se se svým obrázkem v malém kulatém zrcadélku, opatrně odklízal hřebenem nalevo, napravo každý vlásek z bělostné, od levého oka k týlu se táhnoucí pěšinky, obul boty, natáhl kleriku, rozvázně — jako by je počítal — ohmatával a zapínal tvrdé žíněné její knoflíčky, a když zapnul poslední, sáhl na truhličku po cingulu. Sáhl však marně; do tvrdého válečku svinuté cingulum zmizelo. Sochor se rychle podíval za truhličku, pod postel, ohmatal kapsy taláru — ale náhle mu vzešlo světlo. Otočil se, skočil k sousední posteli, sevřel rukou jako kleštěmi rameno útlého Součka a rozkřikl se: „Kde mám cingulum?“

„To je jistě za pět minut půl — nejvyšší čas vstávat, odpusť, že nemám čas ti je hledat,“ odsekl soused, vytrhl se mu, seskočil k protějším pořadí postelí takřka přímo Holoubkovi do náručí. „Josífku, braň mě, ten medvěd by mě rozsápal,“ a s klerikou přes rameno vyběhl do umývárny.

Toho rána poprvé za čtyři léta přišel Voják pozdě na ranní modlitby a přišel bez cingula. To leželo krásně svinuté na jeho pultě a nevinně se na něho usmívalo, když zamračený a rozkacený přišel po snídani do

muzea.

Asi po týdnu se historie opakovala s kolárem, pak ještě se zrcátkem a pak — náhle mezi ranním studiem, sotva na kostelní věži bila sedmá hodina — rozletěly se dveře a v nich stanul pan ředitel. Bledý, skoro zsinálý stál chvíli na prahu, biret měl nasazený na zadní části hlavy, na čele zlověstné vrásky a oči div že jako dýky neprobodávaly... „Pánové, tu přestávají všechny ohledy,“ spustil hned na prahu, „dokud své nejapné žerty provádíte uvnitř těchto zdí, přimhuřuji obě oči, dělám, že nevidím a neslyším. Ale co se dnes stalo, nemůže se jen tak beze všeho prominout. Venku stojí kupa lidí a směje se plným hrdlem. Celé město bude o tom mluvit, lehce se to může dostat i do novin. A co řekne pak Jeho biskupská Milost? A to všechno vy, pane Součku, vím to dobře, jedině vy jste zlý duch tohoto ročníku. Varuji vás však naposledy, nespolehejte se nic, že jste už v pastorálce. Ještě jednou — a bez milosti vás propustím, protože bych si nemohl vzít na svědomí vést člověka tak lehkomyšlného k ordinaci. Teď to víte a řiďte se tím!“ Dveře bouchly a muzeem ještě chvíli zavládlo hrobové ticho. Majstři znali pana rektora, věděli, že nehrozí naplano. Ale co se vlastně stalo? Proč je ta ranní bouřka?

Odpověď právě přinášel sluha, jemuž se na prstu houpala veliká bota. Její šlapadlo bylo čistě vyleštěné, ale rezavá kožená holínka se na ní červenala jako liška.

„Kde jste ji našel?“ vyskočil hned Sochor hláse se k svému majetku, který ráno v ložnici marně hledal.

„Strážník na ni upozornil. Když už na ulici stála kupa lidí a prstem si na ni ukazovali, zazvonil strážník u fortny a poručil, abychom ji hned odstranili.“

„Strážník? A kde ten ji viděl?“ ptalo se více hlasů současně. „Snad pánům vysvětlil už milostpán rektor,“ mrkal očima sluha, „že visela z okna vaší ložnice na tomhle špagátku až skoro nad samým prvním poschodím, štěstí, že se ten provázek nepřetrhl, mohlo to špatně dopadnout.“

„Žádné strachy, ten je konopný,“ rozkřikl se vztekle Souček.

„Tak to je vaše, pane Sochore, měl byste mi dát spropitné za ten nález,“ usmíval se sluha; ale ročník se nesmál.

Sochor patrně žaloval, snad dokonce žaloval přímo na Součka, a to by bylo nebratrské, to by bylo něčím, co se ani pojmenovati nikomu nechce ... Sympatie muzea stojí rozhodně při Součkovi.

„Pan rektor má pravdu, ale Souček má taky pravdu. Voják jediný není v právu. Chybuje. Má dodržovat hodinu, a když překročuje řád, má vytrpět trest a neběžet jako chlapeček — žalovat,“ zní všeobecný úsudek.

Historie s botou se rozkřikla opravdu městem dřív než seminářem, ale v semináři působila vděčněji a houževnatěji. Nebylo majstra, který by se při nahodilém setkání nepodíval Sochorovi na nohy a neusmál se třeba nevědomky. To Vojáka hrozně rozčilovalo a kul pomstu, odvetu ...

„Kolik je hodin?“ otázal se asi po měsíci ze zvyku Souček ráno na loži.

„Za tři minuty půl,“ zabručel Voják a odcházel.

Jako by ho pružné péro rázem vymrštilo do výše, vyskočil hned Souček, sáhl po nohavicích, prudce vjel do nich oběma nohama současně, ale současně také bolestně vykřikl svoje zamilované: „Kuliši, och, kuliši, vy jste mi dali.“

Kolegové, dokončující už svoji ranní toaletu, ohlédli se rázem po Součkovi a propukli v smích. Na první pohled bylo patrné, co se mu stalo. Kdosi tajně v noci zavázal pevně oba konce nohavic už starých, tuze vetších, často spravovaných; jejich rány a jizvy pod talárem nebylo vidět, jenom když alespoň konce jejich, vykukující pod dolejší obrubou kleriky, byly slušné. Seminářský krejčí Matoušek chudším majstrům robil ze starých klerik za pár grošů takové falešné konce — kopny zvané — a přišíval jim je na nohavice ještě starší.

Když Souček ve spěchu, prudce vrazil do pevně zavázaných nohavic, prorazil obě „kopny“, nohy v bílých punčochách vyjely ven na nepravých místech a konce nohavic na uzel zadrhnuté se mu klátily podél nohou splasklé a prázdné.

„Kdepak jen vzít na nové,“ naříkal smutně, „těšil jsem se, že se mnou doslouží v semináři a že si je z vděčnosti ponechám na památku, kdyby se mě někdy chytala světská pýcha a marnivost, a zatím —! Ale počkejte, kuliši!“ zahrozil ke dveřím.

Nebylo však času ani na nářky, ani na hrozby. Zvonek se ozval, všecko jako o překot se hrnulo ke dveřím. Souček rychle dotrhl a odhodil obě kopny natáhl boty, hodil na sebe kleriku, cestou v lavatoři si omyl oči — a dnes přišel pozdě do oratoře. Vplížil se tam tiše jako myška; páter spirituál už dokončoval ranní modlitby, Sochor klečel jako přibitý na svém místě, ale Součkovi přece neušlo, jak se Voják škodolibě usmál, když se

vedle něho spustil na kolena.

„Tys to, kulichu, neudělal, ale někdo z tvých přátel, a ty o tom víš,“ pomyslí si Souček, „nu, jak já — tento — „ nedomyslíl však, protože už začínala meditace.

Holoubek sám nabídl nešťastnému příteli půjčku z Pomoci, neboť věděl, že zadlužený kolega už by se ani neosmělil požádat o nový úvěr, zaručil se za něj a do večera krejčí Matoušek zhojil obě rány nové i všecky staré na úctyhodných nohavicích. Přátelé Součkovi se pak na černé hodince ostře utkali se stoupenci Sochorovými, vytýkali jim nejapnost žertu, který chudého kolegu nejen citelně poškodil hmotně, ale mohl mu vynést novou důtku pro zameškání ranních modliteb, což u očerněného Součka padalo na váhu měrou dvojnásobnou. Spor se pak přenesl z kuřárny na dvorek a pokračoval i v ložnici.

„Aby byl pokoj,“ prohlásil konečně Souček, „slibuji, že od dnešního dne budu mlčet, nepromluvíím v ložnici ani slovíčko, ale Voják musí také mlčet, nesmí chrápat jako medvěd, domácí řád je pro všecky, ať je zticha a já budu také.“

„Výborně,“ smáli se majstři.

„Tak začneme,“ prohlásil Souček slavnostně, ulehl, přetáhl si peřinu přes hlavu, prefekt zhasl lampu a dormitář ztichl. Ale sotva by se pět Otčenášů byl pomodlil, ozvaly se už povědomé zvuky v hrdle Sochorově, jako by se v něm svářilo, funělo a vzdychalo několik zavilých, vnitřních protivníků, zlých duchů, tak to silněji a silněji, hlasitěji a hlasitěji chvíli klokotalo, vařilo, bublalo, skřípalo. — Ale jako když utne — rázem to přestalo; bylo slyšet Vojáka, jak se pohnul, až postel pod ním zapraskala, jak se převrátil, a teprve po chvíli začínal znovu svoji „ukolébavku“ — když však přicházel opět do nejlepšího, zase ztichl, zabručel a obracel se z boku na bok.

Když se to potřetí opakovalo, ozval se starostlivý Holoubek: „Vojáku, stalo se ti něco?“ Leč místo odpovědi chrápal už Sochor zas, jako když prkna řeže, a zase tak náhle v nejlepším přestal. Holoubkovi to nedalo, nahmatal svíčku, škrtl sirkou a šel si na Vojáka posvítit, co ho vlastně vyrušuje.

„Co je mu?“ — „Něco se mu jistě stalo?“ — „Stále jako by se probouzel,“ zvedli hlavy majstři po postelích, a ti nejzvědavější se vypravili na cestu za Holoubkem. Vidí Sochora, leží v posteli naznak, ústa

pootevřená, rukama však zrovna jako by se křečovitě držel peřiny. Vtom počíná opět chrápat, v krku mu to praská, v nose píská, v ústech vaří, jak pracně se mu dere dech z prsou, a vtom také se počíná peřina natahovat, sjíždět, už se mu vysmekla z rukou a teď tiše sklouzla na zem. Voják oči sice neotevřel, ale chrápat přestal, rukama chvíli hmatal kolem sebe, krčil se chladem, bylo to tak komické, že se diváci dali do tichého, dušeného smíchu. Konečně nahmátl peřinu, vytáhl ji na postel, skrčil se pod ni a dal se opět do strašlivého zpěvu, a vtom už zas peřina jakoby kouzlem počala z něho sjíždět, ale nesjela.

Na chodbě se ozvaly kroky.

„Inspekce!“ vzkřikl kdosi. Holoubek rázem foukl do svíčky, majstří se rozběhli a ve dveřích se ozvalo přísně: „Co se tu děje? Proč nespíte? Zde ještě před chvílí hořelo světlo!“ Vicerektor se zlodějskou lucerničkou ve vztyčené ruce nad hlavou zamířil do první uličky, šel prudce, ostře, najednou kopl do čehosi, vzápětí slítla peřina z vedlejší postele, Voják vztyčil se na ní hrozivě a s výkřikem: „Tak ty mi ji taháš —“ vrhl se na vicerektora.

„Pane majstr, zbláznil jste se,“ rozkřikla se i pozdní návštěva, ulekaná a ustrašená nenadálým útokem.

Sochor poznal vicerektora a zkoprněl. Zkoprněl však i Souček; zkoprněl leknutím, protože zapomněl včas pustit konec nataženého tenkého motouzu, kterým peřinu Vojáka stahoval. Vicerektor kopl do napnuté šňůry a nové neštěstí je hotovo. Teď — v tom zmatku — sice odhodil Souček motouz, ale neví, přehodil-li jej šťastně na druhou stranu ... Ale hned se dozví, protože bystrý vicerektor už svítí lucerničkou na zem, „do něčeho jsem kopl, cítil jsem to — aha — tady je to vysvětleno, nu dobře, pánové, ráno bude na to více času, pan ředitel vám to dopoví.“ — Odvázal motouz, jako „corpus delicti“ jej strčil do kapsy modrého pláště a na nejvyšší míru rozhněván odešel.

Součka se zmocnila na loži nálada odsouzenice před popravou. Potil se chvíli strachem a hrůzou a zas se chvílemi otřásl, jako by ho poléval studenou vodou. Seminářská postel se mu zdála Záhořovým ložem. Třeštil oči do tmy, ale žádná hvězdička naděje nemrkala naň odnikud. Tmoucí tma, hustá tak, že by ji mohl krájet, a těžká jako kamení, padala na něj a dusila ho. Jenom bledá, přísná tvář rektorova se mu zjevovala občas před vyděšeným zrakem. Ano, rektor! Tentokráte jistě nepovolí;

proto ne, aby zachránil svoji autoritu, důslednost. Až ho bude Souček sepjatýma rukama prosit, aby se ustrnul, aby prominul, trhne jen rameny a odpoví mrazivým hlasem: „Rád bych, od srdce rád, ale nemohu. Běží o moji reputaci, z pedagogických ohledů nesmím povolit, jak jsem řekl, jste propuštěn, řekněte sluhovi, kam má dovézt váš kufr; talár s cingulem zde musíte ovšem nechat.“

A co si počne Souček? Kam se obrátí? Kam půjde? Nač se vrhne? Zoufalé myšlenky ho napadaly, odháněl je od sebe; ale jiné, mučivější, vynořovaly se hned a drásaly mu srdce.

A co doma? Otec! Matka! A sestry! Ne, domů rozhodně nemůže, nesmí. Ostatně, snad se léká předčasně. Při činu dopaden nebyl. Kolegové to ovšem viděli, dívali se, jak zpod jeho peřiny vylézá motouz a stahuje duchnu z Vojáka, jak s ním hraje jako kočka s myší; lze s nimi promluvit, uprosit je, svalit nějak podezření ze sebe. „A snad to svést na jiného, co?“ ozvalo se náhle svědomí v Součkovi.

„Ne, to nikdy,“ řekl si mužně, „děj se co děj, na nikoho to svádět nebudu a zahazovat se také ne. Když mě usvědčí a propustí — půjdu. Svět je široký a daleký! Nějak bylo, nějak bude! Bůh mě neopustí!“ a v těch myšlenkách konečně k ránu usnul.

Když se po ranních modlitbách, meditaci a mši svaté hrnuli majstři jako vodopád z oratoře ve druhém patře po dřevěných schodech do přízemí do jídelny, přitlačil se k Součkovi náhle Holoubek: „Pověz mi, kulichu, pravdu, jak byl ten motouz dlouhý? Víš, viděl jsem pouze ten kousek mezi postelemi; zbylo ti ho ještě hodně v ruce?“

„Ach ovšem, celé klubko ho bylo. Nezlob se, byl to vlastně tvůj špagát, vzal jsem ti ho z pultu, byl bych ti ho jistě vrátil, ale takhle nevím, shledáš-li se s ním ještě v semináři a na tomto světě vůbec.“

Holoubek se vesele, radostně zasmál a hned spustil neobyčejně vřele: „A teď mi slib, že se nepřiznáš. Děj se co děj, že budeš mlčet ke všemu.“

„To bude málo platné — vyhodí mě bez přiznání.“

„Slibuješ? Rychle, rychle,“ naléhal Holoubek, neboť schodů ubývalo, refektář se blížil a jejich židle v něm stály daleko od sebe.

Souček kývl hlavou a Holoubek ho hned předběhl a vmísil se mezi ostatní.

Pastoralistům dnes snídaně nechutnala. Čekali soud a věděli, že

bude přísný; ale tak si ho přece nepředstavovali. Viděli, že rektor po osmé hodině kamsi odešel, bezpečně vyšetřili, že teprve po desáté se vrátil z biskupství. Vypátrali, že se hned potom sešli v jeho bytě oba vicerektori a spirituál a dosud se tam radí. Stráž postavená na chodbě vrazila asi o půl dvanácté do muzea se zprávou: „Jdou sem. Všichni sem jdou.“ Oči celého ročníku soustrastně spočinuly na Součkovi. Ten pod tíží těch pohledů sklopil hlavu a v duši se mu kmitlo jediné přání: „Kéž už by bylo po všem!“

Rektor se spirituálem a oba vicerektori prošli dlouhou studovnou, zastavili se v jejím čele u prvního pultu pod křížem a rektor hlasem, jakoby smutkem zastřeným, poručil: „Posadte se, pánové!“ Počkal chvíli, až přestaly židle rachotit, a hned pak pokračoval: „Varoval jsem vás několikrát, prosil jsem vás, abyste zanechali uličnictví, které se nehodí do těchto zdí a nesluší nastávajícím kněžím. Jen několik měsíců dělí vás od ordinace a vy, místo abyste si dobře míněné rady vážně vzali k srdci, dopustili jste se včera činu, který by se mohl stát snad v ovzduší kasáren, ale nikdy nemělo k němu dojít v semináři. Míra je dovršena, trpělivost vyčerpána. Jeho biskupská Milost ráčila nařídít, aby pachatelé na důkaz, že jsme nehrozili marně a že to s vaší výchovou míníme vážně, stihl nejtěžší trest, aby totiž byl ihned ze semináře propuštěn. Očekávám, že nás zbaví trapného vyšetřování a že se sám přihlásí, vstane a ihned odejde na chodbu, neboť co chci dále říci, už se ho netýká, dojednám to s ním v ředitelně.“

Za hrobového ticha bylo slyšet zarachotit židli a dvě nohy těžce se opřít o podlahu.

„Souček — ach — nešťastný Souček vstává,“ myslili si všichni, přivřeli oči, do kterých se tlačily slzy, aby ten smutný obraz neviděli.

„Jakže? Vy, pane Holoubku?“ sepjal ruce leknutím rektor.

„Ano, já,“ pevně, klidně se přiznal Holoubek a sklopil hlavu, ale hlavy ostatní rázem se zdvihly, krky se natáhly, ústa překvapením pootevřela a oči všem div z důlků nevylezly.

„Žid! Hle, Žid to spáchal a teď si to odnese! Ubohý Žid! Kdo by si to byl pomyslíl,“ a skoro se nad tím náhlým, neočekávaným obratem usmívali... Jediný Souček seděl s očima jako zavrtanýma do špinavé podlahy, cosi ho zvedalo a nutilo vykřiknout: „Ne, nevěřte mu! Je nevinný! Obětuje se! Ne Holoubek, ale beránek je to, který snímá ze mne a bere

na sebe dobrovolně můj hřích. Já, já jsem ten hříšník.“ Ale nezvedá se, nekřičí, jen s utajeným dechem poslouchá, jak hřmí rázné kroky Holoubkovy, směřují ke dveřím a za nimi teprve jak ztichly.

V největším zmatku stojí tu představení; zklamání i překvapení zračí se jim v čistě oholených tvářích, ale jen na chvíli. První se vzpamatoval rektor. „A kdyby to byl sám komunní prefekt a třeba můj bratr, nemohu mu pomoci. Běží jednou provždy o odstrašující příklad, o výstrahu, sice jinak nevykořením toto skotáctví z vašich řad a nezvyknete si vážnosti, která sluší stavu tak důstojnému, jako je ten, kterému jste se zasvětili,“ prudce se ještě rozkřikl, ale hlas jeho nezněl už tak tvrdě, bylo cítit, že se k tomu nutí, že se mu zhatil nějak jeho plán, popletly jeho rozpočty. Představení odešli a vyslaná stráž hlásila, že sebrali Holoubka a odvedli ho do ředitelny.

K obědu sice přišel, ale mlčel jako hrob. Dusný mrak ležel ostatně i nad celou pastorálkou. Nižší ročníky tušily, že se tam něco přihodilo, ale darmo si hlavy lámaly, darmo se pokoušely domakat se pravdy.

V biskupské rezidenci v tu dobu nechutnal oběd ani Jeho biskupské Milosti. Na prosby rektorovy slíbil, že zítra přijede do semináře pokárat své nastávající duchovní syny, napomenout je k větší vážnosti i lepší poslušnosti. Býval šťasten, mohl-li pochválit, potěšit, někoho vyznamenat, ale vždycky ho velice rozladilo, kdykoli byl okolnostmi donucen udělit někomu důtku, nebo dokonce uložit trest, a to trest tak přísný, jako je propuštění bohoslovce z posledního ročníku.

„Co si jen počne? Kam se vrhne? Celá čtyři léta ztratil,“ naříkal si svému sekretáři u stolu.

„Milosti, byl už často varován, soud je spravedlivý,“ osmělil se uctivě namítnout rigorózní ceremoniář, který seděl po levici biskupově.

„Snad spravedlivý,“ zakýval hlavou biskup, „ale konečně mladí jsme byli kdysi všichni, a každý z nás touží víc po boží shovívavosti než spravedlnosti. Nu — ještě uvidíme. Na kolikátou hodinu je návštěva určena?“

„Zítra na třetí odpoledne.“

„To by už mohlo být pozdě — pojedu hned dnes, ve tři hodiny,“ poručil biskup a zavedl hovor na jiné pole.

Rázem třetí hodiny zahrčel skutečně kočár před seminářskou fortnou a trojí mocné trhnutí zvoncem na chodbě ohlašovalo všemu domu

vznešenou návštěvu Jeho biskupské Milosti a způsobilo poplach ve všech koutech.

„To je biskup,“ zdvihl hned hlavu rektor od fasciklu listin označených nápisem „Josef Holoubek“ a vyběhl na chodbu.

To bude asi náš pan biskup, pomyslíl si páter spirituál, „přijel by jako na zavalanou,“ a také se rychle hnal ke schodům.

„Jeho biskupská Milost,“ lekl se vicerektor, kvůli kterému se vlastně celá událost tak nadula a vzrostla, a sháněl se po červeném doktorském biretu.

„Náš pan biskup!“ zaradovali se bohoslovci, protože každá jeho návštěva znamenala neomylně zlepšení večeře nebo oběda.

Jenom Holoubek klečel u svého kufru a srovnával si do něho pečlivě knihy, šaty, prádlo a různé drobnosti, které si sem už ze svého pultu v muzeu i z truhličky v ložnici snesl.

Slyšel sice také zvonek, věděl, jakou to návštěvu ohlašuje, pomyslíl si však: Mě se to už netýká, já jsem propuštěný majstr, kvečeru svléknu talár, odvedu jej panu rektorovi, požádám ho o své papíry, sluha mi odveze kufr na nádraží a nočním vlakem pojedou domů. Rozpřádal si dál své životní osudy, roztrásal při tom a skládal košile, šátky — když náhle byl z obojího vyrušen. „Žide! Holoubku! Jsi tu někde?“

To uříčený Voják — Sochor — přiběhl za ním do tmavé kufrárny.

„Copak se stalo?“ ozval se Holoubek klidným hlasem a mačkal dál do kouta nepoddajné knihy, jen aby získal v kufru více místa.

„Jeho Milost! — Jeho biskupská Milost si přeje s tebou mluvit, pan rektor mě posílá — Souček tam právě je,“ vyrážel ze sebe Voják.

„Takhle před pana biskupa přece nemohu,“ usmál se Holoubek, vstal a ukázal se Sochorovi v zaprášeném, uváleném taláru bez cingula a kolářů, „kartáče už mám v kufru — půjč mi svůj — anebo — počkej — tak to bude lépe — „ shodil ze sebe kleriku, připnul si rychle ležatý límeček, černého motýlka k němu, oblékl kabát a vyšel — ne jako bohoslovec — ale jako student. Koupil si už znova bývalou svoji studentskou parádu, aby nemusil jet domů s holým krkem, jako by byl od šibenice uřezán. Talár vytřepal, přehodil si jej přes ruku a zvolna kráčel k ředitelně. Tam se ho zrovna lekli.

„Co tě to napadlo, Pepíčku!“ vyčítavě podíval se na něho spirituál.

„Hned si oblecte talár, ale hned,“ tlumeným hlasem poručil rektor,

„takhle přece nemůžete se odvážit před Jeho Milost.“

„Myslil jsem, že nesmím —“ chtěl se omlouvat Holoubek, ale na všecko bylo už pozdě. Dveře vedlejšího salónku se otevřely, z nich vyběhl Souček, rozpálený jako žhavá ocel, a hned za ním se ukázala krásná, šedinami pokrytá hlava biskupova.

„Je už zde ten propuštěný majstr? Našli jste ho?“ ptal se rychle, starostlivě, a jak jeho dobré oči spatřily Holoubka, radostí se v nich zalesklo a hned dodal: „Ach, to jste jistě vy, a to je dobře, že jsem vás ještě zastihl, pojďte dál —“ a Holoubek, tak, jak byl, s mašličkou na krku, s talárem a kolárem v ruce, vešel k biskupovi.

„Především mi slibte, že mi povíte pravdu, nic než čistou pravdu.“

„Milosti, teď ještě nemohu, ale někdy později, bude-li mi možno —“ koktal Holoubek, nesnášeje dobře laskavého pohledu biskupova a klopě před ním v rozpacích svoje jiskrné oči.

„Ohavnost před Hospodinem jsou ústa lživá —“ citoval biskup mimovolně Písmo — „odložte lež a mluvte pravdu jeden každý s bližním svým. Napomínám vás ne já — ale svatý Pavel, a když vám to nestačí, sám Bůh vám poroučí: Nepromluvíš křivého svědectví. Vy, pane Holoubku, obelhal jste své představené, ale nesmíte obelhávat biskupa, který vám nikdy v ničem neublížil. Souček se mi tu právě ze všeho vyzpovídal, a tu bych jen rád věděl, proč jste se za něho obětoval.

Nelíbí se vám snad v semináři? Hledáte nenápadnou cestu, která z něho vede? Necítíte povolání ke stavu kněžskému, či co vás k tomu pohnulo? Ale jen pravdu, prosím.“

„Souček tedy nebude propuštěn?“ odvážil se otázat překvapený Holoubek. Všechno ostych jako by z něho spadl, mluvil vlastně poprvé s tím kmetem vpravdě velebným. Sem tam při setkání v semináři nebo při akolytaci v kostele promluvil na něj sice biskup několik slov, obyčejně se optal, jak se jmenuje, odkud je, kde studoval, zná-li v Plzni pana prezidenta, který byl biskupovým krajanem a spolužákem; ale dnes rozhovořil se zcela jinak.

„Máte mé slovo, že se Součkovi pro jeho upřímnou lítost tentokrát nezkříví ani vlásku,“ usmála se Jeho Milost radostně, „jen to bych rád věděl, co vás pohnulo k vašemu ukvapenému činu.“

„Lítost, Milosti, nic než také lítost. Souček nemá kam jít, kde žít, zač se obléci a najíst. Na dnešek v noci jsem si to představil, pomyslil jsem si,

jak veselý Souček zanevře na seminář, snad i na všecko, co se seminářem souvisí, bude třít bídu, než se někde uchytlí, a já že mám kam jít i z čeho žít. Propustí-li mě, v mém smýšlení a jednání že se nic nezmění, pokusím se jinde o přijetí, třeba do kláštera za frátera, někam že půjdu, protože na mou pomoc doma nikdo nečeká, nikomu ze svých příbuzných nemusím pomáhat, a tak jsem se rozhodl, že pomohu Součkovi, svou hlavu že nastavím a zachytím ránu na něho už namířenou.“

Biskupovi zvlhly oči a na řasách zatřásly se slzy. Objal Holoubka a políbil ho.

„Oblecte talár a zůstaňte takový, jaký jste, po celý život,“ měkce mu řekl biskup a udělal mu křížek na čelo.

Po večeři v kužárně shromáždila se obec dýmákovská kolem svého prezidenta. Nikdo neřekl, proč, ale všichni tichounkým hlasem na jeho poctu zazpívali mu jeho nejmilejší písničku:

Měla jsem holoubka v truhle zavřeného,
on 'jest mi uletěl do pole širého...

Ani Serafínské kvarteto nedovedlo tak vroucně zazpívat, jako pěl dnes celý Dýmákov. Jenom veselý Souček nezpíval, ale díval se na Žida a stíral slzu za slzou, jak mu horké padaly z očí.

„Pepíčku, do smrti, do nejdelší smrti to nezapomenu, a zapomenu-li, ať mě země dál nenosí, ale ať mě pohltí ten nejčernější jícen pekla.“

Holoubek přešlapoval v rozpacích, usmíval se sladkokysele, a jak jen mohl, nedokouřiv ani svoji dýmečku, utekl z Dýmákova, kde se mu dnes pranic nelíbilo.

Ale pokoj ještě neměl; upaloval do oratoře a tam před samými dveřmi zrovna vběhl do náruče páteru spirituálovi.

„Čekám tu na tebe, synáčku,“ zatykal důvěrně a šeptem milému svému Holoubkovi, „už jsem se třásl, že se předčasně spolu budeme musit rozloučit, a hle, všecko se to dobře, náramně dobře rozuzlilo; Bůh ti to odplatí, Josífkou — jistě odplatí,“ šeptal spirituál a dále pohnutím také nemohl.

BÁBA

Selka Holoubková byla všecka šťastna, že na jejího velebníčka

nejspíše zapomněli. „Bože, vždyť jsem toho dítěte nic neužila. Odmalička býval jenom hostem doma o svátcích a prázdninách a všecka léta trávil v cizině, ať si tu jen pobude,“ vykládala sousedkám a hrdě i zálibně hleděla na syna-novokněze. Svatého Václava už minulo, do Dušiček už nebylo daleko, ba i svatý Martin na koni se blížil, a ten teprve přivezl Holoubkovi jurisdikci a povýšil ho z novokněze na kaplana markovského.

„Škoda, věčná škoda,“ litovala matka, „mohli tě tu páni nechat přes vánoce a od Nového roku spánembohem mohls to místo tam nastoupit.“

„Čeládka se mění o Martině,“ usmál se páter Holoubek, „proto —“

„Ale mlč, nebudeš se přece srovnávat s čeládkou,“ kárala ho matka.

„A to, maminko, není žádná hanba, to je čest být sluhou Páně.“

„To ovšem, to ovšem!“

„Tož vidíte, že musím držet se služebníky.“

Otec se usmíval a hrabal ve vzpomínkách. „Markov! Markov! Tak se mi všecko zdá, že jsme odtamtud měli jednou hříbě. Ba arci! Toho valáška s lyskou na čele. Ale, holečku, to je někde v tramtárii až, koupil jsem toho koně asi z třetí ruky, než k nám došel.“

„I co vás napadá, daleko to nebude, v Čechách to jistě bude, protože Afrika ani Asie k naší diecézi už nepatří, buďte rádi, že tam nemusím jet po lodi jako misionář a že tam jistě budou umět buchty i knedlíky.“

Holoubková i ve svém smutku se musila usmát, když si vzpomněla, jak její velebníček k smrti rád obojí ty kuchyňské výrobky pojídá a jak ji velebil: „Maminko, takový knedlík, jako vy umíte, nesvedou ani na biskupství, a vaše buchty — ó — klobouk dolů před nimi, ty by mohly stát na císařské tabuli!“

„Jen budou-li tam mít hospodářství a chovat holuby,“ staral se opět otec, „pak se ti jistě stýskat nebude.“

„Budou, tatínku. Nějaká zahrádka bývá u každé fary, tam budu pěstovat zelí. A holubi? Nu, kdyby je neměli, dopíši vám a pošlete mi přece párek římanů, párek bubláků a párek staváků, co?“

„Jakpak bych neposlal! Toť, že pošlu, a tuhle matku s nimi, přiveze ti je, nic se nestarej.“

Také v Markově už se na příjezd nového velebníčka těšili. Kostelník Kořil v krámku u žida, kde se denně po ranním klekání stavěl na stupečku samožitné pro zahřátí, u tabáčníka, v kovárně, všude se sedmiboletnou

tváří rozkládal: „Tak dostaneme nového velebnouška, nováčka, rovnou ze semináře nám ho sem posílají. Ach jo! To zase zkusím, než ho okopám, než všechno ode mne pochyťí a naučí se, jak já to tady vedu.“

„Nu, kmotře, jen co je pravda, krásně to v kostele pořádáte,“ lichotili mu všude do očí. Chvála na Kořila působila jako alkohol, obojí ho rozjařovalo, rozpalovalo jeho fantazii už od přírody dost bujnou, takže se pak dal unášet do krkolomných výšin, kterým se za střízlivého stavu sám divil. „To si myslím,“ odpovídal hrdě i teď, „když tu bylo poslední biřmování, sám pan biskup dal si mě zavolat, poklepal mi na rameno a povídá: „Tak už se vidíme, milý Kořile, potřetí. Vidím, že v kostele všecko znáte a všemu rozumíte.“ — „To také znám a rozumím,“ odpověděl jsem panu biskupovi, „tak dobře, že bych mohl být kdekoli kantorem od minuty a farářem od hodiny.“ Pan biskup se usmál a povídá: „Panu faráři pošleme límec, velebníčkoví papírový dekret pochvalný, vám by patřily alespoň rukávky, ale protože to není zvykem a ostatní kostelníci by žárlili, tak zde máte desítku, a ty nováčky mi dobře zaučujte.“

Páter Holoubek neměl ani tušení, do jak spolehlivých rukou se dostane, ale přece na Kořila hned na samém počátku učinil nejlepší dojem. Když mu totiž staroch přišel na nádraží naproti a hnal se mu po ruce, nedal si ji Holoubek políbit, ba ani těžký ruční kufřík nenechal ho nést a podal mu jen menší balíček a pěkně se při tom na kostelníka usmál: „ Jsou tam buchty, co mi maminka upekla na vandr, musíte je dojíst sám, protože se bojím, kdybych já tak učinil, že bych se brzy z toho vandru vrátil.“

Kořila si tím nadobro získal. „Musí být z náramně dobré rodiny,“ velebil pak u žida a na všech ostatních svých zastávkách. „Našel jsem v tom balíčku skutečně buchty. Ale jaké buchty! V ruce se zrovna rozsejply a na jazyku sládlly jako od cukráře. Šrůtek uzeneho tam byl, i husí stehýnko, jak říkám, náramně pěkně ho z domova vybavili.“

Také na faře mile Holoubka přivítali a jemnostpán, když osaměl s hospodyní Kačenkou, liboval si, nepřetvařuje-li se, jaký je to skromný a tichý, přitom hezký a zdravý kněžíček.

A kaplan rovněž zálibně, jako špaček budku, okukoval svoje první hnízdečko. V horách to ovšem je. U nich doma byl sotva poprašek sněhový a tu ho leží místy na loket, vysoké kopce se tu dmou do výše jako báně a husté lesy černají se po nich jako pláště. Hezky je tu už teď,

a což teprve na jaře! A jak se podíval oknem kapláanky, viděl pod přístřeškem stájí viset dva chomouty, pod otevřenou kůlnou vozy, pluhy, saně a druhým oknem sotva přehlédli ohromný ovocný sad, celý teď pod kyprou sněhovou peřinou si hovicí.

„Kousek bude jistě zrytý na zeleninu, na hlávky,“ hned ho napadlo, ale dost času myslet na takové věci. Teď má Holoubek důležitější starosti. Farští šimli přivezli hned za ním na saních jeho nábytek, nutno to rozestavit, obrázky rozvěsit, na první kázání v neděli se připravit, školy navštívit, ve farní kanceláři se ohlédnout po matrikách a také brevíř se pomodlit, přečíst noviny, domů napsat alespoň pár řádků, také by měl odpovědět páteru spirituálovi a kulichu Součkovi — který dostal nejdříve místo, hned po vysvěcení, a který už „z vlastní zkušenosti“ udílel mu četné rady a pokyny ...

Ale také farář i hospodyně se o něho starali. „Takhle by to nešlo, to byste si uhnal brzy nějaký zápal nebo revma,“ domlouvali mu, „musíte si pořídit vysoké boty, krátký teplý kabát a pak tím sněhem poběžíte jako zajíc. Tu parádu si schovejte; neztratí se vám, zavane-li vás vítr kdysi do města anebo někam do kraje, tam si zas budete vyšlapovat ve vrzavých perčiskách a dlouhých kabátech.“

Holoubek, kterému se cestou do přespolečných škol nabíral sníh horem do lehkých botiček a dlouhý zimník plouhal závějemi, to uznal a hned si psal domů, jakého ježíška mu mají poslat, míru jeho že doma mají a peníze také o Štědrém večeru pak pod stromečkem našel Holoubek pěknou hebkou a neobyčejně lehkou čapku a při ní hůl dubovku, nahoře zahnutou a dole důkladně okovanou ostrým hrotem.

„Pedum a mitra,“ usmál se farář a zálibně vzal ještě jednou čapku do ruky, smáčkl ji, pohladil, foukl do srsti a prohodil: „Je kuní, dva spratky kuní jsem na ni obětoval, važte si jí a zdráv ji užíjte.“

To bylo pro Holoubka něco nového. Zastříhal ušima pozorně, sáhl po huňaté čepici, ale div překvapením nevykřikl, jak byla lehoučká, měkoučká, jako hedvábná.

„Z čeho že je? Kdepak jste ji ráčil koupit?“ podivil se upřímně.

„Koupit?“ usmál se farář, „takové kůžičky na čepici nekoupíte, nějaký neřád slátaný z odřezků, to ano; povídám, že jsem ty kuny sám chytil, spratky vydělal a tuhle Kačenka to ušila lépe než každý kožišník.“

A po večeri pak otevíral pan farář kaplanu až do půlnocní nové

světy. Vykládal mu o kunách, tchořích, lasičkách, hranostajích, jak je stopuje, jak na ně líčí, jak je chytá na skok i na vnađu, do želez i do ok, do pastí i do tluček. Holoubek poprvé slyšel, co důvtipu vyžaduje, než se takový dravec dá přelstít, než se vystopuje, v kolik hodin a kam chodí.

„To máte tak, bratříčku,“ končil farář svoji štědrovečerní přednášku, „všude si krátí lidé dlouhé zimní večery, jak mohou. V městech mají divadla, koncerty, plesy a jiné zábavy, ve vsi mají přástky, hrátky a dračky, někdo čte, studuje, píše, nu a já stopuji škodnou, číhám na ni, pozoruji ji a obdivuji se Tvůrci, který tolik důvtipu dal těm potvůrkám, že se jim často podaří urvat, ba že jim často musím vydat dobrovolně holuba, kuře, slípku, vajíčko nebo kus slaniny, mám-li se jich zmocnit.“

Holoubek byl nadšen. Během svátků potýral důkladně jemnostpána, ale zato prohlédl a do pořádku uvedl, namazal a vyčistil všecka rezavá železa, obyčejná i dénková, železa na sloup, talířová i otáčivá, železa s chvaty oblými i širokými, nejen že věděl, co je „větření“ a „návnada“, ale uměl i železa navětřit i navnadit, pasti políčit. Pan farář, právě když se končily vánoční prázdniny a škola se opět počínala, došel ve svých zajímavých výkladech k partii o stopování zvířat. Holoubek jaktěživ neposlouchal žádnou přednášku tak dychtivě, jako když starý farář přišel do ohně a s mladickým zápalem vykládal o tom, kterak křížuje kuna, kterak tchoř a kterak hranostaj, kterak poznat stopu psa, kočky, ježka nebo veverky, jak stopa poví, plížilo-li se zvíře nebo prchalo-li, a když mu to na zahradě, pokud bylo možno, všecko názorně ukazoval.

Do rána napadl čerstvý snížek, kyprý jako peří, stejnoměrně pokryl všecky střechy, cesty a stopy.

Při snídani po mši svaté se vrtěl farář na židli. „Hned bych šel, bratříčku, s vámi. Půjďte do Bučin do školy, že ano? Cesta vás povede lesem — přes Hrby; — vašnosti — po takové obnově jako dnes je stopování pravou rozkoší, každý omyl je vyloučen, stopy jsou přesné, jakoby do sádry odlité, čerstvé, prozradí určitě všecky spády a pelechy všemožné zvěře, kraj, zvláště les, podobá se otevřené knize, jen číst, číst musíte umět, škoda, věčná škoda,“ litoval upřímně farář, ale nemohl, nesměl; masopust se blížil a byly na dnešek objednány na protokol asi dva páry snoubenců, kterým bylo nutno vymáhat dispense, psát matriční listy, přílohy k žádostem, a tak jemnostpán jen závistivě se díval za kaplanem, když svlékl kleriku a poprvé vyšel v novém úboru. Vysoké

juchtové boty sahaly mu až po kolena, těsně přiléhající soukenné nohavice ztrácely se v nich, šedivý lodenový kabát a tmavá čepice kuní změnily ho takřka k nepoznání. Ostrý mrazík jako křen štípal do nosu a do uší, východní větřík řezal jako nůž, takže za vsí v širém poli donutil Holoubka, aby si ohrnul vysoký límec a čepici stáhl hezky přes uši. Jenom nos a oči z celého obličeje zůstaly nechráněny a páter Josef si liboval, jak se mu to pěkně mašuruje.

Mladá jarost mu hrála ve všech žilách, pobručoval si veselou písničku za písničkou, točil si holí, vzpomínal na kolegy, na kulicha-Součka, Vojáka-Sochora, kde si asi teď vykračují, plašil před sebou vrány, kvíčaly, strnady, jak se k silnici na stromy slétali, ale brzy musil odbočit stranou k lesu a Bučinám. Nikdo tou pěšinou dosud nešel, měkký sníh jako jemný napadaný prach ležel na ní, na západě stál ještě bledý měsíc v úplňku, ale na východě už ruměnilo se nebe a sluníčko vykukovalo na obzor. Modravým svitem se zatřpytily sněhové hlati, zasněžené koruny stromů jako by zahořely milióny nejčistších démantů — tak tu stál velebný les ve své úchvatné, pohádkové kráse zimní a čekal na Holoubka. Holoubek měl oči i srdce přístupné takovým silným dojmům. Zastavil se, zahleděl na tu krásu a pozdvihl oči vděčně k nebi. Ať tohle někdo namaluje, ať tohle některé pero básnické vypíše, ať tohle lidské slovo vylíčí, pomyslil si a jako do svatyně blížil se k lesu. A podivil se, když v lese pohlédl na zem. Jemnostpán měl pravdu. Ta svatyně nebyla pustá a prázdná, ale plno stop se tu křížilo, rozbíhalo, točilo ke všem keřům a stromům, ověšeným buď šiškami, bukvicemi nebo jinými plody a bobulemi. Hle, Bůh i v zimě prostírá jim stůl, živí je, ale také po několika krocích spatřil sníh čerstvě zbarvený a koroptví peří po něm rozmetané. „Boj o život,“ povzdychl si mladý kněz a pozorně hleděl do sněhu, pozná-li podle přednášek farářových stopu tchoře nebo kuny nebo snad dokonce lišky. Nerozeznal nic, všechny ty otisky nožek se mu zdály stejné, necvičené oko nerozeznávalo počet drápků, rozestavení a polohu stop, nerozumělo, vznikly-li stopy chodem nebo skokem, neznal písmena, neuměl dosud číst v té otevřené, zlaté knize přírody... Ale les v zimě nebyl už pro něho mrtvý, jako býval dosud, probudil se, procitl, viděl ho oživený, obydlený nesčetynými tvory, skrytými zraku v doupatech, hnízdech a různých skrýších. Mimovolně ho napadlo, jak dnes bude dětem s jiným pochopením vykládat o Danielovi a chrámu Bálově, jak ho

potrousil Daniel popelem a pak v něm ukázal králi šlépěje mužů, žen i dětí, kteří tajnými dveřmi vcházeli do chrámu a sjídali pokrmy, které král modle předložil.

Ach, jak radostně a lehce se mu učilo a jak se těšil opět na cestu lesem i na domov, až bude jemnostpánu všechno líčit, vyptávat se dopodrobna a snad ho přinutí, aby si s ním vyšel na „exkurs“, jako chodívali na gymnázium i v semináři. Brrr, jak to bývalo všechno mdlé, neživé, strojené, dělané, vyumělkované, kdežto příroda, skutečný život, jak ten zcela jinak hovoří o moudrosti a všemohoucnosti boží...

Skoro se mrzel, když kousek za Bučinami, ještě před lesem, dohnal čipernou babku ve vlňáku zamotanou a s košíkem na ruce.

„Kampak vás vede cesta, babičko? Že v takové zimě raději nezůstanete u kamen,“ promluvil na ni Holoubek a chtěl ji předběhnout.

„I božínku, to jsem se lekla! Ani jsem neslyšela kroky za sebou. Jojo! Mládí! To se to jde jako na pérách. Nožičky se sotva země dotýkají a sníh ani nezachrupe. Do Markova jdu, do Markova domů. Mám asi stejnou cestu se vzácným pánem. Doma člověk nic nevysedí. Jíst se chce, pečení ptáci nelítají sami člověku do huby a tak, chtěj nechtěj, musím mezi lidi.“

Hubička jela babce lépe než nohy, ale přece si pospíšila, aby jí společník neutekl. Zahleděla se na něho, jak mu v patách kráčela, na jeho široká ramena, ztepilou postavu, pružnou chůzi a líbezně se usmála.

„On mě asi vzácný pán dosud nezná, ale já ho dobře znám, ačkoli tu dlouho není mezi námi, dobře si ho všímám. Já jsem stará Trousílková, dohazovačka. Můžete se na mě poptat, kde je libo, a uslyšíte jistě jenom chválu. Poctivě každému posloužím, na vás se už dlouho dívám a myslívám si, tomu pánu bych přála štěstí.“

Holoubek přidal do kroku. Měl vrozený odpor ke každému lichocení. Ale také babka za ním čiperně poskočila a důtklivě, naléhavě prosila: „Prosím vás, neutíkejte mi a vyslechněte mě, mnoho mladých lidí děkuje mi za své štěstí.“

„Pročpak ne,“ usmál se Holoubek, který byl vlastně lidovým, družným člověkem, a hned zmírnil krok.

„Dovolte mi otázku, nemáte někde ve světě nějakou známost?“

„Ach, Bože, já mám známostí!“ mávl Holoubek holí.

„Tak to nemyslím,“ opravovala se hned Trousílková, „myslím,

nezadal-li jste dosud své srdce nějaké bohaté a krásné slečně?“

„Ne, babičko, to nezadal,“ zasmál se Holoubek upřímně, srdečně a hlučně.

„A to je trefa! To je trefa! To je zrovna řízení boží. Pak tu na vzácného pána čeká štěstí, velké štěstí.“

„Tak? A jaké?“

„Mám pro vás, vzácný pane, vzdělanou slečinku, krásnou jako růži, bohatá je jako hraběnka a hodná jako anděl.“

„Ale vždyť já se, milá Trousílková, nemohu ženit,“ skočil jí rychle do řeči Holoubek, zapálil se při tom, až mu uši pod čepicí červenaly, stáhl ještě více hlavu do postaveného límce kabátu a hlavou mu střelilo: Kulich, kulich Souček aby to tak slyšel, kotrmelce by metal radostí.

Ale babka se nedala přerušit, naopak, jako by oleje do ohně přilil, tím horlivěji pokračovala:

„Co není, může být. A nemusí to hned být. Pán Bůh rač chránit, spopíchat v takové záležitosti. Rok, dva i více má trvat známost, aby se potom šlo najisto, aby si strany snad později nevyčítaly, že se podvedly. A za dvě léta? Ó, to už bude jistě vzácný pán alespoň pojezdným v Lužánkách; ne-li panem správčím v Rečici, a jistě potom nezapomene na bábu Trousílkovou, která mu život osladila.“

Holoubkovi vzešlo světlo, že se babička mýlí, že ho má patrně za hospodářského adjunkta Bučinského, který se do tamního panského dvora také nedávno přistěhoval. — V lese kdesi padla rána. Vrány se rázem vznesly do výše, s pronikavým skřehotem vyletěla sojka, zachechtala se straka, Holoubek zapomněl na bábu a všecku pozornost upjal na les. To jistě hajný nebo lesní vyslídil škodnou, snad dokonce kunu, která vyhledovala na kmen, zalezla buď do hnízda, nebo se přikrčila kdesi v rozsoše větví, a bystrý zrak myslivcův ji tam vypátral, pomyslil si a živě si představil celý ten obrázek.

Ale Trousílková nezapomněla, nechala svou oběť jen oddechnout a hned se zas na ni vrhla.

„Vzácný pane, chodíváte do kostela?“

„Toť že chodím,“ usmál se Holoubek, vraceje se v duchu opět k vedenému rozhovoru.

„A každou neděli?“

„Ano, každou neděli.“

„To jste hodný. Takových mladých pánů už dnes je pořádku. Svět se kazí. Jak někdo dnes k studiím jen přičichne, už se vyhýbá kostelu. Což na ten svátek — o Třech králích myslím — také půjdete?“

„Jak bych nešel!“

„A na ranní či na velkou?“

„Na velkou.“

„A kde stáváte v kostele?“

„Kde jinde než u oltáře.“

„U oltáře?“ zarazila se babka, „aha, už vím, v té patronátní lavičce, která ovšem je pro hraběcí úředníky. Tak dejte pozor, u oltáře Panenky Marie bude klečet dívka jako květ, červenou mašli bude mít ve — „

„Ale nač mi to povídáte,“ rozdurdil se náhle Holoubek, „já se přece nesmím ženit.“

„Proto nemusí být hned oheň na střeše. O povolení je nejmenší starost, cestička k panu řediteli už se najde a ten vymůže na panu hraběti povolení i teplé hnízdečko.“

Ta bába se zamotává jako moucha čím dál tím do hustší sítě. Koneckonců pozná svůj omyl a bude jí hanba, rozvažoval Holoubek a sám se v duši styděl za Trousílkovou, do čeho to zalezla. Aby jí pomohl a přivedl na jinou řeč, optal se jí: „A nechte toho. Copak máte u vás v Markově nového?“

„A co bychom měli — nic, takřka nic,“ úlisné se rozpomínala babička, aby se něčím zavděčila své vyhlédnuté oběti, „sedlák Srna spadl z patra a potloukl se, u Kořínků se chytalo, ale šťastně to ulili hned v zárodku, starý Runza zemřel, to by tak bylo všechno, a pravda, ale to vzácný pán asi ví, když tak drží na kostel, že starého kaplánek nám vzali a poslali nám sem zase nového. Zhandlujou je tak každoročně.“

„A jak letos? Jste s tím handlem spokojeni?“ nedalo Holoubkovi, aby nepokoušel ďábla.

„I jsme. Je to zas hodný kněžíček, má se k lidem i k dětem, jenom jednu chybu má.“ —

Holoubka píchlo přímo u srdce, hrdlo se mu stáhlo, že jen taktak vydrala se mu z úst otázka: „A kterou?“

„Káže hrozně dlouho a potom slouží mši svatou u oltáře, krom toho božího posvěcení, splašeně jako švec. Ornát za ním zrovna fofruje, když se otáčí; než se půl růžence pomodlím, už je hotov. — A hledme, už jsme

doma, to nám ta cesta hezky uběhla, tak o Třech králích ať vzácný pán nezapomene, padne mu jistě do oka a to ostatní už bude mou starostí.“ Krajiní domky markovské stály už před nimi.

„Dobře, dobře,“ zvolal ještě Holoubek, uhnul napravo a skoro skokem upaloval od Trousilky. Ta za ním chvíli hleděla a rozjímalala: „Od řeči tuze není, zvědavý také ne, jiný hned by chtěl vědět, čím je, kdo je, jaká je — ale kampak tam míří —“ a rukou slábnoucí oči si zastínila; viděla svého průvodčího, kterak zahýbá k farské zahradě, vytahuje z kapsy klíček, který se na slunci leskl jako stříbrný, kterak dvířka se otevřela a Holoubek v nich zmizel — a vtom, jako když ocelí křísne, ve staré hlavě báby Trousilky se rozbřesklo.

„Ježíš — Maria! — Pro pět ran Krista —“ vykřikla a zapotácela se, nohy se pod ní roztráslly a brada se jí klepala leknutím, až bezzubé čelisti o sebe šustily.

„Přišlo vám špatně, Trousilko?“ přiběhla k ní z krajního domku mladá Houbová, která slyšela babičku brát nadarmo svatá slova a viděla, jak se zatočila.

„Nanic je mi, děvenko zlatá, nanic,“ šeptala babka.

„Snad vás někdo uhranul, šel s vámi ten náš nový velebníček a ten má oči jako žízňivé uhlíky, div jimi nespaluje.“

„Snad, snad, dost možná,“ svědčila Trousilka a hned tu domněnku zesílila, „ba jistě, uhranul mě, do smrti ho vidět nechci, na oči mu nechci víckrát přijít. Ale už to přechází, musím domů, odstůnu to, odležím, protože jaktěživo se mi nic takového nepříhodilo,“ a šourala se k domovu. Kam jsem jen dala oči, ale nenosil přece vysoké boty ani čepici, a zimník měl až na paty, převlík' se na mě a falešník je, mlčel jako hrob a teď jistě nebude, vyzvoní to na faře, ve škole, všude, rozvažovala už doma a na loži, srkajíc odvar lipového květu, míchaného s bezem, aby se vypotila. Ale jak si vzpomněla na Holoubka, hned zas ji zima i pod těžkou peřinou roztrásla a jen zasténala: „Ten mi dal! Polík' na mě past a chytil mě. Ano, řekla jsem, jako švec, to jsem řekla a Bůh ví, co všecko ještě jsem krákorala! Pro posměch budu! Nebudu smět ani hlavu vystrčit mezi lidi!“

Ale marně se lekala. Holoubek mlčel jako zařezaný, nic nevyprávěl dnes jemnostpánu o krásách lesa, o stopách zvěře lovné i škodné, srstnaté, pernaté, ani oběd mu valně nechutnal, o Trousilce se ani nezmínil a brzy zalezl do kaplanky a hrozná duševní kocovina se ho

zmocnila, asi taková, jaká se dostavovala do jeho nitra v semináři, když se páter spirituál rozohnil a dal v oratoři alumnátu notný výtopek. Holoubek byl mlád, ani čtvrtstoletí dosud nešlapal po matce zemi, není tudíž divu, že byl přece jen trochu ješitný. Lahodilo mu, ač se tomu vzpíral, když někdo uznal jeho poctivou práci, pochválil jeho horlivost a snahu. Jako květ po rose, i on toužil po vlídném, laskavém slově, cítil, jak žíznivě chválu pije jeho skromná dušička, když v neděli nebo ve svátek říkávala mu při snídani hospodyně Katynka: „No, velebníčku, dnes měli kázáníčko!“ a mlaskla při tom mlsně jazykem, jako by sladkou pokroutku v ústech rozpouštěla, „už dávno jsem nic tak dojemného neslyšela, tuze se jim to povedlo, i starý Bečvář mnul si oči, a to je chlap tvrdý jako pařez, když i jím pohnuli, to je co říci!“ Kaplan se ještě víc přičiňoval, ještě důkladněji se připravoval a kázání tím natahoval; aby potom byl včas hotov, opravdu pospíchal se mší svatou.

Ta bába je vlastně můj spirituál, řekl si konečně upřímně, musím jí být vděčen, otevřela mi oči a pověděla pravdu.

O svátku Svatých tří králů trvalo kázáníčko sotva čtvrt hodiny, mši svatou zato sloužil kaplánek s myslí sebranou, pozorně a pobožně, jako první dny po ordinaci. Ale když šel vykropit kostel, neodolal, aby se nepodíval k oltáři Panny Marie. Bylo tam prázdko, jenom starou Trousilku zahlídl, jak se tam krčí v koutku u zpovědnice s růžencem v ruce a kajícně klopí hlavu až skoro na samý stupeň oltářní...

KAPITOLA FILOZOFICKÁ

Nic netrvá na světě věčně, ani zima na horách ne. Po Novém roce slunce každodenně vstávalo o nějakou minutu dříve, chodilo později spat, den se natahoval, večery se krátily, v březnu jako šedivá čepice se posadily husté mlhy na zasněžené hlavy hor, jemnostpána počaly bolet palce u nohou a píchat v ramenou, prorokoval na základě těch bodavých zkušeností brzkou oblevu a ta se také v týdnu dostavila. Velikonoce slavili v Markově na blátě, ale čiperný jarní větrík rychle vysoušel zemi, královna — jaro — zvolna vracela se v širý kraj a ujímala se vlády v dosud zasněžených lesích, na holých polích, lukách i ve vesnicích. Holoubek poprvé v životě pozoroval předzvěsti jara i jeho slavný příchod. Jarní předtuchu nejdříve pocítili lidé.

Svatba stíhala svatbu, po celý masopust hrálo se a tančilo, zpívalo a výskalo.

Hned po lidech zachvátilo podivné rozjaření všechno živé ve vesnicích. Smečky psů se toulaly a vyly celé noci, kočky opustily teplé pece a po celé dny nebylo je spatřit, bílé husy na rybníku sváděly šarvátky s výbojnými housery, klisny řičely a hrabaly na stáních a kohouti na hřadech takřka ani neusínali, celé noci ozývalo se z kurníků pronikavé kokrhání.

Z vesnice opojný ruch šířil se do polí. Zajíci se proháněli po sněhu v celých hejnech a jako slepí, div že do Holoubka nevrátili. Koroptve vyzývavě štiřikaly, schoulené kdesi za kopkou mrvy nebo pod zemí v závětří, i hloupé vrány v lese na rozsochatých borovicích měly hlučné sněmy, plné hádek a půtek.

Bojovná, rozjařená nálada se zrovna jako nákaza šířila vzduchem a podmaňovala všechno živé a všechno spící burcovala ze spánku a probouzela k novému životu. Vršky stromů se rozkolébaly prudkými větry, kůra na nich zezelenala, pupeny se nalévaly mízou, na holých lískách jako praporečky zavlály drobné jehnědy. Jednoho dne se vrátil Holoubek ze školy s kytičkou drobných sněženek. Děti mu je přinesly, prozradily mu i místa, kde rostou, a pak už jinak nepřicházel než s hrstí podléšek, sasanek, sedmikrásek a konečně nosil žluté petrklíče a vonné fialky.

Zavládlo jaro!

Děti jako smetí hemžilo se po návsi, hrály fazole, míč, skákaly o jedné noze, smály se, křičely a plakaly. Včely se probudily v úlech, mouchy se vyškrábaly ze skulin, okna se otvírala, piliny se z nich vymetaly, mech se vyhazoval a všechno se usmívalo. „Máme už jaro,“ libovali si lidé, „máme zas jaro,“ hučely vodou přetékaající potůčky, „máme tu jaro,“ šuměly lesy, „přišlo k nám jaro,“ chlubily se hory, „tak zas jsme se dočkali ve zdraví jara,“ poliboval si jemnostpán vděčně a radostně. Uklidil železa a pasti zabalil a pepřem prosypal vydělané kožešinky, dal vyvětrat a odnést zimníky, poručil uložit pečlivě kožichy a čepice, v černé placce a vatované vestě o rukávech procházel se dvorem, prohlížel brány a pluhy a míval dlouhé konference se svým „hospodářským radou“, kočím Franckem.

I hospodyně Katynka jako by všecka ožila. Kupovala od košíkářů kukaně, opálky a nůsky, od řešetářů ouhrabečnice a síta, od koštišťářů

pometla a hrábě, nasazovala husy a kvočny, pouštěla kačí i slepičí vejce na vodu, prohlížela je proti světlu, vyměňovala a sháněla po vsi cizí násadu ...

Jarý život se probudil a nezkrotitelnou silou si podmanil všecko kolem, a ovšem také pátera Holoubka. Mladá selská jeho zdravá krev se mu rozšuměla v žilách, bušila v tepnách, zářila v očích. Viděl jaro doma jako dítě, viděl je v Plzni jako student, prožil je v semináři jako majstr, ale co to bylo proti jaru v horách! Všecko tu zdravě, kořenně vonělo, jávalo, zpívalo, barvami zrovna hořelo. Holoubek otevřel okno ve své kaplance, postavil se k němu, ústy i nosem nabral si plné plíce omamného vzduchu a sál ho doušek po doušku. Opojoval, omamoval ho ten vzduch, prosycený ozónem, vůní pryskyřice a kdoví jakých jiných ještě vzácných silic a esencí. Pocítil v sobě neukrotitelnou touhu ponořit se všecek do té vzduchové lázně, jako ze žaláře anebo zakletí vyjít ven — na svobodu —, brát účast nějak na tom všeobecném ruchu a šumu, zasáhnout činně svou silou do té energie kolkolem se vybíjející.

Oči jeho padly dolů na zahradu a div radostí nevykřikl. Bílá peřina zmizela a zryté záhonky pročernávaly se v travnatých pěšinách přímo pod jeho oknem.

Seběhl dolů a už na schodech křičel: „Zahrada musí být má, tu si vezmu na starost.“

„I spánembohem, je beztoho u nás popelkou, dojde na ni teprve až po setbě,“ ochotně svoloval farář.

„Ale musíte pěstovat hodně zeleniny,“ vymišovala si Katynka. Kaplan hned svědčil, aby byla bez starosti, zelí, hlavně zelí že jí vypěstuje, tomu že rozumí, u nich doma na poli že je sázejí, že se podíví, jaké hlávky, veliké jako okřín a tvrdé jako křemen, vyrostou ze semene, co mu pošlou z domova, hned, ještě dnes že jim dopíše.

Farář se té chlubné řeči usmíval. „Jen abyste se nezklamal,“ podotkl skepticky, ale tím právě jako by Holoubka ostruhou bodl. Však jemnostpán uvidí a podíví se!

Skutečně poslal ještě týž den domů důtklivý dopis, aby mu brzy poslali alespoň tři lžíce hlavatičných semen, ale jistých, osvědčených, sháněl síto, podsíval černou, sleželou zemi, zakládal na výsluní pařeníště a pak už to šlo z jednoho do druhého jako v běžícím kole, ani se nezastavil. To nebylo jako v semináři, kde se alumnové tahali o píd' země,

kde žilo rádců, pracovníků, zahradníků, pomocníků i pouhých kritiků-čumilů, až Bůh brání. Tam se nezdar vždycky mohl na něco nebo na někoho svést. Zde bylo mnohem hůř. Zahrada je málo menší než seminářská a on — Holoubek — na všecko vlastně sám. V zahradě se mu nikdo takřka ani neukázal.

Když se jednou optal: „Jemnostpane, kdybyste dovolil, nasázel bych podél zdi slunečnice a do zelí konopí, u nás to dělají, zápach z konopí zahání housenky,“ podíval se farář na něj překvapeně, mávl rukou a řekl mrzutě: „Dělejte si tam s tím, co chcete. Já mám jiné starosti v hlavě. Na stráni vymrzlo žito pod závějemi; musíme je zorat; ječmen třeba zavláčit a uválet a venku prší, pod brambory ještě není mrva vyvezena. Bože, kdypak my letos budem hotovi!“

„Slečno, mohla byste se podívat do zahrady,“ obrátil se tedy kaplan na Katynku, „ukázat mi, kde byste si přála mít pažitku, petržel, mrkev —.“ Katynka mu nedala ani domluvit a hned volala: „To jen si račte zařídit podle svého, na mě se neohlížejte, budu se vším spokojena, ať je to kde je, jen když to tam naroste. Kvočna mi seběhla z hnízda, dvě káčata dostala křeče a utopila se mi v louži, housata se právě líhnou, služku mi vezmou na pole, v poledne musí stát oběd na stole, nevím, kam dřív skočit, čeho se dříve chopit“ — a tak si opravdu Holoubek musil ve všem sám poradit a napřed cítil, že také sám sklídí všechnu chválu, nebo všechnu hanu. S nikým o nic se dělit nebude, všechna odpovědnost za zdar i nezdar spočívá jenom na jeho bedrech. Ale nestrachoval se, naopak, to právě ho nejvíce těšilo a povzbuzovalo. Své povinnosti v kostele i ve škole horlivě a svědomitě konal dál, ale všechn jeho volný čas vyžádala si pak kapusta, salát, zelí, celer, potom několik stolistých růží, jiřinkových hlíz a trsů maceškových, které tu našel, a řady stromů jabloní, hrušní a švestek. Pro zahradu zapomínal na seminář, na pátera spirituála, na Součka - Kulicha, na všechny ostatní; zřídka jen přiletělo od nich psaní, a to dlouho leželo na stolku v kaplance nezodpověděné; ani domů nepsal věda, že mají také práce do úpadu, netoužil ani po četbě, ani po procházkách, ani po hospodách, nesháněl zábavy a společnosti, všechno mu nahradila — zahrada. Skýtala mu hojně radostí — i zlosti.

„Všecky je pobiju, kohouta zastřelím a tu havěť kuřecí otrávím,“ zlobil se a vyhrožoval, když se mu v nestřeženém okamžiku dostalo celé hejno slepičí ze dvora do zahrady a tam hospodařilo a hrabalo zrovna

jako na hnojišti.

„To dobře uděláte,“ podněcoval ho farář, „hospodáři dávno tvrdí, že chov slepic se nevyplácí.“

„Nevyplácí! Nevyplácí!“ ozvala se hned Katynka. — „Kdopak sní nejvíc vajíček u nás? A copak kuřátka v rosolu! Tak jen to pomordujte, kde pak co seženu zde na vsi kloudného pro stůl? Přejde vizitace, pouť, překvapí nás návštěva, host nějaký, tomu pak předložím leda koroptvičky, ale motykou střílené.“

„Opravím plot, aby nemohly prolézat, ale kohoutovi ustřihnu křídla, aby hradbu nepřeletěl,“ smlouval příměří Holoubek.

„Kvočny, dokud jsou kuřátka malá, uvážu za nohu,“ uvolovala se hospodyně.

„A v zimě, dá-li Pán Bůh, dám zřídit nový plot, bytelný a vysoký,“ sliboval jemnostpán.

Ještě však mnohem neodbytnější a dotěrnější nepřátelé ohrožovali a kazili Holoubkovu práci, a to byli ptáci. Hned jak zašil ředkvičku, petržel, mrkev — zrovna jako by jim to byl někdo pošeptal —, slétaly se sem ze všech stran sýkory, pěnkavy, celé houfy vrabců, ba i holubi sem padali na raný hrášek a boby., A když potom na uhrabané záhonky z pařeniště pěkně do řad nasázel hlavatici a ostatní sadičky salátu, kapusty a karfiólu, tu hlavně špačkové a také kosi je tahali přímo ze země, vrabčáci vyštípali křehká srdíčka, lámali, ničili a kazili pečlivé a radostiplné dílo kaplanovo.

„Patřte na ptactvo nebeské,“ huboval Holoubek, „neseje, nepracuje, nežne, neshromažďuje do stodol, nekope, neryje, nezalévá, ale přiletí bez pozvání, posadí se za stůl a dobře se má. To dovede každý, ale počkejte, kunti!“ a dal se s nimi v zápas. Křížem krážem potáhl záhonky bílými nitěmi, fantastického strašáka postavil doprostřed, nastříhal šípkové trní a pokryl jím záhonky. „Jen co se to ujme, zachytí a povyroste, pak už nepostačí ozobat a také už jinde něco poroste, nebudu to musit živit všechno sám,“ těšil se páter Josef a nemýlil se.

Návštěvy ptačí sice řidly, ale vyskytl se jiný nepřítel, malý, takřka neviditelný, ale tím úpornější a nebezpečnější. Na ředkvičce a řepě duhovými barvami zaleskli se malí, tvrdí dřepčící, různé mušky, dešťovky, později i housenky a jiný hmyz ohrožoval brzy všecku zahradní úrodu.

Tyto škůdce Holoubek nešetřil. „Bijte, zabijte, nikoho neživte!“ stalo

se jeho heslem. Kropil je vápennou vodou, zasypal popelem, stříkal na ně páchnoucí trest' tabákovou, chválil sedmihlásky, pěnice a čermáčky, kteří zůstali zahradě věrni, spletli si tu hnízda (digr-v2 rmr) a pomáhali kaplanu statečně vraždit a ničit všecko, co v zelině se hýbalo a žilo.

Leč nebyla jen zlost, kvetla v zahradě i radost.

Když už hlavní polní práce byla skončena, zašel se tam podívat za Holoubkem jemnostpán. „Jdou se podívat do zahrady,“ poslala ho Katynka, když jí překážel při nějaké práci v kuchyni, „to budou otvírat oči, co náš kaplánek všecko svede.“ A nelhala.

„Tak se přece také musím — „ ohlašoval se a jako omlouval farář hned ve vrátkách, ale nedokončil. Chvíli se znalecky rozhlížel a potom krotce, uctivě a ne už tak spatra pokračoval: „A sáňky varhánky, vašnosti, vy jste hotový košťálník. Dovolte, to by ani odborník lépe nesvedl. I podívejme se, i rajská jablíčka tu jdou a celer, a jaká znamenitá cibule! Pak že se v horách zahradnictví nedaří! Jen se přiznat, neumíme to a nechceme umět. Bez práce nejsou koláče, zahrádky macešsky odbýváme, jen pole a louky a zas louky a pole a zatím kousek půdy pečlivě hleděný — hle — jaký dá znamenitý užitek. Na mou věru, i červená řepa tu roste.“

Holoubek vytrhl několik ředkviček, opral je v konvi, svázal je slámkou a jako kytičku podával je faráři: „To jsou, prosím, prvotiny, račte ochutnat,“ červenal se při tom hrdostí a pýchou, uznání mu lichotilo, polechtalo jeho ješitnost, ale jen chvíli, bába Trousilka mihla se mu myslí a už se smál skromně a odmítal chválu. „To není, prosím, moje zásluha.“

„A čím by byla?“

„Ani to nechci říci; to všecko, prosím, tamhle ta louže páchnoucí způsobila. Ano, nezalévám čistou vodou, ale míchám do ní močůvku a ona působí ty zázraky.“

„Vždyť já vím,“ usmál se farář, který si v té chvíli vzpomněl, jak tady jindy všecko krnělo, plevelem zarůstalo a jak se dosud zahradníci v ostatních selských zahradách; jaká všude bída o kousek zeleniny, jak ji sem uvadlou, uválenou vozí psí potah hokynářův, jak se draze platí a jaká dračka o ni bývá, zvláště o okurky. Rozhlédl se při té vzpomínce a povídal: „Ale něco vám přece chybí, to se vám přece nepodařilo vypěstovat.“

„A co, prosím?“

„Okurky.“

„Mršky, potýraly mě,“ usmál se Holoubek, „jednou mi je zmlsal mráz, podruhé — sotva vylezly — ochutnali je asi kosíci, nechutnaly jim, protože je jen vytahali ze země a nechali ležet na záhonku, ale vyžrál jsem na to, vypěstoval jsem je v truhlíku v pilinách, vsadil pak přímo do země, a hle, už zakládají čtvrtý list,“ a kaplan odklopoval dlouhé prkénko, kterým je chránil před palčivým sluncem poledním. Seděly tam nízké, tuhé, zdravé sazenice, opravňující k nejlepším nadějím.

„To je divné,“ kroutil hlavou farář.

„Už asi za týden prkno odklidím, protože pak jim prospěje slunce, čím víc, tím líp, teplo a vlhko chtějí, to račte vidět zde,“ a odkryl okno malého pařeniště.

„Co je to?“ naklonil se jemnostpán, „skutečně! Okurky, a kvetou!“

„Ne, prosím, to jsou melouny, zasadil jsem dva a oba jdou překrásně.“

„Prosím vás, jak jste toho docílil?“

„To všecko zas taková ošklivá věc, jako je koňský hnůj. Francek mi schovával a navezl sem kolik koleček čistých kobylinců a ty hřejí jako kamna.“

Farář se dal do smíchu, ale pojednou zvažněl a povídá: „Tohle musí naši sedláci vidět, to jim musíte ukázat.“

„Teď ještě ne, tohle by je nepřekvapilo, ale takhle za měsíc, za dva, až se budou točit hlávky, nasazovat lusky, červenat rajčata, zelenat okurky jako války, nu, potom ať se podívají,“ a oči Holoubkovi svítily a jiskřily, jako by vše už viděl skutečně a ne pouze ve své fantazii.

Zahrada se teď stala magnetem fary a pomalu i celého Markova, ani školu nevyjímaje. Dostavily se teplé červnové večery, vzduchem bzučeli chrobáci a opoždění chrousti, vesnicí táhla vůně kvetoucích luk, soumrak kradl se z lesů do údolí a po večeři si kněží zapálili dýmky a vycházeli do zahrady na lávku pod kvetoucí šeřík. Mluvili tiše, často se i oba odmlčeli a zamyslili, zahleděli se buď na nebe, odkud na ně mrkaly první, největší hvězdy, nebo do země, kde trávou hrabala se odporná, slizká ropucha, ale nejčastěji klidně debatovali a rozumovali o všech možných otázkách, které současně hýbaly světem, o politice, o náboženství, o třídním boji, o národnostních třenicích. Kaplan míň mluvil, víc poslouchal, vyptával se, odpovídal, ale farář se až divil, jak rozumně, střízlivě o všem soudil,

zdávalo se mu to až nepřírozené, na jeho věk předčasné, podezíral ho, že se nutí do té usedlé vážnosti, která sluší zralejšímu věku a dostavuje se s pozdějšími lety. Docela své mínění kdysi otevřeně i Holoubkovi řekl a ten se pak rozhovořil a rozpovídal. Po troškách, pěkně pomalu, rozvážně, beze vší sentimentality a falešné bolesti prostými slovy pověděl panu faráři, jak šel pozdě na studie a jak se mu v Plzni na piaristickém gymnáziu vedlo, jak se tam stal brzy ve třídě primusem a studenti jak mu už tehdy říkali „filozof“, zvláště když mu v oktávě i vousy narostly, pěkné, dlouhé, že by se za ně žádný opravdový filozof nemusil stydět, a neholil si je, ač by to byli kněží-profesoři rádi viděli. Ale vlastenecká móda že mu bránila, plul s proudem času, věřil svému nadání a pílí, stavěl si v hlavě větrné zámky, kul dalekosáhlé plány do budoucnosti, a jak potom hloupé minus, pouhá čárka všecko mu popletla a pobořila. „Tenkrát mi srdce odpadlo od celé papírové moudrosti a učenosti, zlomilo se ve mně cosi a já s klidem vyplnil přání matčino, dal jsem si oholit vousy, ostříhat vlasatou hlavu a jako propadlý student, pokořen a zahanben, jsem vstoupil do semináře,“ končil Holoubek svoji konfesi.

„To přece nebylo potřebí,“ ozval se farář, když se páter Josef k dalšímu hovoru neměl, aby ho postrčil, „oktaván i bez maturity má dnes dveře dokořán otevřené — řekněme třeba k učitelství.“

„Ani jsem na to nepomyslel. Když jsem nemohl do Prahy a na univerzitu, ostatní všecko už mi bylo lhostejné.“

„A že jste oktávu neopakoval? Takový malér přihodí se přece častěji, rozběhne se tedy zápasník znovu — a skok se mu podruhé jistě podaří. Vaši doma jsou přece zámožní lidé? Co?“

„O peníze neběželo, ale šlo mi — jakpak bych to řekl — o čest, ano taková hloupá pýcha, ani ještě dnes by mi to snad nedovolila. Otec se jistě styděl víc než já. Zarmoutil jsem rodiče, a proto jsem se snažil je potěšit. A nic mě to nemrzí; naopak, čím dále jsem spokojenější, co Bůh činí, dobře činí. Páter spirituál má pravdu, podařit se mi maturita, ach je, to bych se byl papírového studia a života do smrti nezbavil a nikdy bych nebyl promyslel, co v semináři a už i tady — ba hlavně tady — otevřelo mi oči.“

„A co jste, smím-li to vědět, tady u té kapusty a okurek vymyslel?“

„Smysl svého života jsem objevil. Zjevil se mi jasně, pravdivě.“

„I dejte pokoj,“ usmál se farář, „jaktěživ jsem takové motolice v hlavě

nenosil; čím se to, prosím vás, trápíte?“

„To už já za sebe nemohu. Samo, často i proti vůli, ustavičně vystrkuje v mé mysli při každé práci své růžky nějaký plán, nějaká touha, zprvu neurčitá, ale čím dál jasněji a jasněji se mi staví před oči, až v ní třeba vidím životní cíl. Dožil jsem se mnoha duševních zklamání, ale nevyléčila mě. Tak třeba sem, na první svoji štaci, jel jsem se zcela jasným a určitým úmyslem provádět ve velkém, čím jsem se bavil v semináři jen v malých, nepatrných rozměrech.“

„S jakými plány jste se na nás kasal? Řekl bych, že neumíte pět počítat, a zatím — hle — jaká vy jste tichá vodička,“ podivil se jemnostpán.

„V semináři mi říkali Žid. Však si ještě někdy vzpomenu, neohlásilo-li moje tamní dílo dosud úpadek! Založil jsem tam totiž celou řadu svépomocných podniků, vyvolal celá družstva nákupní, burzu, finanční ústav Pomoc a to všecko chtěl jsem přesadit jako strom ze školky do vážného, praktického života. Tam to pouhá hra, zábava, ale zde měla nést ovoce.“

„Mluvte jasně, co jste to vlastně chtěl?“

„No, chtěl jsem zorganizovat společný nákup a prodej všeho. Celá osada měla tvořit jeden svazek duchovní i hospodářský. Nejdříve se měla narodit záložna nebo spořitelna a ta měla být časem matkou všech ostatních podniků. Spolkový dům, skladiště, obecní váha, chudobinec, opatrovna, to všecko mělo časem uzrát. Četl jsem celá pojednání toho směru a jsem přesvědčen, že družstevnictví má netušenou budoucnost; celý život chtěl jsem tomu obětovat.“

„A rozešlo vás to?“

„Ano, a navždycky.“

„To ten váš plán hluboké kořeny neměl.“

„Ovšem. Pro mé štěstí neměl čas hluboko se zakořenit, takže s lehkým srdcem jsem se s ním rozloučil.“

„Rád bych věděl, proč?“

„Poznal jsem ještě vyšší a čistší smysl a cíl života lidského; dospěje-li lidstvo k tomu cíli konečnému, nejvyššímu, celé družstevnictví, spolkaření a podobné podniky že se stanou bezcennými, zbytečnými, že jsou a zůstanou pouhé tretky.“

Jemnostpánu vyhasla dýmka a kaplanu také. Šero houstlo, citelné

chladno šířilo se zahradou, šeřík dýchal omamnou vůni, hvězdy se rozhořely ohnivěji, drozd hvízdal poslední melodii dne na štítu fary, ale oba kněží z toho nic nepozorovali, pro nic smysl neměli.

„Nejvyšší cíl! Konečný cíl života! Dovolte, to jsou takové silácké výrazy, kterými se v ohni řeči oháníte, řekl bych skoro fráze, utopie. Ten cíl my kněží přece nepotřebujeme a ani nemáme hledat, ten je nám Bohem určen.“

„Ano, cíl metafyzický, věčný,“ vpadl Holoubek faráři do řeči, „o tom nemluvím, ten na mysli v této chvíli nemám. Mně jde o cíl pozemský, individuální, chcete-li, o cestu, kterou se nejjistěji a nejrychleji k cíli věčnému dostat.“

„I to máme předepsáno.“

„Ne, předepsány jsou nám pouze rady všeobecné, zákony, pravidla povšechná, ale svobodná vůle může si najít vlastní cestu, a těch ta pravidla připouštějí, ba přímo udávají nekonečné množství.“

„To jsem zvědav na tu vaši cestičku.“

„Potírat zlo, ničit zlo, hubit je a bojovat s ním, kdekoli je napadnu,“ skoro bojovně se rozkřikl Holoubek a odmlčel se.

Starému faráři se chtělo zasmát, rád by se byl též usmál, tak naivní se mu zdála věta mladého kaplana; ale přemohl se, bránila mu opravdovost, zápal a ryzí nadšení, s jakým promluvena. Nastala dost trapná přestávka. V obecním rybníčku skřehotaly žáby, kos zmizel kdesi v teplém hnízdě, studená, vlhká rosa padala jemně na listí i květy, farář se zatřásl chladem, zapnul si teplý převlíkač, škrtl sirkou, zapaloval si vyhaslou dýmku a přemýšlel, kterak tu debatu teď ukončit. Mohl říci, že by z večerního chladu mohla vzejít důkladná rýma, klekání že už Kořil dávno odzvonil a že je čas na lože. Zdálo se mu však, že kaplan čeká na jeho názor, na to, co mu poví o tom životním cíli, protože mlčí. Zatím i Holoubek mlčel jenom z nesmírných rozpaků. Dokud svůj názor skrýval, dokud se jím obíral pouze v myšlenkách, zdál se mu krásný, nový, nádherný, plnil jej s nadšením a ohněm. Ale jak jej teď slovy a hlasitě před druhým vyslovil, jako by motýlu pel z křídel setřel, zdál se mu pojednou všední, dutý, hluchý a prázdný, jakoby znesvěcený, zprofanovaný, pohaslo všechno kouzlo, vyprchala všecka jeho svůdná krása, kaplan zesmutněl, zmrzutěl, mlčel; proto také si přál najít nějakou vhodnou záminku, aby směl vstát, odejít, zavřít se do kapláanky a všecko

znovu promyslit.

„Copak tam naši páni usnuli?“ ozvala se vtom jako spása veselá otázka Katynčina, a hned dodala: „Jemnostpane, pamatujou, že už nejsou žádný mladík, jsou rád, že jim dává letos revmatismus pokoj, nepokoušejí Pána Boha a jdou pod střechu, rosa už padá a co nevidět bude bít devět.“

„To jsme se tak zapovídali,“ odkašlal farář a vstával.

„Ani jsem nevzpomněl, račte odpustit,“ omlouval se kaplan.

Mlčí oba jako špalci a řeknou, že se zapovídali, smála se pod kůží Katynka, šourajíc se v rozšlapaných trepkách tiše jako duch zpátky do kuchyně.

Jakmile vykročili od lavičky k pěšince, vedoucí zahradou k východu, oba současně pocítili nový zájem o přerušovaný hovor. Po několika krocích se farář zastavil, a jako by nebylo přestávky, řekl: „Nic nového jste nevymyslel, to máme konat všichni. To jsou přece hlavní pravidla křesťanské spravedlnosti: varuj se zlého a čiň dobré.“

„Och, to je něco zcela jiného, mně nestačí zla se pouze varovat, naopak, já je chci vyhledávat, neuhýbat mu, neustupovat před ním.“

„A uvážil jste slova, kdo se do nebezpečí vydává, zahyne v něm? Jste přece jen příliš mlád, nezkušený, otrávíte si život pojednou a bylo by vás škoda.“

„Pro mne se hodí lépe slova svatého Pavla: Nedej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým.“

„Pohodlněji a spokojeněji by se vám žilo podle rady: Neodpírejme zlému,“ usmál se farář už na schodech, ale neodolal, aby se ještě neoptal: „A prosím vás, jak to přijde, že máte čas při pilné své práci a činnosti brát si ještě takovéhle škrupule do hlavy?“

„To zde v Markově, a právě na faře jsem poznal, že na světě je mnohem více zla než dobra.“

„Cože? Co mi to povídáte?“ vyjel farář a i ve tmě mu zasvítily oči... „Jak to vlastně myslíte? To mi musíte vysvětlit, pojdte ke mně do pokoje,“ a už táhl překvapeného Holoubka do svého bytu. Rozsvítil lampu, posadil se do křesla, podal kaplanu sáček s tabákem, vybídl ho, aby si nacpal, a hned sám navázal přerušovaný rozhovor:

„Jak jste to řekl? Zde na faře jste poznal, že je na světě více zla než dobra? Zde chcete zlo potírat, bojovat s ním?“

„Ano, prosím. Zde se mi vlastně zjevil pravý život.“

„Nezamlouvejte nic. To zlo, to zlo zde na faře — kde jste viděl, bych rád slyšel,“ s průzračnou tendencí už doléhal farář. Měl své zkušenosti, poznal už na vlastní kůži, co je denunziace, vyšetřování, výslechy u vikáře i u konzistoře a jak takový neviňoučkový kaplánek může i starému faráři zapálit střechu nad hlavou ...

„Na to zlo mi ukázal sám jemnostpán.“

„Tak! Podívejme se! A kdy? Nepamatuji se přece na nic podobného, ačkoli denně zpytuji svědomí.“

„Poprvé tenkrát o Štědrém večeru a pak po celou zimu, když mě zasvěcoval do umění lapat škodnou do želez, pastí a tluček,“ odpovídal kaplan rozpačitě, překvapen tím skoro příkrým, výslechem, „tenkrát jsem poznal, že život je opravdu boj mezi dobrem a zlem, boj o bytí a nebytí a zla že je nejen víc, ale že je i silnější i pro boj lépe vyzbrojeno.“

„Považujete tedy lišky, kuny, tchoře, lasice, výry, jestřáby, luňáky a jiné dravce za zlo?“ už zase čtverácky se optal jemnostpán a oddychl si.

„Ano, za veliké zlo.“

„A naproti tomu slípky, kachny, holuby, husy, koroptve, zajíce, zpěvné ptáky a jiné užitečné tvory za dobro?“

„Ovšem, a právem. A tu jsem viděl, že to zlo má drápy, spáry, ostré zobáky, zrak i sluch, rychlý krok i let, a dobro že je hloupoučké, prostosrdečné, že by lehce podlehlo, kdyby ho člověk nechránil rozumem, důvtipem, kdyby mu nepomáhal puškou, jedem, železy, pastí, a umínil jsem si postavit se na stranu dobra, do jeho služeb a na jeho ochranu.“

„Na světě není absolutní zlo a není absolutní dobro,“ pronesl náhle a vážně farář, „všecko je relativní, život není boj, ale kompromis, řada kompromisů, chcete-li, a kdo to nechce uznat, tomu se těžce žije. Lasice vraždí ptáky ve hnízdech, ale také ničí myši, slepice vyháněl jste sám ze zahrady jako veliké zlo. Dřevokaz, lýkožrout, smolák, nosatec, chroust, mniška, bourovec, je-jich larvy a kukly — to všecko ničí les, stromy, listy i květy, ale živí naše nejvzácnější pěvce.“

„Právě zahrada pak mě v mém přesvědčení utvrdila,“ už zase ohnivě rozkládal Holoubek, „naseť a nasázel jsem plno dobrých, užitečných plodin a bez mé pomoci a ochrany by všecko bylo zahynulo, nic by z toho nebylo vzešlo. Kdežto různý plevel, kopřivy, ohnice, buřeň, pýr, ptačinec

jsem nesil, nezaléval, nepěstoval, a co toho vyrostlo! Jak bujně hnalo! Sotva jsem postačil je ničit a kazit. Nebýt mé ochrany, ptáci a slepice byli by všecko rozkutili, housenky a hmyz ohlodal; ano, dobro musí být chráněno, zlo na nůž potíráno všude, jak v přírodě, tak i v řádu mravním.“

„To jsou známé věci, co zde vykládáte, učíme přece sebe i jiné, že tak se jeví následek dědičného hříchu.“

„Ano, učil jsem se, ale abych se přiznal, nerozuměl jsem tomu, dobře jsem nechápal, až teď se mi všecko vyjasnilo, světlo mi vzešlo. Jak je tomu v přírodě, tak je tomu i ve společnosti lidské, všude plno škodné, plno plevele, lakoty, sobectví, hněvu, vraždy, soudů, a proto také plno želez, pastí, kriminálů, trestů, pokut a šibenic. Dobro živoří, a aby nezahynulo, musí být chráněno hradbami, zákony božskými i lidskými, uměle pěstováno ve chrámech i školách, odměňováno hodnotami a řády. A jak se děje ve společnosti, tak je tomu i v duši jednotlivce. Zlé náklonnosti, pudy, vášně nezvány a nevolány přiletují jako dravci do hlavy, kdežto k práci, k modlitbě, učení, k návštěvě chrámu abychom nutili sebe i jiné.“

„Ovšemže,“ přisvědčil farář.

„Proto je mi od této chvíle jasné, že jako kněz jsem v první řadě povolán potírat zlo, ničit zlo, vyhledávat je třeba a bojovat s ním všemi zbraněmi a všude, v přírodě mrtvé i živé, v lese, na poli, v zahradě, v říši živočišné i rostlinné, ve světě, na osadě, na vsi a v první řadě ve své duši. Nevyplením ho, ale omezím, a čím více je sevřeno, potlačím, tím více uvolním a pomohu dobru.“

„Není to tak jednoduché, jak povídáte,“ zamyslel se farář, „život má mnoho složek a poučí vás o tom, říká se tomu poučení zkušeností, a přál bych vám, abyste si tu zkušenost nemusil vykupovat příliš bolestnými porážkami a zklamáním. Hezky jsme si dnes poseděli a popovídali,“ podíval se jemnostpán náhle na hodiny a vstal. „Chceme se zítra dát do senoseče, jen aby vydrželo teď počasí, táhne na desátou a ve čtyři už abychom byli vzhůru.“

„Dobrou noc přeji,“ uklonil se Holoubek.

„Tak se dobře vyspěte a pusťte všelijaké, celkem zbytečné vrtochy z hlavy, lehčeji se vám bude žít, konat dobro, ale nemyslit na to, potírat zlo, ale ne tak rozumem jako více srdcem. Tak, tak!“ kýval rukama na kaplana ještě ve dveřích, pomodlil se, odstrojil, zhasl lampu a za chvíli klidně

usnul.

Zato Holoubek dlouho ještě nemohl najít cestu do Spáňova. „Farář mi nerozumí, nechápe mě, ale mně je jasno. Vím, co chci. Nebudu pěstovat žádnou politiku, žádnou učenost, nebudu se honit za žádným ziskem, pachtit se po bohatství a slávě, po moci nebo důstojnosti, nebudu hledat v životě ani pohodlí, ani chválu a oblibu, ale zlu budu šlapat všude na hlavu, a nebudu ji moci přímo na hlavu, tož alespoň na paty.“ A v tomto předsevzetí konečně snesl se spánek i na jeho víčka a Holoubek i ve spánku pokračoval ve svém snivém přemýšlení...

HOLOUBEK POČÍNÁ BOJOVAT

Bába Trousilka bála se kaplana jako ohně. Raději bych potkala čerta — Pán Bůh nás chraň — než toho kněžíčka, myslívala si v duchu, kdykoli se vypravovala někam na cestu. Ale čeho se nejvíc bojíme, toho se neubojíme. Právě dnes kráčela zcela bezstarostně z Bučin, myšlenky její dlely někde zcela jinde, na kaplánek si ani nepomyslela; nesla v nůšce na zádech těžkou výslužku, jak jí Mária ze mlýna nadělila za to, že donese do Markova panu adjunktovi lehounké, tenounké, navoněné psaníčko.

„A sama se mu za řeči můžete nějak zmínit, Trousilko, že máme mlýn čistý, bratr že musí vyženit alespoň deset tisíc, ty že mi dá tatínek věnem a ještě třeba přidá, vždyť jsem sama dcera: výbavu jsem vám ukázala, a že jsem byla na vzdělání v klášteře, také víte,“ připomínala důtklivě Mária, nabírajíc do pytlíku krupky.

„Ach Bože, slečinko zlatá, žádná starost, spolehnou se na mě, pan adjunkt je vzdělaný pán, nechce se jistě vyptávat hned na věno, mluví o lásce, o kráse, ale bohatou nevěstu hledá, to je jisté, napověděl, kdyby mu nedovolili se oženit, že by ten úřad zde složil a někde panský dvůr si třeba najal, proto jsem se osmělila poptat, abych věděla, co a jak,“ zrovna se rozplývala babička. A už teď cestou si sestavovala v hlavě, jak to všecko vzácnému pánu vyloží; je to sice těžký úkol, zdar i nezdár celého podniku leží dnes na ní. Mária se mu sice líbí, svedla je spolu už v masopustě, tančil s ní o bálech, ale ruka v rukávu dosud není. Adjunkt, chytrá liška, se baví, baví, ale nevysloví, práh ve mlýně nepřekročí, pana otce a paní maminku o dovolení k návštěvám nepožádá, jenom slídí a krouží kolem mlýna jako ostříž, vábí Mária na dostaveníčka a

procházky, až se pan otec dopálil a rozkřikl: „Což jsi nějaká děvečka, aby stál s tebou u vrat? Neví, co se sluší a patří? Bud' přijde sem, anebo s ním mluvit přestaneš.“ U srdce bodlo Márinku a vzkázala si sama pro Trousilku, a ta jde věc teď skoncovat. To není lehký úkol. Trousílková se také hrbí nejen pod tíhou koše, ale i pod tíhou toho odpovědného úkolu, myslí na něj a zapomíná na všecko ostatní. Hlubokým, úzkým úvozem se škrábe zvolna od Bučin k lesu; úzká, vymletá cesta prudce stoupá, z obou stran, příkře jako hradby, ji provázejí spoře jalovcem a šípkem porostlé stráně, babička — k zemi přitisknutá, přimáčknutá — zrovna se ztrácí mezi nimi jako brouček, ale náhle se zastavuje, vztyčuje hlavu a naslouchá. Slyší zřetelně kroky, blíží se kdosi obutý, protože boty haraší v drobném kamení, kdo to asi —? Nedomyšlila! Sotva pět kroků před ní za balvanem, čouhajícím do zatáčející se cesty, vynořil se — páter Holoubek. Oba hleděli chvíli překvapeně, rozpačitě na sebe.

První se vzpamatovala Trousilka. Sehnula hlavu ještě níž, beze slova se obrátila vlevo a škrábala se do stráně, chytajíc se vrásčityma rukama keřů za větvičky i vršky. Snad mě nepoznal! Vyhnu se mu! těšila se v duchu a ta naděje ji bičovala, aby napjala poslední špetku stařeckých sil a vydrápala se nahoru, na stráň, jen aby nemusila kaplana potkat.

„Babičko, máte rozum? S takovým břemenem se hnát do stráně jako na střechu?“ vtom na ni promluvil Holoubek a Trousilka už cítila, že je ztracena. Na hladké trávě se jí smekla noha, zachytila se ještě rukou o větvičku lískového ořeší, ale zrádná větvička se utrhla od kmínku a padala i s babičkou.

„Tak to vidíte,“ přiskočil hned páter Josef, zachytil dole Trousilku, chtěje ji zdvihnout a postavit na nohy. Lehké to nebylo, hlavně koš mu překážel: všiml si, jak je nabitý a jak babku zrovna táhl jako přítěž zpátky do cesty.

„Počkejte, vynesu vám to břemeno až na rovinu, pak už vám to půjde dolů k Markovu lehce,“ rozhodl se náhle kaplan, a než se babička nadála, rozepnul na koši obě oprata, popadl jej za obě ucha, a nestaraje se o Trousilku, nesl ho lehce jako pířko cestou vzhůru — k lesu.

Chtěj nechtěj bába dohazovačka musila za ním. Vzpamatovala se cestou, ovládla rozrušení, a když kaplan postavil koš na vysoký pařez, aby si jej babička pohodlně mohla vzít na záda, všiml si, že jsou v něm

nějaké ranečky mouky.

„Už jsem jako moucha! Nic už do mě není!“ hlasitě, skuhravě se roznaříkala Trousilková, dohánějíc velebníčka. „Copak na světě se starou bábou! Modlím se, aby si mě už Pán Bůh vzal!“ a hlas se jí pohnutím zatřásl a počala kaplanu „onikat“.

„Pán Bůh jim to tisícůmkrát zaplat', že se nade mnou ustrnuli, bez jejich pomoci bych tam byla bídně zahynula, ten koš by mě byl zadával, zardousil, sám anděl strážce je poslal; dokud jsem byla mladá, vedlo se mně dobře, ale teď, teď je zle.“

„Nenaříkejte, babičko,“ počal Holoubek hned statečně bojovat se zlem, „dobří lidé vás neopustí. Mnoho pro vás nemohu udělat, ale tuhle máte pětku. A každý měsíc vám dám jednu.“

„Mi-lost-pa-ne!“ rozplakala se Trousilka — „povídají pětku! A každý měsíc? Mně? A zač jenom, zač?“ a hlavou se jí kmitlo, jak ho skoro v týchž místech o vánocích nazvala ševcem.

I Holoubek si na to vzpomněl a odpovídá čtverácky: „Inu, babičko, za to, že jsem vás připravil o výdělek, že se vám nepovedlo mě oženit — a už upaluje z kopečku, k Bučinám, co mu nohy stačí. Hřeje a pohání ho vědomí, že se mu podařilo kousek, kousíček zla potřit, dobrý čin vykonat, jiskry radosti v zarmoucené duši rozkřesat...“

I babička dosud sedí u pařízku, odpočívá, žmolí papírovou pětku v prstech, probírá se z právě zažitých dojmů. Má to v hlavě všecko páté přes deváté a musí si to opět srovnat a spořádat.

Kde se tu jen ten velebníček vzal? Chodívá přece v pondělí a ve čtvrtek, a to dopoledne. Dnes úterek a odpoledne. Aha, včera měl pohřeb, zameškal školu a dnes asi nahrazuje. Ale úslužnej je, jen co je pravda. Všiml si jí a ten koš jí vynesl, nic se nestyděl. A citlivé srdce má! Hle, pětku jí daroval a ještě slíbil... Všecka čest mu! Až dosud věřila, že potkat kněze nebo jeptišku je horší než zajíce nebo starou bábu. Už tomu nevěří, ať si mluví kdo chce co chce. Než se jí podaří někde usadit služku, zjednat čeledína, sehnat svatbu, co se našlape, namluví, a musí se spokojit zlatkou, někdy jen bochníčkem chleba, přehouší mouky, několika vajíčky, a tu — celou pětku zrovna jako by našla. Ovšem nesmí jásat předčasně, nesmí zapomínat na své dnešní poslání, možná, že jí to ten kněžíček přece jen uhranul ... Jako když ji švihne, navlíkla rychle oprata na ramena, ohlédla se k Bučinám, a když už ani klobouk

Holoubkův nespátřila, vyskočila a čiperně upalovala k Markovu.

Trousilka mlčela sice jako hrob, ale kostelníku Kořilovi přece neušla náhlá změna jejího poměru ke kaplanovi.

„Co že ta bába jedovatá teď chodí denně do kostela?“ vrtalo mu hlavou, „lízá kaplánkovi ruku, nadbíhá mu, ta to nedělá pro nic za nic, má jistě něco za lubem,“ a zbystřil svoji pozornost, svěřil podezření ženě, zmínil se o něm i u kupečka, u tabáčníka a na ostatních zastávkách. Holoubek — nevěda o tom — octl se tak pod ostrou dohlídkou a za necelý měsíc zjištěno, že Trousilka na něho čekává u lesa, když jde do Bučin do školy, že jí dal pětku a že ho pak zahlédli v lese — s Márinkou ze mlýna.

„Tady na to!“ hvízdal si Kořil a zamnul si vesele ruce.

Rozvážnější sice vrtěli hlavami, že to asi sotva bude pravda, Márinka že chodí s panem adjunktem a ten že je jako rodný bratr Holoubkův, postavou že jsou k nerozeznání.

A proč by jí dával pětku! ukřičeli je hned jiní, pouze Kořil už nekřičel a lišácky se jen usmíval. Škodolibě si pomyslíl: No tohle až uslyší jemnostpán! A také hned závist se v něm probudila: Načpak ho má cucat ta bába! Od čeho jsem tu já? Ta mlynářovic bledule se nemůže naší Andě ani přirovnat. Naše Anda. Hm. To je taková rozvitá krasavice, že převáží tři Márinky a ještě zbude na vývažek. Z té by byla hospodyně na faře jiná ještě, než je, řekněme, třeba Katynka ...

Takovému líbeznému snění se oddával nejen Kořil, ale i lepší rodiny, takzvané „zámecké“, paní fořtová, paní důchodňová, paní sládková, a jejich slečny si počaly tajně, nenápadně předcházet Trousilku.

„Naše Stázinka vyšila tuhle krásnou štolu, nedonesla byste ji, paní Trousílková, velebnému pánu? Ale tajně, ovšem, nikdo by nesměl vědět, zadarmo bych to nechtěla. Ona je celá nadšená, jak krásně káže, a má vždycky na sobě štolu odřenou, celou už otřepanou.“

„Poslouchejte, Trousilko, velebníček prý má krásně zařízenou zahrádku. Naše Fídynka je rozená zahradnice, ráda by se tam podívala, rozumíte snad? Zadarmo to ovšem nežádám.“

„Slyšeli jsme, jaké má zdejší kaplan krásné knihy, naše Luis je vášnivá čtenářka, vy mluvíváte s ním často, zmiňte se mu nějak šikovně.“

Celý Markov už si pomalu šuškal o kaplanu. S průhlednými

narážkami mluvilo se o záletech Holoubkových, o vrkání, učitelé i jiní osadníci mluvili s ním s podezřelým úsměvem, hleděli na něho shovívavě, jako by chtěli říci: „Nu, co na tom! Nedivme se! Vždyť je také jen z masa a kostí...“

Jediný Holoubek chodil osadou, farou, zahradou, nemaje nejmenšího tušení, co se o něm roztrušuje; lhostejně přijímal dárky, různé vyšívané záložky, psací mapy, pletené váčky na tabák, pochlubil se jimi faráři i Katynce, půjčoval klidně knihy z nevalné knihovničky a staral se teď v parném létě hlavně o své zelniště. Vyrojilo se veliké množství bělásků, kteří ohrožovali všecku sklizeň. Kladli na tuhé, brunátně zelené listy hlávek vajíčka, z nichž v několika dnech už se líhly zelené housenky, hltavé, žravé, a vrhaly se hlavně na zelí.

„Co bába Trousilka pořád u nás šmejdí,“ obořil se kdysi jemnostpán na hospodyni, když — vraceje se z polí — ji přistihl ve dveřích. Babka se hned lekla, věděla, že je zle, metla z fary, jako by jí paty zapálil, ani se neohlédla, ale cítila, jak farář stojí ve dveřích a očima ji takřka probodává.

„To se račte optat pana pátera, já s ní nic nemám,“ rovněž dost nakvašeně odsekla Katynka, upachtěná, upocená, celá takřka žhavá žárem kamen, na kterých dovařovala oběd pro pány a chasu.

Jemnostpán neřekl ani slovo. Šel rovnou do svého pokoje, odložil hůl, slaměný širák, umyl si ruce i tváře, přičísl vlasy, oblékl domácí lehký kabátek listrový, ale to všecko dělal zcela mechanicky, po paměti, nemyslíl vůbec na to, neboť v hlavě se mu líhlo a kolovalo cosi ošklivého, odporného, čemu se bránil, ale neubráníl.

„Ta baba — ty prezenty — to provádění zahradou —“ kombinoval — „ale ne — není možno —“ zaplašoval hned zas každé podezření. Přece však neodolal, aby se o tom nerozhovořil s Kačenkou. Odkázala na Kořila, „snad poví, proč sem tak často chodí jejich Anda v bílé zástěrce pro zeleninu,“ dodala špičatě. Farář překvapením zamrkal očima, zahleděl se s otevřenými ústy na Katynku, neřekl však už ani slovo, otočil se jenom na patě a odešel. Umínil si nehasit, co ho nepálí, nevšímat si toho, jen když ví, že hospodyně s Trousilkou nečachruje, že ho neokrádá. Do ostatního mu nic není.

Ale přece jen se to měl dovědět.

„Ráčeji odpustit, že jsem tak smělý,“ odvážil se kdysi kostelník Kořil, když viděl, že je jemnostpán ve zvlášť dobré míře, „ale s tou bábou

Trousilkou, být na jejich místě, bych vyrazil dveře, přes práh by mi do fary ta stará kuplířka vkročit nesměla. Vrabci na střeše už si o tom povídají, že obstarává dostaveníčka — jemu — knězi! A nač je toho třeba. Naše Anda, přeje-li si něco, ochotně mu poslouží, v zahradě pomůže, kam třeba, doběhne, všecko obstará, přinese a pěkně potichu, bez pohoršení, nikdo o tom nemusí ani vědět.“

„Velebnému pánu jistě křivdíte, utrháte mu na cti. Křivě se podezírám,“ — přísně pokrotil farář kostelníka, ale přece červíček podezření zbyl i v jeho vlastní duši. Aby byl takový pokrytec! Aby se tak dovedl přetvařovat! Ne, to není možná! Tak rafinovaný není! Lidé si jen asi špatně vykládají jeho návštěvy v rodinách, zvláště návštěvy nemocných, podkládají snad i nekalé úmysly jeho štědrosti, často nerozumné, je dosud nezkušený — ale rok jeho pobytu táhne zde ke konci, odstěhuje se odtud a všechno utichne. Ne, nezmíním se mu ani slovem, rozhodl farář, bavil se dál s velebníčkem, sedal s ním v zahradě, počítal s ním hlávky, okurky, rajská jablíčka a čekal.

Čekal, až jednoho večera řekne Holoubek: „Jemnostpane, napsal jsem si žádost ke konzistoři o místo na nějakém patronátě, kde bych se přece dočkal fary, zkušební rok už uplynul, doufám, že jste ráčil být se mnou spokojen, a prosím, abyste moji žádost příznivě doporučil.“ Tak nějak s většími nebo menšími rozpaky říkali to všichni jeho předchůdci a jemnostpán všem zase odpovídal: „Nemohu vám to vykládat ve zlé. Zde máme celkem dvě fary, dlouho byste se načekal — po lidsku souzeno —, než já nebo třeštický pan bratr se odstěhuje k Abrahámu, proto škoda zabíjet zde služební léta a činíte moudře, že se ohlížíte po růžovějších vyhlídkách.“ Leč srpen už táhl ke konci, už bylo i po žních, ze strnisk foukal podzimní vítr, hory navlékaly šedivé mlhové čepce; Francek se šimly už zašil žito, na faře se chystali k veliké práci: sklízet brambory, páni po večeři sedávali v teplé kuchyni u zvláštního stolu a Holoubek stále jen mluvil o zahradě. Česal a třídil zimní jablka a hrušky, určoval jejich správná jména, upravoval sklep pro zeleninu, sliboval, že se mu podaří nejméně do vánoc uchovat hlávky svěží na sladké zelí, jehož byl velikým milovníkem, „jenom mlhy, důkladné mlhy kdyby přišly, ty chtějí hlávky, ty jim jdou k duhu,“ přával si toužebně.

„Vy tak mluvíte, velebníčku, jako byste tu chtěl zůstat,“ vzmužil se kdysi za takové řeči jemnostpán, „a přece už je podle mého rozumu

svrchovaně na čase, abyste si napsal žádost, než všechna kloudnější místa budou rozebrána.“

„Jemnostpane,“ zčervenal Holoubek, „neračte mě vyhánět. Mně se zde velice líbí a zdá se mi, že bych si nikde tak nezvykl.“

Něco ho zde drží. Snad přece jen není šprochu, aby v něm nebylo pravdy trochu. Ale právě proto — dokud je čas — hned v zárodku musí se to ušlapat, než plameny vyšlehnou, myslí si v duchu farář a nahlas povídá klidně, jako by se mu v duši nechumelily zcela jiné důvody:

„Můj milý, to byste byl první, který by se tu déle omeškal než rok. Jen vaše dobro mám na zřeteli, když vás odtud postrkují někam na lepší a větší kaplátku, a také abyste získal nějakou zkušenost. Víte, že i tovaryši, každý chasník musí na vandr. Ode mne toho málo pochytíte, jsem více sedlákem než farářem. Markov je zastrčená osada, sedíme tu za větrem, vedeme všecko postaru a dnes už i v duchovní správě vanou nové proudy a směry.“

„Do těch se mi právě nechce. Zde je dobrý lid, chodí do kostela, světí neděle, váží si kněží, do smrti bych zde chtěl zůstat,“ přiznával se Holoubek.

„Jinými slovy to znamená, že byste se těšil na moji smrt.“

„Bůh je mi svědkem, že ne,“ vykřikl páter Josef.

„Pomalů, pomalů,“ chlácholil ho farář, „ted, dnes ovšem ne, když teprve rok kaplanujete, léta však nestojí, nabažíte se po nějakých řekněme desíti letech poslouchat, kaplátku vám bude těsná, zatoužíte protáhnout a roztáhnout se. Říká se, že starý kaplan a stará panna jsou jako starý sýr, páchnou po celém domě. Na velkém patronátě je lehká pomoc, tam se něco stále mění, faráři umírají, vstupují do penze, sem tam některý se stane kanovníkem, ustavičně je některá apertura, i když takový mrzutý kaplan není ještě na řadě a nestane se farářem, může změnit alespoň kaplátku, místo, těší se, že už je seniorem, nejbližší uprázdněná fara že už bude jistě jeho, a ta naděje je koření, sůl života, a ta by vám tu scházela. Náš pan hrabě obsazuje pouze dvě fary: Třeštice a pak zdejší. Třeštický je o celou desítku let mladší než já, dosud bez kaplana, pouze smrtí některého z nás mohl byste se dostat z Markova, uvíznete-li zde. Škoda let u nás strávených! Po třech čtyřech letech se nabažíte hor, zahrady, třeba i trní nějaké bude vás zde bodat, a pak se postěhujete, abyste někde teprve začínal od píky, abyste viděl, že mladší

kněží jsou patronátními lety před vámi a sbírají vám fary před nosem. Ztratím vás také nerad, ale musím mít vaši budoucnost před očima, nesmím těžít sobecky z vaší nezkušenosti; po letech mi jistě budete vděčný.“

Holoubek zakroutil hlavou: „A já tu žádost přece jen psát nebudu.“

Jemnostpán se lekl. Už je to tak! pomyslí si, něco ho zde mocnými pouty drží, utrhout se nemůže, a to pěkně potíral zlo, pěkně si hned na počátku kněžské dráhy nadrobil, ale neřekl už nic, ani se už slovíčkem o tom nezmínil, ale ještě ten večer ve svém pokoji si sedl a psal Holoubkovým rodičům. Přímo pro kaplanovu matku psal, moudře a rozumně psal, jak často už pátera Josefa vybídl, aby si pozval maminku, aby jí ukázal, kde a kterak žije, aby viděla jeho kapláňku, zahradu, zelniště, ale nikdo že nepřijíždí. Že tedy píše sám, aby viděli, že to upřímně myslí, po žních že už jistě mají, s prací že tam v kraji také budou hotovi, a než napadne sníh, že se to teď na podzim nejlíp hodí. V sobotu u poledního vlaku že bude stát kočár a pár šimlů, to že budou farští šimli, ti že ji přivezou, a že se těší na to překvapení, protože velebný pán nic netuší a neví.

A matce to povím. Ta je nejlepší konzistoří, ať mu sama hlavu napraví, dokud čas, chystal se farář.

Holoubek viděl v sobotu ráno Francka vytahovat kočár a vynášet parádní postroje.

„Francku, kampak pojeděš?“ křičel na něho oknem.

„Ještě nevím. Jemnostpán mi nařídil, pojedě asi někam.“

„Kam by jel? Vždyť nic při snídani neříkal?“ přemýšlel kaplan. Ale ať si jede, kam chce — pomyslí si pak a chystal se do Bučin do školy. Školní rok zase začal a s ním pravidelné cestování v pondělí a ve čtvrtek. Dnes je sice sobota — kněžská robotka —, měl by zůstat doma a připravovat se na kázání, ale slíbil v Bučině, že přijde určitě dnes, aby mladý pan učitel mohl odjet domů na neděli ranním vlakem, že za něho vezme vyučování ve škole.

Po poledni jemnostpán vezl od nádraží k Markovu Holoubkovu maminku. Přijela šťastně s dvěma velikými košíky, které se sotva vešly k Franckovi na kozlík, a panímáma taktak že vlezla do kočáru. Jemnostpán se při ní zrovna ztrácel, bylať dosud statná, ztepilého vzrůstu, na mohutných bocích houpalo se jí alespoň deset krátkých, zvonovitých,

silně naškrobených sukní, pod nimi nohy jako vy soustruhované, nabité v punčochách červených jako oheň a ve vysokých šněrovacích botkách o lesklých špičkách, ohromné hedvábné pentle s hedvábným fěrtuchem a bílý hedvábný šátek na hlavě šustily při každém pohnutí selky, na jejímž všem zevnějšku vidět zdraví a blahobyť.

„Jen když je zdrav! Jen když se mu nic nestalo,“ uklidňovala se selka Holoubková. „Myslila jsem si, že je to jen výmluva, že se snad Pepíčkoví něco přihodilo, že mi to nechcete napsat, všeho jsem proto nechala a jela.“

„Tak dobře,“ usmíval se spokojeně jemnostpán, „tak se to povedlo, ten se bude dívat, ten bude překvapen, ani tušení nemá ...“

„Jen aby se nelekl, aby se mu nic nestalo,“ strachovala se matka.

„I toto, není taková bába, radost bude mít, strojí se celé prázdniny vyjet si k vám, ale pro hloupé zelí k tomu nedošlo. Smál jsem se, že ho nevypěstuje, vaše sadba z kraje že se v horách neosvědčí, hlávky že se nesvinou, samé bachory že narostou, měkké, rozdrchané. A tak se nehnul od zelniště, porazil mě, už vysekává hlávky, podívíte se, až je uvidíte, na nízkých košťálech sedí hlavy hladké jako učesané, veliké jako koše, tvrdé jako křemen. Teď zas školy začaly, zas by se k tomu nedostal; rozhodl jsem se, že mu udělám radost, překvapím ho.“

Doma v kuchyni přecházel v poledne kaplan hladový jako vlk. Nějaký sváteční oběd voněl na plotně, ale Katynka se neměla k prostírání.

„Jemnostpán prosí, abyste na něho počkal s obědem —“ vyřizovala.

„Kam jel tak náhle? Vždyť ráno nic neříkal,“ divil se Holoubek.

„Na nádraží, dostal asi telegram, nějakého hosta snad přiveze.“

„A to ano. Nu, počkáme, počkáme,“ bručel si, hledě oknem kuchyně na náves a zase na hodinky.

„Už tu musí být co nevidět,“ prohlásil, když hodiny odbily jednu, a vtom také skutečně zahrčel už kočár na silnici. Hlavy koní se zabělaly, Holoubek nespustil z nich oči, jak zahýbaly ze silnice k farským vratům. Koho si jemnostpán veze, hádá a napíná oči, natahuje hlavu, krk, vystupuje na špičky, vidí vedle Francka na kozlíku bělat se košíček „ručák“, zrovna takový, jaký maminka nosívala za ním do Plzně, za ručákem ve voze teď zaplanul jako stříbro bílý hedvábný šátek, kaplan vykřikl: „Maminka!“ a vyřítit se skokem jako lev z kuchyně na dvůr. V té

chvíli dojížděl Francek v plné parádě poklusem a zastavil šimly těsně před vchodem.

„Maminko! Maminko!“ vztahoval po selce ruce Holoubek jako dítě. „Pepíčku!“ zasmála se blaženě matka a s nevýslovně šťastným úsměvem padla do nastavených rukou.

Jemnostpán i Katynka potají rozmáčkli slzičku v koutku očí, ba i Francek, sundávaje z kozlíku košíčky, nějak rychle mrkal, jako by se bál, aby mu oči z důlků nevypadly; hrabal se do kuchyně, kam se hnul celý průvod.

Obědvalo se v pokojíčku vedle kuchyně, ale náramně nepokojně. Panímáma Holoubková jen stále upírala oči místo na talíř na Pepíčka a už pokolikáté opakovala: „Věru, potkat tě někde cestou, ani bych se k tobě nehlásila, tak ses změnil, ztloustl jsi a nějak zmužněl.“

„Dohání, co zameškal v semináři,“ usmíval se jemnostpán „a až dohoní, tak asi za rok, za dvě léta, zají se, duševně i tělesně se jeho formy ustálí a do padesátky nebude na něm valnou změnu pozorovat. Pak ovšem to půjde z kopce —“ a farář si povzdychl, vzpomínaje patrně na svých pět křížků ...

„Maminko, copak jste nám v těch ručácích přivezla?“ zamlouval to kaplan.

„A vidíš, dobře, žes vzpomněl. Musíme to pustit. Tatík posílá dva páry holoubat, párek parukářů a párek španělů, dalo nám práci, než jsme to vyiplali; ale je to dobyteček k pomilování, pusťme je zatím pod řešato a dejme jim pít.“ Hned vstávala, starala se o holuby, napomínala, jak se mají držet, aby jim neulítli, aby jim je nikdo neukradl, než si zvyknou a zdomácnějí. Jemnostpán nebyl nadšeným holubářem, ba nebyl ani žádným zvláštním ctitelem pečených holoubat, ponechával tu zábavu Franckovi a hospodyni, a proto jeho chov holubů byl tuze zanedbán. Tvářil se sice, že ho dárek těší, ale panímáma dobře vycítila, že se na ty ptáčky dívá chladně, že nemá porozumění pro jejich krásu a cenu. „Holubáři jsme my rození,“ omlouvala se proto, „ta vášeň je u nás dědičná, nesmíme dělat hanbu svému jménu, a tuhle Pepíček už dávno psal, že račte mít jen jako baráčník samé polní holuby, nic parádního, a tak vybral táta nejpěknější kousky.“ Holoubek už držel krásně vybarveného ohnivého samce v ruce a odborně ho prohlížel těše se v duchu, jaká to bude radost, až se budou točit nad budníkem a procházet

po střeše. Ani se odtrhnout od nich nemohl a jemnostpán ho musil pobídnout, aby si přece maminku odvedl k sobě, do kaplánky, aby si tam udělala pohodlí, a popovídal si s ní, když už ji tak dlouho neviděl.

Holoubkové se na kaplánce líbilo. Viděla vlastně poprvé nábytek, který páteru Josefu v Plzni koupili, pěkně rozestavený, postel vystlanou, skříň, umyvadlo, obrazy; „máš pěkný pokojíček jako klec a čistý, vymalovaný,“ chválila bystře se rozhlížejc, „a hele, kdepak jsi tohle koupil, tos neměl,“ vzala do ruky vyšívanou přikrývku na nočním stolečku.

„To jsem dostal,“ vysvětloval Holoubek.

„Čistá práce, kdopak ti to daroval?“

„Jedna slečinka zdejší.“

„Slečinka, podívejme se, kdo by to byl řekl, že i na horách jsou slečinky.“

„Ó jé! Víc než u nás. Je zde zámek, vlastně panský dvůr, a v něm plno úředníků.“

„A tohle jsme ti také nedali,“ ukázala matka na pěkné stínítko na lampu. „Také dárek?“

„Nu, ano.“

„A také od slečinky?“ čtverácky se usmála Holoubková. Kaplan se zapálil nevěda ani proč. Hle, jak vše náhle nabývá zvláštního významu, do jak podivného světla staví ho dárky v očích matčiných. A matka si všimla všeho, pantoflíčku na hodinky, tácu pod lampu, předložky u postele a nějak jako zesmutněla, jako by jí ty dárky netěšily; i Holoubek se proto na ně zlostně díval a myslel si: Jak se sem vlastně dostaly? Ta bába Trousilka všecko přivlíkla a sám nevím proč a zač.

Maminka si prohlédla ještě i zahradu, pochválila zelniště; v neděli se s ní pochlubil kaplan osadě, provedl ji Markovem a v pondělí se chystala opět k odjezdu.

„A to by bylo pěkné, vždyť jsme vás dosud neužili,“ bránil jí farář. „Zítra musí velebný pán do školy a tu se musíte se mnou podívat po hospodářství a v úterý — spánembohem — to už vás zdržovat nebudeme, víme, že na vás doma práce čeká, to vás velebníček doprovodí, bude mít čas.“

Jemnostpán si myslel: Vyjdu si s ní do polí a pěkně šetrně jí všecko rozložím. Holoubková se dala lehce přemluvit, o den prodloužila návštěvu, protože si myslela: To se hodí, budu moci mluvit s

jemnostpánem mezi čtyřma očima, optám se ho na ty dárky od slečinek, aby snad Josífek ...

V pondělí po snídani kousek cesty vyprovodili kaplana k Bučinám, ale pak farář s Holoubkovou uhnuli stranou k lánu polí zvanému „Na kněžím“. Holoubek se ještě od lesa ohlédl a viděl, jak jemnostpán matce hůlkou ukazuje, kde oves, kde žito, ječmen, a pak ji vede po široké mezi kolem brambořiště dolů k potoku a lukám. Ale neviděl, jak i matka se ohlíží, dívá se, a jak zašel, jak se zastavila, přerušila jemnostpána ve výkladu a s tváří starostlivou sama povídá: „Mám něco na srdci, jemnostpane, ráda bych věděla pravdu, abych mohla s klidnou myslí jet domů a povědět všechno, co jsem viděla a slyšela, mužovi. Řekněte mi: je Pepíček hodný? Nekazí se?“

„Pročpak myslíte, matko?“ překvapeně se optal i farář, kmitlo mu hlavou, zda snad někdo rodičům nepsal, nežaloval...

„Viděla jsem v jeho pokojíčku všelijaké tretky a nechtělo z něho jaksi ven, od koho je dostal; jistě od nějaké ženské a mrzelo by mě, kdyby snad —“

Farář chápal, že je matce bolestno o tom se zmiňovat, natož co si myslí, dopovědět. Vskočil jí proto do řeči sám a rozpovídal se pomalu, vážně, právě proto že jí psal, proto že ji sem pozval. Až dosud nic, ničeho nic že se nestalo, že za to ručí, ale čerchman nespí, a že by ho bolelo, kdyby tak hodný kněz jako její syn měl na Markov snad později s bolestí vzpomínat. Dokud čas, ať raději odjede, vyhne se všem těm svodům a nástrahám, to aby mu poradila, že už sám začal, ovšem z jiných důvodů, ale velebníček o tom nechce slyšet, ji — matku — že však jistě poslechne — „balvan ze srdce mi spadne, odjede-li tak, jak přijel,“ skončil jemnostpán vděčně, že se mu podařilo lehce, nenápadně se zbavit tísnivé starosti.

„Přiznávám se, jemnostpane,“ zpovídala se Holoubková dál, „spletl by nám Pepíček všechny plány, kdyby se tu snad měl zapomenout nade ctí. Nic na něm nechceme, to Bůh chraň, ba ještě zbude na něho pár set podílu, ale má doma sestru — poslední mé dítě — pomalu už jí bude dvacet let — jako dítě upustila ji chůva — nevšimli jsme si toho, ale pozdě a pomoc marná. Naše Barunka je mrzáček. Má levou lopatku hodně vystouplou, sama ví, že se vdávat nemůže, že by si ji vzal leda nějaký chlap kvůli věnu a pak by ji trápil a trýznil, doma jako železnou krávu na

statku ji také nechat nechceme, syn přivede si nevěstu, my tu věčně nebudeme a vedlo by se jí bez nás všelijak, a tak s jistotou počítáme, že si ji jednou Josífek vezme k sobě za hospodyni. Je šetrná, pilná a velice dovedná.“

Který se pro nás knězem státi ráčil, napadlo jemnostpána v duchu, ale hned potlačil myšlenku a nahlas skoro radostně, ohnivě svědčil, to že je znamenitý plán, jaký kříž bývá o svědomitou, spolehlivou osobu pro kněžský dům, a jaké štěstí, obětuje-li se knězi matka nebo sestra, jaké břemeno tíživých starostí z něho spadne ...

Dostali se za té řeči opět do fary, panímáma si prohlédla ještě stáje, kravín, kurník i chlívky, popovídala si s Katynkou, ale pak se celé odpoledne bavila s Pepíčkem. Když přišli k večeři, nutili se sice do veselého tónu, ale nešlo to od srdce. Nebýt jemnostpána a Katynky, byla by řeč vázla, a tak se přece rozeběhli vzpomínkami na mladá léta, jak to jindy bývalo a chodívalo. Holoubková líčila, jak valem upadá náboženský život v okolí Plzně, že to fabriky a hory — uhelné doly — mají na svědomí, jak se tam prázdní kostely, a tady na horách jak se všecko ještě vede pěkně starosvětsky, co lidí bylo včera na ranní a na velké a i na požehnání. Jemnostpán svědčil, to že ano, to že ho zde drží a netouží pryč, snad do Třeštic, do kraje, kde sice pole mnohem úrodnější, snad i příjmy větší — ale zato lidé!

„A Pepíčka si tu proto při sobě, pěkně prosím, nechají,“ dala panímáma zčistajasna hovoru nový obrat. Chtěla se rozpovídat, už se rozháněla, už ústa otevírala, ale vtom skočil jí do řeči velebníček, červený jako růže, prudký jako sršeň a pohněvaný jako křeček. Nikdy ho dosud takového jemnostpán neviděl.

„Žádná starost, jemnostpane,“ rozkřikl se kaplan, „maminka mi otevřela oči, vím, proč mě vystrkujete. Chtěl jsem potírat zlo jemností, mírností, vlídností v rukavičkách, a místo toho natropil jsem teprve zla, a jakého!“

„Nu, nu, jste ještě nezkušený — dobře to myslím —“ snažil se ho uklidnit farář.

„Ale zmoudřel jsem, hned zítra to dokáži,“ vedl Holoubek dále svoji, „a jistě mi dají pokoj.“

„Jen se neukvapit — jen všecko rozvážit a uvážit, hezky promyslit a rozmyslit,“ radil zase mírně jemnostpán. Ulevilo se mu však, když se

hovor o tom skončil, když si mohl říci s dobrým svědomím: vykonal jsem svoji povinnost, a co bude dál — to už nezáleží na mně ... Poručil ještě oba „ručáky“ nasypat zimními hruškami „farářkami“, poděkoval ještě jednou za holuby, přikázal panímámě, aby sem o vánocích jistě vypravila pantátu s Baruškou, přál jí šťastnou cestu a rozloučil se s ní srdečně.

Ráno za tmy rachotil kočár na dvoře. „Jen aby nezmeškali,“ pomyslí si jemnostpán v teplé posteli, škrtl sirkou, posvítil si na hodinky na nočním stolečku, a když viděl, že je teprve pět, bez starosti opět usnul. Kaplan odvezl maminku, vrátil se ještě na školní mši, při snídani vyřizoval pěkné pozdravení od matky, že přijeli včas, šimli že běželi jako rybičky, a pak odešel do domácí školy.

„Jemnostpane, jdou se sem podívat,“ volala Katynka z kapláanky, kde ustýlala a stírala prach.

Farář vyšel ze svého pokoje a strčil hlavu do dveří bytu kaplanova.

„Podívají se,“ s úsměvem mu ukazovala hospodyně do kouta u kamen na kupku různých tretek a hadříků, „že to spálí, a bude toho přece škoda.“

„Ať to spálí, udělá nejlíp,“ usmál se farář.

Ale Holoubek to nespálil. Ze školy přivedl si po jedenácté hodině řádku dětí ze zámku, z panského dvora i ze vsi a počal rozdávat. Děti s nadšením vyběhly z fary a upalovaly k domovu. Některé neslo vázičku, jiné papírové kytičky, obrázky z poutí, sádrové figurky, pěkně vyšívané pokrývečky, každé něco — křičely cestou po vsi, chlubitě ukazovaly, co dostaly od velebného pána — a oheň vyletěl na střechu.

„Je to přece jen sprosták,“ usoudili ve všech ‚lepších rodinách‘. „To mu panímáma vymetla kvartýr,“ zamračil se kostelník Kořil, když se i jeho vnuk přihnal domů s Panenkou Marií v náručí, tou, kterou letos přivezla velebníčkovi Anda z pouti ze Svaté Hory.

Kaplan rozhlížel se v té chvíli kapláankou. Zdála se mu teď hezčí a čistší, taková, jaká byla před rokem, když se sem nastěhoval. Holý kříž bělal se na zdi, holé, tvrdé klekátko se černalo pod ním, zmizely kytičky, vázičky, pestré hadříčky; prostě, jednoduše, jaksi přátelsky a vděčně se na něj všecko usmívalo.

„Tak sem pojď,“ usmál se Holoubek a sáhl po dýmce, která osiřela. Pěkně prolamovaně háčkováný měšec na tabák, který na zdi s ní společně visíval, zmizel. Kaplan nacpal hlavičku tabákem z obyčejné

měchuřiny, zapálil, dal blaženě několik bafů a pak bílou, porcelánovou hlavičku dýmky pozdvihl až k samým očím. Byl na ní krásně vymalovaný sivý holoubek a kolem nápis: „Svému milému prezidentu věnuje svobodná obec Dýmákov.“ Četl pozorně a hleděl na horkou hlavičku zamilované. „Tobě zůstanu věrný, ty mi všecko nahradíš a všechny hlouposti z hlavy vykouříš,“ — pohladil ji něžně, a jako by se bál, aby mu nevyhasla, rozkouřil ji, až mu dýmy jako modraví ptáčci od úst lítaly ...

KUNY

Ještě jeden boj musil Holoubek podstoupit, ještě jednomu svodu odolat, než se v Markově cítil jako doma. Sotva totiž maminka odjela, sotva že si oddychl u zelinářských a květinářských záhonků a počal pomýšlet na různé meliorace a změny, které v zahradě podnikne, hle, nové pokušení vynořilo se na místě, kde se nikdy nenadál, odkud ho nikdy neočekával. Pošta přinesla mu list, ve kterém mu páter spirituál důvěrně oznamoval, že čekali u konzistoře na jeho žádost, sama Jeho biskupská Milost že se na něj ptala a ráčila nařídit, aby nějakým pěkným místem na něho pamatovali. Že se právě zakládá spolek katolických tovaryšů v biskupském sídle, k tomu že zapotřebí muže s organizačním talentem, protože bude nejen duchovním rádcem, ale i předsedou a správcem domu, že bude mít na starosti nejen duchovní, ale i hospodářské vedení celého podniku, který se zdárně ujímá, má už kolem osmdesáti členů, kteří v domě budou bydlet, spát, jíst, zkrátka mít domov. „Jste sice velice mlád, ale přece vás biskupská Milost na toto odpovědné místo volá, a osvědčíte-li se, o čemž ani dost málo nepochybuji — kyne vám jistě skvělá budoucnost,“ končil se list spirituálův, upřímnou láskou a srdečností provanutý.

Aha! měl bych být znova Židem, zakabonil se Holoubek a běžel na radu k jemnostpánu, co počít, jak to překazit dřív ještě, než přiletí jurisdikce.

„Vidíte, vidíte, přece jen byste měl poslechnout a odstěhovat se od nás. Nekazte si vlastní štěstí. Pohněváte si ty pány, už vám nikdy nic nenabídnou, ba, kdybyste pak sám žádal o něco, nezapomenou vám to a řeknou: ‚I ne, ať je kde je — měl poslouchat!‘“ domlouval kaplanu znova jemnostpán.

Ale Holoubek stál zmužile a odhodlaně na svém. Rozběhl se hned odpoledne k vikáři, psal velice pokorný list páteru spirituálovi, poštal Součka, aby jel hned k panu biskupovi o to místo se ucházet, protože je pro něho jako stvořené, on — Kulich — že dovede výborně aranžovat divadla, večírky, cvičit zpěvy, řečnit a že i hmotně si bude dobře stát, v kuchyni že bude moci zaměstnat jistě alespoň dvě své sestry, ba snad i rodiče jako domovníky, že mu kdysi slíbil pomoc v nouzi, že se tedy teď na něj obrací. Holoubek zkrátka zvířil tolik prachu, zvedl takový pokřik, že se opravdu ubránil, a vřele poděkoval páteru spirituálovi za nový dopis, plný jemných výtek, že si nerozumí, na vlastní štěstí že si šlape, že to s ním dobře myslel, ale nutit že ho nechce, že chápe, jak i tichý, klidný život v ústraní — na vsi — v horách má své půvaby, že jistě zahradníci — včelaři — houbaři — a od toho že se nechce asi odpoutat, že mu to koneckonců i schvaluje, přeje mu všeho zdaru a aby jen zůstal takovým, jako byl v semináři.

Tu teprve spadl Holoubkovi cent ze srdce, pocítil, že zpřetínal a přelámal všechny páky, jež se ho snažily vystrnadit z Markova, kde se mu dobře sedí a do kterého se zamiloval. Nemiloval žádnou jednotlivost v něm, ale celek přirostl mu k srdci. Markov se svými lesy a horami, poli a lukami, lidmi a dětmi mu učaroval, a kdyby se ho byl někdo tázal, co se mu tam nejvíc líbí, co má nejraději, Holoubek v rozpacích jako dítě byl by odpověděl: „Všecko.“

A také osadníci, čím déle mezi nimi páter Josef žil, tím lépe ho poznali a tím více si ho vážili. Zvykli si na jeho stručná, prostá kázání a exhorty, ve kterých nebylo žádné učenosti, ani patosu, ani květnaté mluvy, slyšeli tu už lepší řečníky, ale tak srdečně a upřímně, otevřeně a lidsky nemluvil k nim dosud nikdo. Chválili ho pro jeho štědrost — tajnou i skrytou — protože nerozdával pro obdiv a pochvalu lidskou. Zamilovali si ho pro nefalšovanou lásku k dětem. Holoubek měl rád děti, ale jeho láska nebyla vypočítavá, sobecká, nechtěl se tou láskou stát populární, vetřít se v přízeň matek, necpal dětem do úst čokoládu, nekupoval a nerozdával jim bonbóny a mlisky, nebavil se místo učení po chodbách škol s pány učiteli anebo slečnou učitelkou, nenechával děti ve třídách hulákat a dovádět jako na pastvě — naopak i venku na setkání je zkoušel z katechismu, honil je do kostela, trestal je, a kupodivu, měl je stále kolem sebe.

„Nic jim ten velebníček nesleví,“ divily se tomu matky, „a ty děti se na něho přece jen třesou, do ohně by za ním šly, čímpak to jen je?“

To tím, že Holoubek sám měl čisté, dobré dětské srdce, že se nepřetvařoval, nic nemusil tutlat, skrývat, každému se mohl otevřeně podívat do očí, a proto šly za ním děti jako ovečky za pastýřem, neboť svým dětským citem vytušily v něm nejlepšího přítele, který to s nimi — i když je trestá a kárá — nejlépe myslí.

A také na faře ani nikoho nenapadlo, že by se bez velebníčka mohli obejít. On všecko uměl a všecko dovedl. Už dávno nevolali jemnostpána, když bylo třeba namazat šicí stroj nebo zámek, spravit hodiny, zaklepat skobičku, přihoblovat dveře, které se v zimě nedovíraly, až někdy žárličal na něho farář a bručival: „Já jsem tu jako páté kolo u vozu,“ ale to jen tak, aby se nezdálo, že necítí, jak se mu vláda pomalu vysmekává z rukou, že neví, co se děje za jeho zády. Holoubek taky jemnostpána nezahazoval, ale i v takových maličkostech v něm ctil mistra, brával u něho radu, dožadoval se jeho pomoci, utíkal se k jeho zkušenosti i dovednosti a častokrát bylo vidět oba kněze, jak se v zahradě lopotí s některým keřem nebo stromem, až se pot z nich leje, jak stloukají, řežou a hoblují jako dva truhláři nebo tesaři nový budník, posadu nebo lavičku do zahrádky, mažou kočár, natírají nazeleno tyčky k růžím nebo opalují konce kolů, aby v zemi nehnily.

Všecky ty práce konal „Josífek“, jak mu důvěrně říkal jemnostpán, rád, horlivě, až vášnivě. Jen farní kancelář ho tuze netěšila, inkoust mu nevoněl a pero ze všech nástrojů měl v nejmenší lásce.

„Tu máte, přečtete si alespoň noviny,“ nutil ho farář do četby.

„Až večer, nemám teď čas,“ vylouval se Holoubek, ale večer je nechal klidně ležet na stole v kuchyni a myslil si: Však on mi jemnostpán poví, co v nich důležitého. Domácí i zahraniční politika, literatura, soudní síň, různé zprávy zdaleka neměly pro něho tolik zajímavosti jako třeba kosí hnízdo dost nedbale svinuté v šeříku nebo mraveniště pod hruškou, slepice kunou nebo tchořem zadávená, zaječi pekáč s pěti mladými zajíčky pod mezí na Kněžím a tisíce jiných hrozně důležitých událostí, o kterých mu děti povídaly a ke kterým ho vodily. Mnohem více než celá říšská rada ho zajímalo, dostal-li starý Kozák od hraběte podporu, navštívil-li lékař starou Trousilku, která si ulovila kdesi zápal plic, a jak dopadla žádost, kterou psal jemnostpán, aby děti po nebožce

Strouhalové přijali do sirotčince. Kdepak mu zbývalo času na takové marnosti jako noviny!

Ano, Holoubkův duševní proces po několika letech jaksí skončil, jeho povaha se ustálila, jeho sklony životní se projevíly a vytrýbily, v jeho nitru nebylo již žádných bojů ani svárů. Zdálo se už jisté, že se nebude hlomozně rvát se životem, nic ve světě ani v církvi, ani ve škole, ani v kostele že nebude obracet naruby, že zůstane věren zásadě „bojovat se zlem“, ale ten boj že povede po svém způsobu, krotce, tiše a tak, že si pomalu prošlape trním, hloží a bodláčí vlastní úzkou pěšinku — k hrobu. Škola s malými dětmi, kostel se starými lidmi, osada s chudými a nešťastnými, fara se zahradou — to že celý jeho svět a život, ale ubohý, nudný a nuzný na radosti i bolesti že ten život jistě není a nebude. Naopak, poskytne Holoubkovi řadu vznětů, bude jistě bohatý a pohnutý, přinese úspěchy i zklamání jako až dosud. Plně se ovšem rozvine, až bude samostatný, až bude sám kdysi jemnostpánem na nějaké farce. Ale na to se Holoubek bojí i pomyslit, aby mu to pan farář na očích neviděl, aby si nemyslí, že snad čeká, až umře, jak mu kdysi vyčetl. Na to má ještě času! Ba, dokud bude jemnostpán, Katynka a Francek naživu, za nic na světě se odtud nehne!

Tak počítá často Holoubek a uvažuje, spokojeně si při tom pokuřuje z prezidentské dýmky a ani na mysl mu nepřijde, co všechno by se během roku mohlo přihodit a co na něho už čeká... Štěstí, že za něho myslí jemnostpán, že říká Katynce: „Musím se o toho našeho Holoubka včas postarat, aby mi ho luňáci potom neuklovali, aby ho o to nepřipravili.“

„Tak máme zase po roce v Markově vzácnou návštěvu, pan revident z Třeštic sem přijel do důchodu na revizi,“ počíná zlehka a zdaleka jemnostpán.

„Hm,“ broukl Holoubek bez účasti, bez zájmu, a zato neobyčejně živě sděluje: „Zdá se mi, že tu máme zase škodnou, našel jsem v zahradě plno strnadiho peří, ne-li kuna, jistě tchoř si na ptáčcích pochutnal.“

„Hm,“ broukl teď jemnostpán a vrací se hned zas k svému předmětu.

„Ani bychom o těch Třešticích neslyšeli, kdyby revident nepřivezl nějakou novinku.“

„Na tu kunu měli bychom políčit, než se osmělí a natropí horší neplechu.“

„Letos přinesl smutnou zprávu.“

„Kdyby chtěl takhle napadnout alespoň poprašek sněhový, to by se pěkně vystopovala.“

Tak jako dnes často se svářili farář s kaplanem o předmět hovoru. Jemnostpán obyčejně povolil, vzdal se a následoval myšlením i řečí Holoubka. Ale dnes se držel statečně, až se tomu kaplan divil.

„Poslouchejte přec, Josítku, co povídám,“ udeřil farář přímo, „nedělejte hluchého a nemluvte o koze, když já hovořím o voze.“

„Vždyť já poslouchám, jemnostpane, slyším, že přijela zámecká klepna, která přenáší novinky z Třeštic k nám a od nás do Třeštic, slídí po dvorech, brousí po revírech, shání klepy o lesnících a správcích. Ale vy mi neračte věnovat ani za mák pozornosti.“

„Jakpak bych nevěnoval, když mluvíte o kuně. Ale to je marné, tu teď nepřelstíte a do želez nechytíte, počkejte s tím, až nastane ještě tvrdší zima. Tak revident povídá, že třeštický pan farář stůně.“

„My tu taky stůněme. Rýmu a kašel má každý druhý člověk.“

„Ne tak, vážně prý stůně, musil prý dokonce do lázní, celý měsíc si tam pobyl, ulevilo se mu, ale už prý zase k němu jezdí lékař.“

„Dá Pán Bůh, že se uzdraví,“ pronesl kaplan běžnou frází docela bez zájmu, jen z pouhé slušnosti, když se jemnostpán odmlčel a čekal, co odpoví.

„Pán Bůh dej, Pán Bůh dej! Ale hubí ho nebezpečná nemoc — cukrovka, mohla by ho lehce a zákeřně pojednou udolat.“

„Inu, jsme v rukou božích! Umřít jednou musíme všichni.“

„Ba právě,“ povzdychl si smutně jemnostpán, a pojednou zahrál mu rarášek v očích a zcela jiným tónem pohrozil Holoubkovi: „Ale měl byste to štěstí! Ani šest roků byste nekaplanoval a fara by vám spadla jako zralá hruška do klína. Já na ni čekal patnáct let.“

„Mně? Fara?“ podívoval se kaplan. „A která?“

„Nu, třeštická přece. Vždyť o ní mluvíme.“

„Ale pan farář je živ.“

„Těžce však nemocen; což kdyby si ho Pán Bůh vzal?“

„A kdopak by na to myslil!“ Holoubkovi stávala se ta řeč nepříjemnou a toužil ji přetrhnout.

Ale farář nepovolil. „Já, Josítku, já na to myslím, a za vás. Jste jediný kaplan na patronátě, fara bude určitě vaše, nikdo vám ji přebrat

nemůže, a proto letos musíte dát pokoj kunám i tchořům, pastím i tlučkám, přihlásíte se k farnímu konkursu a za dlouhých zimních večerů zopakujete si pěkně věrouku s mravoukou, katechetiku, právo a pastorálku. Již se vám to asi za ta léta, co jste ze semináře, hodně z hlavy vykouřilo. Jak vidíte, o zábavu budete mít postaráno, a já se také něčemu od vás přiučím.“

Holoubkovi se zatmělo před očima a z té tmy se bělaly hustě popsané archy přednášek, tlusté, bachraté učebnice, latinské otázky sdružené do párů, zelený stůl, vážní profesori za ním — a otrásl se.

„To snad neračte myslet vážně?“ optal se po chvíli.

„Velice vážně. Sám vás k té zkoušce konkursní přihlásím.“

„Nemám ještě na to ani pomyšlení, ani trochu chuti ke studiu necítím.“

„Tož vidíte! To říkáte už teď. A rok od roku bude hůř. Čím dál tím více se vám budou disciplíny z hlavy vykuřovat, bude řidnout vaše učenost, otupovat vaše paměť. Jen, Josífku, hezky poslouchejte, víte, že to dobře myslím, dnes ještě při malé práci osvěží se a oživne vám všecko, čemu jste se v semináři učili, zkušenosti nějaké v duchovní správě už jste taky získal, životem se rozhlédl, tedy neotálejte, abyste pro všechny možné případy ten papír v ruce měl.“

Holoubek svěsil hlavu. Musil v duchu uznat důvody a znal jemnostpána, že když si něco umíní, tuze nerad snáší odpor.

„Prosím, já ani nemám potřebné k tomu pomůcky,“ pokusil se ještě slabě odporovat, ač napřed věděl, že marně.

„Pomůcky! Pomůcky! Jaképak pomůcky — „ rozhazoval už jemnostpán nedůtklivě rukama — „jen si to tak těžké nepředstavujte! Nebudete přece skládat rigorózum. Hlavní je, abyste se hned — ještě dnes dal do práce. Ostatně to můžeme pročitat spolu, mně to také neublíží, když si opráším učenost a doplním své děravé vědomosti.“

Holoubek šel od večere do kaplanky smutně jako odsouzenec. V hlavě se mu rojilo, jak to chodávalo v semináři, jak se studovalo společně, zkoušeli se vzájemně, debatovali, vykládali si těžší místa, hravě se učili. Ale teď sám. — Jemnostpán, pravda, se nabízí, ale jeho přece nemůže otravovat citáty a kánony. A Holoubek v dolejší, nejspodnější příhradě knihovny počal přebírat zaprášené sešity a knížky. Otíral je, a zároveň jako by oprašoval i vybledlé vzpomínky na seminář; v jeho hlavě ožil

„Voják“, na kterého už si dlouho nevzpomněl, kulich Souček svěží a veselý se smál, obec Dýmákov, úvěrní družstvo Pomoc, Včelka, všecko jako živé se probouzelo v jeho mysli. Listoval v těch papírech, viděl, jak těžká a důležitá místa jsou červeně a modře podtržena, sem tam přečetl i na okraji nějakou poznámku, která mu rázem vybavila v mysli chvíli i náladu, kdy ji psal, náhle padl jeho zrak na stránku, která odshora až dolů byla tužkou přetržena, nad ní červenal se veliký vykřičník a slova: „vide vejmrsky!“

Holoubek se lídeřil do čela, zamyslíl se a pak si povzdechl:

„Jen má-li je dosud!“ Sedl si hned a psal Součkovi. Psal mu do domu katolických tovaryšů, kde byl Souček předsedou, vyvíjeje tak požehnanou činnost, že jeho jméno letělo diecézí, vyslovovalo se s úctou a obdivem, noviny o něm vždy psaly jen pochvalně, patřil už k takzvanému biskupskému štábu a byl předurčen k vyšším ještě a důstojnějším hodnostem.

Čiperný Souček odpověděl obratem, „vejmrsky“ poslal a k tomu hřejivý, srdečný dopis, jak se těší na něho — na Žida — jen aby přijel a hlavu si tuze studiem nelámá, konečně jednou že i on mu prospěje, že se zná se všemi examinátory osobně, to že už není, jak bývalo, však že uvidí a podiví se, ba snad i polituje, že se k těm tovaryšům nedal a jeho — Součka — navrhl. Jinde že nesmí bydlet těch několik dnů, co konkurs bude trvat, než v tovaryšském domově, kde jsou pro „vandrovní“ lidi dobře zařizeni, v kuchyni, hned jak přijde, že nařídí „duplex primae classis cum octava“, tučné tele že dá zabít, chleby podpopelné napéci, bude-li si přát, i nohy že mu umyje, fajfku míru — kalymé — že mu podá, nejslavnější tanec kalyméjový k jeho počtě že zatančí a chvalo zpěv zapěje — všecko jako kdysi v semináři.

„Kulich — nezměnil se!“ bručel spokojeně Holoubek a silně zatoužil ho spatřit, posedět s ním, poslechnout jeho hovor, pohlédnout do upřímných očí.

„Tak už jste začal studovat?“ optal se ho jemnostpán asi po týdnu, připraven na to, že kaplan odpoví: „Nezačal, nechce se mi do toho,“ ale zmýlil se. Holoubek se usmál a přikývl.

„Už, jemnostpane, a půjde to rychle, Souček mi poslal vejmrsky.“

„Vejmrsky? Co je to, prosím vás?“ překvapeně se optal farář.

„Za vašich časů se jich neužívalo?“

„Nepamatuji se.“

„To asi bude patent ‚kulichův‘. Neměl peněz nazbyt, arch litografických přednášek stával štyrák, tištěná kniha pak kolik zlatek. Souček je nekupoval, ale psal si na čtvrtky papíru stručné výtahy jednotlivých kapitol. Dovedl obdivuhodně vynechat všecko zbytečné a stručnými slovy, přehledně a jasně zachytil podstatu věci. Byl to jakýsi krátký obsah, zhuštěný extrakt přednesené látky, rozbředle a rozvláčně obsažené v tlusté knize. Těm čtvrtkám jeho říkalo se vejmrsky.“

„A stačilo to ke zkoušce?“ staral se jemnostpán.

„Vrchovatě!“ mávl rukou Holoubek. „Kulichovi staly se vejmrsky i zdrojem příjmů. Šly na dračku, zvláště když se blížil zkouškový termín a bylo třeba všecku látku rychle zopakovat. Za páček tabáku půjčil Souček ochotně ‚vejmrsk‘, třeba dva tři, jak to partie knihy žádala, a oplýval v těch dnech blahobytem takovým, že i dluhy splácel.“

„Tak jen s kuráží do toho,“ povzbuzoval Holoubka jemnostpán, „ať to alespoň v hlavním strhnete, dokud máme dlouhé zimní večery. Jakmile se jarní slunko ukáže, vím, že vás nic u těch papírků neudrží a že se budete zase popelit jako slepice v zahradě. Čímpak jste začal?“

„Dogmatikou, prosím.“

„Dobře, ta je nejtěžší a také nejdůležitější. Už bych asi mnoho s ní nesvedl. Copak jste už probral?“

„Ale sotva dvě teze.“

„A to se musíte činit, máte-li být se vším hotov; pokud se pamatuji, měli jsme tezí asi dvě stě.“

„Všech otázek je dvě stě třicet.“

„Tož vidíte! A to je jeden předmět! Což morálka? Právo? Zpovědnice?“

Tak postrkával, pobízel jemnostpán Holoubka ustavičně, až ho Katynka litovala, protože chodil všecek nesvůj.

„Mají přece smilování s velebníčkem,“ opovážila se prosit, „a dají mu s tím učením alespoň pokoj u stolu!“

„Vím, co dělám. Myslíl jsem si, že bude mít Holoubek dost času na konkurs až v podzimní lhůtě, že to pohodlně nastuduje. Zatím se třeštickému přitížilo, kaplan musí vědu sedřít za půl roku — ani už ne celý — a složit zkoušky v máji.“

„A copak najednou to jde s tím třeštickým jemnostpánem tak z

kopce,“ rychle zaváděla hospodyně hovor jiným směrem, aby znova nedostala, „vždyť je ještě mladý pán, snad se z toho vybere. Od čehopak to má?“

„Musila byste znát Třeštice a znát i prudkého vznětlivého faráře třeštického. Já tam kdysi kaplanoval. To je zcela jiný kraj a jiný lid než zdejší. My tady vlastně dosud nic nevíme, co se děje ve světě. Ale tam v kraji už fouká ostrý vítr protináboženský a proticírkevní. Tam dávají faráře do novin, nesvětí neděli, nechodí do kostela, kradou mu na polích a říkají tomu svobodomyslnost a pokrok. Třeštický farář se žral, bral si to k srdci, dostal se s osadou do sporu, až z toho vnitřního hryzení vypukla u něho cukrová úplavice.“

„A do té Sodomy chtějí poslat Holoubka?“ spínala ruce Katynka.

„Ano, jenom se před ním o tom ani slůvkem nezmiňujte.“

„Ale, jemnostpane, jsou rád, že ho tu máme. Takového Josífka už sotva dostanem.“

„Musí tam. Právě on tam musí. Jestliže ani on tam neobstojí a je neobrátil, pak už nevím, kdo by tam obstál. Doma také budou rádi, zbaví-li se Barušky, staří chtějí předat statek, mladý se má oženit a nevěstám se nechce do domu, kde žije svobodná švagrová. Bývá tchyně dost. A konečně je i čas, aby se odtud hnul. Osedlali si ho a zneužívají jeho dobroty. A teď si myslíte, že by se třeštický z choroby nevykřesal, že by zemřel, Holoubek že by tu stál bez konkursu a jiný že by se usadil v Třešticích. Co pak? Měl by čekat na moji smrt? Jít jinam? Tož vidíte, jaká jste krátkozraká ženská se svou citlivostí a útrpností.“

Katynka poslouchala, už ani nešeptla, a tak Holoubek pozbyl poslední opory. Nějaký den ještě bojoval, ale pak si rázně řekl: „Josefe, jsi lenoch. Lenost duševní je hřích, je to zlo, ty musíš s ním bojovat a nad ním zvítězit.“ Ponořil se do studia, a jen co se prokousal opět začátkem, probudila se v něm znova stará jeho píle, zájem o věc; divil se, jak mnoho zapomněl, zato některé partie ani studovat nemusil, uměl je dosud, místům dříve temným a nejasným nyní lépe rozuměl, mnohé teze jinak pojímal, vžil se do práce, odpočatá paměť pružně chápala a rychle podržovala, ba Holoubek nacházel ve studiu čím dál tím větší půvab.

„Už je v tom! Už je v tom!“ liboval si farář, „už nepotřebuje, aby ho někdo postrkával, už ho to drží,“ a jenom občas otázkou nějakou nenápadně ťukl, zda to snad Holoubka „nepustilo“ a „drží-li ho vejmrsky

dosud v kleštích“.

Ale jednou se přece lekl. Přiběhl k němu Holoubek celý rozrušený a hlásil: „Jemnostpane, šoulá tady kuna.“

„Teď bude jistě konec,“ pomyslnil si farář a klidně povídá: „To snad ne, přehlédli jste se, to je asi kočka, kdepak jste ji viděl?“

„Šla po hřebenu stodoly. Poléčme na ni, jemnostpane!“

„Počkám, až napadne čerstvý sníh, vystopuju ji, hodím jí vnadu a pak položíme železa. Jen se nezdržujte v přípravě, přenechte mi tu radost i starost.“ Holoubek poslechl, ale nedalo mu, aby na kunu nemyslnil, aby ji docela z hlavy pustil. Naopak si umínil, že ji vyčihá, že musí zjistit, kdy a kam chodí, kdy a kam se vrací.

I škodná i lovná zvěř miluje pořádek, má své hodiny a svědomitě je zachovává. Krtek ryje jen o hodinách lichých, zajáci a srnci ušlapou si pravidelné pěšiny jako lidé, sluky rok po roce, pokolení po pokolení táhnou vždy stejným údolím. Pořádek milují i kuny, obojí, lesní i skalní. Holoubek o nich ví, vtip spočívá v tom, objevit, zjistit ten domácí pořádek kuní rodiny.

Holoubek nepřestává studovat, ale nepřestává také myslnit na škodnou, obojí se mu plete, ale neunavuje ho to, naopak osvěžuje a vzpružuje, zaplašuje ospalost i malátnost.

K páté hodině zapadlo ospalé sluníčko lednové za Hrby, východní větříček, ostrý jako břitva, jemně táhl krajem, na čistém, bledě modrém nebi se zaleskl dost vysoko stříbrný srp první čtvrti měsíční, omrzlá, jako cín utvrdlá země zvonila pod okovanými dřeváky Franckovými, jak běhal s koši pro seno do stodoly a s putýnkami k studni pro vodu. Jemnostpán při večeři prorokoval: „Dnes udeří samec! Dobrých patnáct dvacet stupňů pod nulou ráno napočítáme,“ a nařídil lépe ucpat okénka ve sklepě, aby brambory a jablka nezmrzly, napomenul Francka, aby nezapomněl slaměnými víchy obložit dveře stájí, a mimovolně prohodil: „Dnes bude mít škodná časy! V polích koroptve a zajáci, za komíny a ve vikýřích strnadi, vrabci a kosové, všecko schoulené, překřehlé dá se lapat téměř poslepu.“

A v té chvíli se rozhodl i Holoubek: „Dnes tu mrchu musím vyčkat, kdybych měl do půlnoci stát u okna.“ Dokončil právě z morálky důležitou část „de lege“, zopakuje si ji a čas mu ujde.

Sotva se vrátil od večeře, hned se dal do příprav, aby potom „na

čihané“ ničím nebyl rušen. Nacpal si dýmku, sirky a tabák položil na okno, postavil si židli tak, aby vyhlídkou v okně viděl přímo na stodolu, oblékl si zimník, na hlavu nasadil čepici, zhasl lampu, otevřel vnitřní okno docela, ale z vnějšího pouze malou špehýrku, usadil se na krok od okna a poliboval si, jak si to dobře sestavil. Celý dvůr ležel před ním jako na dlani. Na bílém sněhu rýsovaly se černé stíny fary a zahradní zdi, proti němu pak v plné záři měsíčné stála stodola a od ní se táhly zpět k faře konírna a stáje. Nic — ani hnutí mu nemohlo ujít. Pokuřoval si, oči upíral na bílé střechy, chvíli naslouchal, jak ve stájích kůň udeřil do přepážky, zacinkal řetízek, slyšel, jak pan farář rozkazuje, aby i psa Cikána nenechali v boudě, aby ho pustili na chodbu, v tom mrazu že by se mohl pomínout. Viděl Francka, jak tiše jako duch vystrčil hlavu z konírny, podíval se po oknech fary, a když viděl ve všech tmě, obložil dveře slámou, ale nevrátil se tam na palandu, kde spával, nýbrž přeskočil mrštně zídku a zmizel.

Aha, jistě upaluje do Bučin za Bětkou, pomyslí si kaplan, Bůh ví, co ještě všechno vyčítám.

Jen si to pomyslí, zaslechl, jak někdo za rohem jemně ťuká na přízemní okno kuchyně a tlumeně se ptá: „Nanyňko, nespíš?“

Také kuna, usmál se Holoubek, věděl hned, kolik uhodilo.

Sousedův kočí přišel přát farské služce dobrou noc. Okno je zamřížované, boubelatá Nanyňka se ven neprotáhne, jen aby to dostaveníčko dlouho netrvalo, staral se Holoubek, ale zbytečně.

„Běž už domů, nebo tu přimrzneš,“ slyšel po chvíli Nanyňčinu radu i to, jak zacvakaly zoubky zimou i jak se okénko tichounce zavíralo. Pak už zavládlo na faře i ve vsi hluboké, mrtvé ticho. Ani pes nezaštěkal, ani kočka nezamňoukala, všecko živé zalezlo do závětrí pod střechu, zahrabalo se do peřin, do slámy nebo do sena a železná zimní noc roztáhla svůj jasně modrý plášť nad širým krajem. Jako ohromné drahokamy třpytila a míchala se po něm celá souhvězdí, shluky hvězd podivných barev a báječného lesku, pás Mléčné dráhy, Kuřátka, Orion, Velký i Malý vůz, až Holoubkovi oči přecházely.

Jaká krása! spínal ruce v teplé kapse jemnostpánova kožešinového nánožníku, který mu sahal takřka až k prsům, a tyhle zázraky člověk zaspí! Ale proto zde nesesedím, abych zevloval po hvězdách a kuna mi ušla, pamatoval se a zase upřel oči na střechu stodoly a vikýře seníku

nad konírnou a stájemi. Potichu vyklepal dýmku, nacpal, zapálil, zabafal, ztišil se a počal si opakovat probranou látku. „Zákon věčný, to je pořádek světový, nutný, kterému všechno i proti své vůli se podrobit musí, nikdo proti němu jednat nemůže, i kdyby chtěl, z něho všechny ostatní zákony vycházejí. Newton, Kant a jiní chápali to jako důkaz jsoucnosti boží.“

Ještě s tím ani u konce nebyl, když se na návsi ozval hluboký a táhlý tón. Ponocný a obecní strážník v osobě starého vysloužilce Vodičky vytruboval desátou. Odtroubí, půjde si lehnout a teprve zas ráno čtvrtou probudí Kořila, aby šel zvonit klekání, pomyslí si kaplan a už zase se stáčely jeho myšlenky k mravouce. Pak máme zákony časné: přirozený, božský a lidský. Božský je zase dvojí: starý a nový, lidský rovněž, církevní a... Nedomyšlí. Proti němu ve tmě světlíku na bílé střeše stodoly jako by zaplály dvě jiskry, dva žhavé uhlíčky, dva zelenavé safíry se tam chvíli míhaly a kmitaly. To je ona — střelilo hlavou Holoubkovou, srdce se mu zastavilo, rukou sevřel dýmku, hlavu vztyčil, dech zatajil a díval se, jak opatrně, pomalu jako had, se vytahuje stará kuna, ostražitě se rozhlíží — vtom skok — jeden — druhý — jen se kmitla, zmizela ve vikýři, kde cosi bolestně, krátce vypísklo.

Bud' chytla myš, nebo ptáka, usuzuje Holoubek a upjatě hledí na vikýř. Co by deset napočítal, vyskočila zpět, mihla se po okraji střechy, zmizela nad stájemi, proslídila všechna okénka a tiše jako duch se přehoupla přes štít. Sotva minutu dvě to trvalo, a opět hluboký klid zavládl kolem.

Holoubek vydechl. Tak ona čeká na to Vodičkovu zatroubení, zaradoval se v duchu, ale teď počká ještě, vrátí-li se. Dobře se mu sedělo, povzbudilo i rozehrálo ho vědomí, že nečekal marně, že zítra se bude moci pochlubit jemnostpánu, a aby raport byl úplný, počká ještě, vrátí-li se. A zase se obracely jeho myšlenky k zákonu přirozenému, probíral a roztřásal jeho závaznost, vyvracel námitky, odůvodňoval jeho nezměnitelnost a nezničitelnost. Hodinka zatím utekla jako voda, za jeho hlavou na zdi odbíjely hodiny tiše jedenáctou. Měsíc překročil zenit, nachýlil se nad lesy, plocha střechy na stodole se octla ve stínu, pouze na stáje šikmo padalo ještě stříbrné světlo měsíční. Do půlnoci vydržím, pak měsíc zajde a bude konec, umiňoval si Holoubek. Zdálo se mu, jako by slyšel chrupnout sníh pod nohou. Napjal sluch — ale ticho, — nic se nehnulo. A přece! Cosi prsklo, zafunělo a hle — kuna — jedna — druhá

— třetí v divokém letu ženou se po hřebenu, teď dolů, nahoru, prskají, funí — náhle však jako když utne — jako by zkameněly — všechny tři se na vteřinu zarazily, přikrčily, a jako by mezi ně střelil — bleskem se rozprchly v různé strany.

Co to bylo? myslí si Holoubek, který dosud nikdy nespatriil divoké kaňkování kuní, a nehýbe se. Ba bojí se pohnout, tak ho ten přímo ďábelský rej ohromil, ba až ulekal. Bylo v tom zjevu cosi příšerného, hrůzného, až démonického. Žhavé oči plály, hřbety se ježily, dlouhé, hebké ocasy vlály v pitvorných skocích a křivkách. Vráti se? Obnoví se to zvláštní divadlo? Co je zaplašilo? myslí si kaplan a čeká. A teď zas! Ne, tentokráte se nemylí. To jsou určitě lidské kroky, tiché, opatrné, jako liščí. To snad Francek se vrací. Zaplašil ty kuny. Škoda! Ale snad je viděl. Zeptá se ho. Už chtěl zavolat, už otvíral ústa, ale vtom div nezkameněl. Ne, to není Francek. To jsou tři cizí lidé, na nohou mají bačkory, prohlížejí si vrata, dva teď otvírají konírnu, zavřeli za sebou a zas hrobové ticho. Kde zůstal třetí?

Zloději! Ano, to jsou zloději! Už jistě, koňští zloději! Šimly jemnostpánu vyvedou, nohy ovážou jim hadry, sednou na ně, ujedou a ten třetí chlap stojí jistě u vchodu do fary a hlídá, napadá určitěji strašné tušení Holoubka.

Francek je lump! Má spát v konírně a být zastrčen. To je přísný rozkaz jemnostpánův, protože krádeže koní nejsou u nás vzácností, kradou je pašeři i pohodní a odjíždějí s nimi rovnou za nedaleké hranice. Znají lesní cesty, umějí koně přebarvit, nelze se jim tak snadno dostat na stopu, a tu on — Holoubek — má je teď takřka v hrsti. Ach, to jsou jiné kuny! divoce honí se mu myšlenky hlavou.

Co počít? Jak se jich zmocnit? A co pes? Proč neštěká? Chrní někde za pecí, jistě ho pustili z lítosti do kuchyně. Čistý hlídač! Co jen dělat? a Holoubek pomalu vytahuje nohy z teplého pytle, rozpíná opatrně zimník a slyší, jak v konírně vyskočil kůň. I světlo se okénkem kmitlo. Čas kvapí! Nutno se rozhodnout! Vzbudí jemnostpána!

Ne, jen to ne, varuje se ve svrchovaném zmatku Holoubek, rozčilil by se a snad by je zastřelil.

V konírně zařehťal kůň a v kuchyni pod kapláňkou počal nepokojně vrčet pes. Měsíc zašel, pološero zahalilo celý dvůr.

Holoubek dostal strach. Že je chytí! Pes probudí jemnostpána, ten

vyhlédne z okna a spatří, jak mu vyvádějí šimly, popadne pušku a neštěstí bude hotovo, nechybí se kuny ve skoku, ptáka v letu, jakpak by se chybil zloděje!

Něco se musí stát, rozhoduje se už pokolikáté Holoubek, ale bojí se hnout, aby nikoho nevyplašil — neprobudil — a už vidí vyhlídkou, jak se otvírají dveře konírny a z nich už se noří bílá hlava.

„Lumpové,“ rozkřikl se Holoubek náhle — bez rozmyšlení — „darebáci, hned přivážete šimla, sice vzbudím jemnostpána a postřílí vás jako vrabce.“

„To je kaplan — utečte,“ ozval se dole povel, tři postavy přehouply se přes zeď. Holoubek za nimi ještě vykřikl: „Já vás znám a udám,“ — ale fara už byla vzhůru. Pes vzpínal se na dveře a řval, až se fara v základech třásla. „Co se děje,“ křičel farář na chodbě. „Zloději! Zloději se asi na nás dobývají,“ pronikavě naříkala dole Katynka — a Holoubek oblečený, usmívavý, se svíčkou v ruce vyšel z kaplanky a klidným hlasem povídá: „Už jsem je zahnal — darebáky, račte být bez starosti.“

„Koho?“ třeštil rozespálé oči farář.

„Zloděje, prosím, ano, zloději tu byli.“

„Zloději? Pusťte psa!“ vykřikl jemnostpán, vrátil se do pokoje a vyběhl v okamžiku v teplém županu a s puškou v ruce. Pes stále ještě zuřil v kuchyni, kde celým tělem se opírala o dveře na smrt bledá služka, jako by se zloději už na ni dobývali.

Vzpamatovala se teprve, když jemnostpán zalomcoval klikou a zlostně znovu poručil: „Pusť Cikána, povídám!“

Pes ještě před jemnostpánem vyrazil jako blesk domovními dveřmi na dvůr, zalapal po vzduchu a hnal se k zahradě.

„Přes zeď v rohu utekli, přeskočili, tři byli,“ vysvětloval Holoubek a v duchu se divil jemnostpánu, jak odvážně a s mladickým přímo ohněm přeběhl dvůr, otevřel dvířka, hvízdal na Cikána, vřítel se do zahrady, a vtom kaplan leknutím div se neskácel, viděl, jak jemnostpán hodil pušku k líci a přímo strašným hlasem zavola: „Stůj!“ Holoubek se odvrátil, zakryl si oči, aby to neviděl, a čekal, až zahřmí výstřel.

„Jemnostpane, proboha prosím ...“ ozývá se šerem chvějící se hlas.

„Francek! To je Francek! Vrací se z Bučin!“ skoro zoufale rozkřikl se Holoubek, jen aby jemnostpána včas varoval, aby mu prst zadržel, aby nestiskl spoušť stále nabitě dvojky. Cikán kňučel radostí, otíral se

Franckovi o nohy a vyskakoval mu až na prsa. Odvázaný šiml s bačkorami na všech čtyřech nohách strkal zvědavě hlavu do zahrady, na prahu fary spínala ruce Katynka a za ní jektala zuby vyděšená služka Nanyнка.

A nyní — hned v noci — na místě činu — nastal výslech — soud, a vynesen i rozsudek. Rozhněvaný jemnostpán bez výpovědi ihned vyhnal Francka, vyplísnil hospodyni i služku, proč Cikána nenechaly na chodbě, ale slávou, ctí a vděčností zahrnul Holoubka, který se stal hrdinou. Do rána nikdo ve faře ani oka nezamhouřil, ani už neulehl. Holoubek musil znova a znova vyprávět; ale obdiv a chvála ho nic netěšily. Jeho teorie o zlu, o boji se zlem, o jeho potírání se mu hanebně zhatila. Skončilo to, jak naprosto nechtěl. Zkoupal tam Francka, ten všecko vypije, tomu se dává vina, jeho stíhá i trest. Co si počne? Kde teď — koncem ledna — uloví ihned nové a zas tak dobré místo, jako má na faře?

„Nu, Josítku, tohle vám nezapomenu,“ už pokolikáté vděčně opakuje jemnostpán, ale zamyšlený Holoubek to pokaždé přeslechl.

Až k ránu, když už kočí měl svoji truhličku naloženou na dvoře a s čepicí v ruce a se slzami v očích přišel do kuchyně pokorně, vědom viny, za všecko jemnostpánu poděkovat a se všemi se rozloučit, zapálil se náhle Holoubek jako vlčí mák, sklopil oči, odkašlal si a těžce promluvil:

„Jemnostpane, mám k vám prosbu.“

„Mluvte, Josítku, všecko vám dnes k vůli udělám.“

„Nevyhánějte Francka!“

Jemnostpán oněměl. Za dusného ticha přešel kuchyní, povytáhl světlo na lampě, odkopl kočku, která se mu pletla mezi nohy, podíval se na staré kuchyňské hodiny, pohládl si v rozpacích vlasy na skrání a náhle se před Holoubkem zastavil:

„Zlo musí býti potíráno, trestáno, že ano?“ optal se přísně.

„Francek za to nemůže.“

„A kdo tedy? Bětka v Bučinách asi? Co?“

„Snad, a potom já, hlavně já.“

„Vy?“

„Ano, prosím. Smluvili jsme se s Franckem, že budu sedět, učit se a hlídat, dokud se nevrátí. Dovolil jsem mu, on se u mě ohlásil.“

Farář se otočil na patě.

Zase přešel kuchyní a zastavil se u dveří těsně před kočím.

„Nestalo se koním nic?“

„Ničehož nic, jemnostpane, celé jsem je promakal, vyhřebelcoval, ovsa jsem jim nasypal, chrupají vesele, jenom třeba založit jim sena a napojit.

„Tak polib tuhle velebnému pánu ruku, jdi pro seno a napájej dál, ať jsi brzy hotov, pojeděš potom na Hrby pro deputátní dříví. A my se teď rozejdeme.“

Když potom stoupal s kaplanem po schodech nahoru, zastavil se přede dveřmi kaplanky a zahrozil prstem: „Josítku, Josítku, kuny umíte vyslídit, ale ze želez vám utečou. Pamatujte si: škodná se nemá šetřit.“

Kaplan neodpověděl. Z kostelní věže se ozval zvon. Kořil vyzváněl jitřní klekání. Holoubek v kaplánce sepal na klekátku ruce a šťasten, spokojen modlil se „Anděl Páně“.

KONKURS

Lyrická nálada se snesla zase na hory. Májové slunéčko polévalo širý kraj teplou svatozáří, lesy zavoněly jako apatyka, po všech mezích, stráních a lukách se pestřily chudobky, blatouchy, pomněnky a sedmikrásy, všechno živé se hýbe, leze, chodí nebo létá, všecko radostí opilé po dlouhé zimě, po zdravém, tvrdém spánku, po osvěžujícím odpočinku se bujně probouzí, těší se ze života, křičí a jásá. Koně řehtají před pluhem, oráči za nimi pošvihují biči a zpívají, dívky plejí plevel z ozimů a zpívají, nad hlavami třepou se radostí skřivani a zpívají, na staré lípě pod kostelem sedí kos a chraptí už od samého zpěvu, zpívají včely, bzučí mouchy, všecko, co jen hrdlo má, zpívá, hvízdá, volá — hlučí nějak, aby dalo najevo šťastnou, veselou náladu...

Jediný kaplan Holoubek kráčí tím hlaholícím krajem vážný a zamyšlený. Přes ruku si nese přehozenou kleriku, ale v týle mu sedí a tíží ho jiné břemeno, těžká starost v něm dusí všecku radost, takže Holoubek závidí i vrabčáku, jenž se tu před ním na cestě popelí a cvrliká. Ty uličníku uličnická, tobě je ovšem hej! Ale kdybys musil letět jako já, sednout si místo na zelenou větev k zelenému stolu jako já a skládat po tři dny farní konkursní zkoušku jako já, přestal bys, brachu, čimčarovat, vyčítá mu páter Josef v duchu, sáhuje k nádraží. Vzpomíná. Dnes kráčí k poslední zkoušce. Naposled jako žáček usedne na lavici, budou se ho

dotazovat a on jim bude odpovídat. Má „vědění“ v hlavě jako ve škatulkách zase pěkně srovnáno a „napíchnáno“. Sám pan farář ho pochválil: „ Josífk, připravoval jste se svědomitě. Prorokuji, že si přinesete samá ‚cum applausu‘ a že pány překvapíte vědomostmi.“

Ale jemnostpán se může dočkat kapitálního zklamání. Holoubek se zná. Zatmí se mu náhle v hlavě a neštěstí je hotovo. Jako při maturitě.

A tak ztrácejí pro něho kouzelné půvaby jara všecku přitažlivost, zmocňuje se ho elegická nálada, jde s ním cestou a provází ho věrně i ve vlaku.

V biskupském městě se nepotřeboval ani ptát na dům katolických tovaryšů, kde u „kulicha“ Součka po celou dobu zkoušky bude bydlet; pamatoval se, jak mu tehdy páter spirituál psal, že ten tovaryšský domov je prozatímně v opuštěném paláci knížete Vajsberga, kníže pán že ho bezplatně Jeho biskupské Milosti nabídl na dobu, než se tovaryši zmohou na vlastní, účelně vybudovaný stánek. Ale jistota je jistota — myslí si Holoubek — a v těch myšlenkách, jak se tak rozhlíží po cestě od nádraží, kde by spatřil strážníka nebo listonoše, vidí proti sobě elegantního pána, kráčejícího pružným, lehkým krokem. To je švihák, zálibně se na něj zahleděl Holoubek. Cylinder se leskl zdaleka na jeho kadeřavé hlavě, ruce nabitě v těsných rukavicích si pohrávaly s černou, ebenovou hůlkou se stříbrným držátkem, na nohou lakované střevíce při každém kroku se jen blyštěly.

A je to kněz, podivil se páter Josef, když se k němu přiblížil a spatřil až ke krku zapnutý, na tělo jako ulitý klerikální kabát a nad nim tvrdě vyžehlený, sněhobílý kolář, vysoký, až bradu zvedal.

Toho se optám, dodal si odvahy, smekl uctivě a povídá: „Promiňte, kdepak je zde dům katolických tovaryšů?“

„Dům katolických tovaryšů — „ opakoval si mladý kněz pomalu, ostře se zadíval na Holoubka a náhle místo odpovědi sám se táže: „Nemylím se, velebný pán Holoubek z Markova?“

Jakpak mě zná? diví se v duchu markovský kaplan a nahlas odpovídá: „Ano, prosím, jsem to já,“ a mimovolně se také uklání, snaže se být vybraně zdvořilý.

Neznámý, ulízaný velebníček ještě chvíli si prohlíží Holoubka od hlavy k patě, smích hraje mu v očích, kolem úst, v celé tváři, najednou podává mu ruku v bělostné manžetě se zlatým knoflíčkem a povídá

tichým hlasem, duse v sobě přival radostného vzrušení: „I ty duše jedna miliónská! Žide! Copak mě neznáš?“

„A sáňky varhánky — kulíšku — tys to?“ podivoval se upřímně Holoubek.

„Vždyť ti jdu naproti, odpusť, že jsem nepřijel s ekvipáží. Až budu biskupem, nahradím ti to. A málem bychom se byli nepoznali — ne, jak je tohle možné —“ chechtal se Souček, bera Holoubka pod paží a otáčeje ho nenápadně k městu, „a copak máš v tom ranci?“ a už kýval na nosiče, jichž tu několik lelkovalo.

„Vezu ti ‚vejmrsky‘. Tuze platné služby mi prokázaly — i děkuji, děkuji,“ bránil se Holoubek posluhovi, který už mu tahal z rukou talár i balíček, „snad byste mi to nechtěl nést? Ani necítím, že něco nesu.“

„Jen mu to dej, rád si vydělá nějaký groš,“ vmísil se do sporu rychle Souček.

„Jak tedy chceš,“ svoloval markovský kaplan, váhavě odevzdávaje balíček a znovu připomínaje: „Jsou tam ty vejmrsky, drahocenná věc, kdyby se měla ztratit, byla by věčná škoda. Či už máš po konkursu?“

„Po konkursu? Po farářském konkursu myslíš? Hm! Já už mám dvě rigoróza, třetí dokončuji a nejdéle do roka tě pozvu na promoci,“ nedbale odpověděl Souček, „to otvíráš oči, co? A vidíš, Pepíčku, za to mám co děkovat jen tobě, žes mi to místo zde dohodil a pátera spirituála na mě upozornil. Nebýt toho, byl bych dosud hnil v nějakém Markově, kopal a ryl na vinici Páně, nejprve jako kaplan na levé straně; později jako farář po pravé straně, a nikdy bych to nebyl dotáhl na povýšenější místo, odkud lze na dělníky dozírat, práci jim třídit, přidělovat, je povzbuzovat k větší horlivosti, podle potřeby odměňovat nebo trestat. Doktorát, hochu, to je brána k vyšším i nejvyšším hodnostem a tys mi ji vlastně otevřel.“

Ale jede mu ta huba, podivoval se v duchu Holoubek, váhavý, rozvážný, těžkopádný jako každý venkovan; mlčel však a jen poslouchal.

„Tak už jsme doma, odpočineš si, uděláš si pohodlí, a budeš-li si přát, provedu tě domem, ukáží divadelní sál, jídelnu, čítárnu a knihovnu, ložnice a kuchyni, večer ti náš kroužek zazpívá i zahraje, mezi tovaryši máme výborné zpěváky i hudebníky, jeden z nich je rozený herec, komik, že mu rovno není,“ rozkládal hostitel, veda hosta do jeho pokoje.

Pokoj byl přepychově zařízený. Svým vysokým štukovým stropem, parketovou podlahou, nádhernými kulatými kamny se hned na první

pohled lišil od skromné kapláanky markovské se dvěma malými okénky, s podlahou vyšlapanou, stropem, kterého se Holoubek, když vyskočil, mohl rukou chytit.

„To býval budoár kněžny,“ vysvětloval domácí pán, „ty tapety kdyby mohly mluvit — „ usmál se při tom a přivřel oči.

Holoubek si teprve teď všiml, že stěny opravdu nejsou malovány, ale potaženy jemnými, hedvábnými čalouny, kolem stolu že stojí pohovka a kypře vycpaná křesla, potažená květovanou hedvábnou látkou. Až ho dusil ten přepych.

„A já bydlím hned naproti, přes chodbu, jak odložíš a odpočineš si, přijď ke mně, můžeme se třeba projít nebo můžeme i navštívit některého člena zkušební komise, třeba pana předsedu. Bude jím pan generální vikář.“

„Prosím tě, Kulichu, copak to pořád meleš: až odložíš, až si odpočineš ... Copak mám odkládat? Po čempak mám odpočívat? Dřepěl jsem celé půldne ve vlaku, kleriku s vejmrsky mi nesl posluha, hůl a klobouk už jsem odložil venku — tak bych si rád umyl ruce a tvář, protože cítím na nich saze z komínu lokomotivy, a jsem hotov.“

Souček skočil, otočil žlutým kohoutem a do velikého porcelánového umyvadla hned proudila a šuměla voda. „Tak si posluž, kamarádíčku, a vzpomínáš si, jak to bývalo v semináři? Jak málokdy jsem si tam dopřál celé ‚lavabo‘, obyčejně jsem se spokojil s pouhým ‚asperges me‘, ba častokrát jsem mohl říci o sobě jen ‚vidi aquam‘, když jsem proběhl lavatoří a už zvonili k ranním modlitbám.“ Tak se přátelé dostali do vzpomínek.

Holoubka svrběl jazyk, rád, tuze rád by se byl přítele na něco optal, ale rozpakoval se. Až poslední večer, když už konkursní zkoušky byly skončeny, kdy už pomýšlel na návrat a sedě v pracovně přítelově u sklenice piva s dýmkou v ústech naslouchal jeho veselému hovoru, jeho smělym plánům, prohlížel si elegantně zařízený byt, koberce na podlaze, krásný psací stůl, knihovnu, zamyslíl se, zvažněl a v duši se mu urputně, neodbytně hýbala otázka: Má je, nebo nemá?

„Nač myslíš, Pepíčku?“ vyrušil ho náhle Souček.

Holoubek se zapálil, a jakoby přistižen při krádeži, neodpovídal. Bystrý Souček se usmál a povídá: „Díváš se po tom přepychu, po té parádě a myslíš si: Jestlipak má Kulich ještě ty roztrhané nohavice s

kopnami? Co? Uhodl jsem?“

„Ano. Uhodl!“ přiznal se host.

„Ó, já jsem čtenář myšlenek!“ zasmál se hostitel, vytáhl z kapsy svazek klíčů, otevřel jednu z četných zásuvek psacího stolu, vytáhl z ní cosi zabaleného v hedvábném papíru, převázaného hedvábnou šňůrkou, a zbožně to položil na stůl.

„Víš, kamaráde, všecko má dvě stránky, líc a rub. Ty vidíš a mnozí vidí i závidí jen líc mého postavení. Rubem se nechlubím, nestavím ho na odiv, nenaříkám a nestýskám. Není mi to dáno. Ale lehko mi kolikrát není. Často, přechásto si vzpomínám na tichou kaplátku za větrem, kde jsem nemusil hrbit hřbet, klanět se, točit na všechny strany, shánět oslavné večírky dobrodincům, psát do novin referáty, kupovat brambory, hrách a mouku, účtovat s pekařem a řezníkem a studovat při tom doktorát. A tu pokaždé, když umdlévají i moje síly, nechut' ke všemu když kalnými vodami zaplaví mé nitro, rozbalím si tenhle balíček —“ zatáhl za šňůrku, papír zašustil a bílá, malá, pečlivě pěstěná ruka Součkova vytáhla a rozbalila staré, nesčíslněkrát spravované, světlé nohavice, na jejichž dolních koncích se černaly našité kopny, jak je seminářský krejčí Matoušek za dvacetník ze starých klerik vyráběl.

„Tak jsi přece nezapomněl, Karlíčku,“ oddychl si Holoubek.

„Nezapomněl, Pepíčku, a nezapomenu. Vám všem bylo líp, já byl z vás nejubožejší, a tahle vzpomínka musí jít se mnou životem, aby mě vzpružovala, kdybych chtěl zapomenout.“

„Já jsem se bál —“

„Že zpyšním — ne? Žádné strachy. My oba jsme se vlastně nikterak nezměnili. Skoro šest roků jsme se neviděli, na tobě pomalu počíná růst mech a chlupy venkova, mě olizuje falešná kultura města. Tebe obličká váš vesnický krejčí a obouvá švec, kdežto mne dvorní dodavatel Jeho Milosti biskupské, ty žiješ u svých dětí, u své zahrady, školy a kostela, neudrhuješ žádné styk se světem, neodpovídáš na dopisy velkým ani malým pánům, kdežto já musím se blýskat ustavičně ve veřejnosti, shánět dobrodince, udržovat styky s vlivnými osobami — to je zase můj život, oba poctivě ho žijeme, a to nám před Bohem stačí.“

„Tak!“ přisvědčil Holoubek, vybafl kotouč dýmu a stiskl Kulichovi ruku.

„Bůh nás — mne i tebe, Pepíčku, chraň pouze před tím, abychom —“

jakpak bych to jen řekl — abychom se nestali takovým mechanismem, pouhou figurou, ubohým nástrojem, plnícím svoji povinnost a dost. Pamatuješ se na Františka Sochora?“

„Vojáka? Jakpak bych se nepamatoval. Vzorem pořádku nám býval.“

„Ano. Nebýt tebe, byl bych kvůli jeho pořádku letěl ze semináře. Víš, že už je farářem?“

„Nevím.“

„Tož ti povím. Dnes rok on dělal konkurs a také bydlil u mě. Sám se přihlásil a neodmítl jsem ho. Je dosud vzorem pořádku. Ničím nevyniká, nic nápadného na něm není. Chodí ve slušných černých šatech, vždy krátce ostříhán, pečlivě oholen, tonzura jako hvězdička se mu svítí na temeni hlavy, v ruce nese pořádně svinutý deštník, jeho kabát má náležitě dlouhé šosy, jeho klobouk je tvrdý, černý a formy naprosto úctyhodné, naučil se šňupat, od pana faráře dostal k Ježíšku stříbrnou pikslu, od hospodyně tučet modrých kapesníků, dopoledne jde do školy, po obědě se prospí a posvačí, pak přečte noviny a povečeří, pak jde do hostince do Besedy s panem farářem na preferanc, v deset hodin chodí spat a po šesté vstává. Každým rokem přibral pět kilogramů na tělesné váze, zrál jako hruška na stromě, stal se z něho pořádný kněz, kterému nic nemohla vytýkat ani osada, ani farář, ani vikář, ani učitelé, ani konzistoř. Jeho zevnějšek se stal velebný, a když se loni po konkursu loučil se všemi kandidáty pan biskup, se zalíbením zastavil se u Vojáka a pochválil ho: ‚Z vás bude velice slušný farář, jakpak se jmenujete?‘ — ‚František Sochor‘ — odpověděl.

Voják a cítil, že v té chvíli dozrál. Zažádal si o faru náboženské matice, dostal ji a žije v osvědčeném pořádku svém dál. Řekni, Pepíčku, je to život?“

„Je, život to je,“ smutně zakýval hlavou Holoubek, „ale tak chudý, že skoro nestojí ani za to, aby se žil,“ a náhle a silně zatoužil po návratu. Zastesklo se mu po Markově, po zahradě, kde už se to zelenalo a kvetlo, po škole, osadě, po jemnostpánu, Katyňce a Franckovi, po všem, co tvořilo tam jeho život.

„A víš co, zítra ráno odjedu,“ utrl se náhle.

„Vždyť jsi chtěl ještě navštívit seminář, obec Dýmákov,“ namítl Souček, „a —“

„Nezůstanu. Co tu také? To všechno už je za mnou, nač se k tomu vracet? Domů mě to táhne a nezdržuj mě.“

Přítel ho druhého dne vyprovodil na nádraží, slíbil, že ho v Markově navštíví, objali se, políbili a rozešli.

Jakmile se vlak hnul, oddychl si Holoubek z plných plic. Pocítil úlevu a pomyslně si zaplatil Pán Bůh, že už je po všem.

Poznal, že se mu něco zprotivilo, přímo zhnusilo, že by tu steskem umřel; Kulich však že se tu cítí ve svém živlu, že je pro město stvořený. Inu ano, je to s námi lidmi jako se vším v boží přírodě, filozofoval v duchu, člověk si zvykne, přizpůsobí se svému okolí, prostředí, ve kterém žije. Z mého zevnějšku už čpí venkov, kdežto Kulich prozrazuje měšťáka. To je lidské mimikry. Za mnou se ohlíželi po městě, moje snědá, opálená tvář, moje veliké ruce mozoly pokryté, stříh mého kabátu, těžká moje chůze — to všechno je jim nápadné. Ale přijede-li za mnou Karel v cylindru, všichni kluci budou běhat za ním jako v masopustě za maškrou. Cesty zvolna jen mu ubývalo, dychtivě vyhlížel okénkem vagónu, a když konečně dojel na poslední stanici, na hlad i žízeň, na jídlo i pití zapomněl a rovnou se pustil k Markovu. Stromy kvetly, lesy voněly, osetá pole v záplavě slunce mateřsky dýchala, ptáci hnízdili a zpívali, černá lyska plula po modrém rybníce, koroptví kohout kdesi v lukách číříká, kosové hvízdají a drozdové z lesa jim odpovídají a pod samým nebem až — vysoko — převysoko nad veškerou tou krásou ten skřivánek malý Pána Boha chválí, napadl Holoubkovi verš, který si pamatoval ještě z obecné školy, zastavil se, smekl klobouk, rozhlédl se kolem po horách, dolinách a řekl nahlas: „Zaplat' Pán Bůh, že jsem zase doma.“

Na faře všecky překvapil. Jemnostpán ho uvítal tak radostně, jako by ho nejméně rok nebyl viděl, slečna hned se chlubila, to že se podiví, všech dvacet vajíček, co Holoubkova maminka poslala, že bylo dobrých, dvacet kuřátek — a samá bílá — že už se batolí na dvoře, služka ukazovala v koši pět májových koťat, která našel Francek ve stodole v seně, děti že přinesly konvalinky a fialky, bába Trousilka že se sháněla po velebníčkově hned ráno první den, když nesloužil mši svatou. Kořil jak jí namluvil, že kaplan odjel, že se už nevrátí, že přijede nový, a jak babka nevděčná — hned rozkládala, to že je dobře, že už si tu dost dlouho pobyl, jak tu novinu všude roznáší a jak jí asi bude, až teď Holoubka potká ...

Až konečně se zase Holoubek dostal k slovu, o Kulichovi vyprávěl, o tom, jak by se málem byli minuli a nepoznali, o tovaryšském domě, o městě, jaký pokrok učinilo, co nových domů přibylo.

„Nu a jakpak konkurs — co? Šlo to? Zkoušeli přísně?“ musil udeřit sám jemnostpán přímo, chtěl-li se o tom něco dozvědět.

„I šlo, dobře to šlo,“ přikývl Holoubek a dal se teď do jídla, které Katynka už předkládala.

„Jaksi nerad o tom mluvíte,“ usmál se farář.

„Jsem rád, že to mám přeskočeno, však skoro půl roku jsem na to takřka ve dne v noci musil myslet, až jsem se toho nabažil.“

Jemnostpán mlčel, nechal Holoubka pokojně obědvat a myslil si: Však ty povíš, co a jak bylo, nevypadla-li ti zase nějaká čárka, nějaké minus, a nezbyndal-lis to všecko. A nemýlil se.

Když seděli opět po večeři za teplých večerů v zahradě pod kvetoucím šeříkem s dýmkami v ústech, vyzpovídal se kaplan pomalu ze všeho. Pověděl, jak ho Kulich na písemky vyzbrojil, vycpal ho celého ne vejmrsky, ale takovými šikovnými příručkami, tištěnými drobounkými literami, kde bylo všecko. V dozoru nad nimi že se střídali páni kanovníci, hodní páni, valně si jich ani nevšímalí, modlili se brevíř nebo něco si četli.

„Sicut erat in principio et nunc et semper,“ usmál se farář, „to se děje při všech písemných, klauzurních pracích nejen u nás, ale i na univerzitě, na technice, u místodržitelství, zkrátka všude. Ale což ústní zkoušky? Ty byly horší — co?“

„Ba nebyly. To už nebylo takové školácké zkoušení, spíše volný rozhovor o případech z duchovní správy.“

„To je moudré. Tak to má být. Copak se vás například ptali z dogmatiky?“

„Tu zkoušel pan profesor Svatoš, znali jsme se ještě ze semináře, vůbec mnoho změn se tam za těch šest let nestalo, skoro všichni —“

„Nu dobře, dobře, co se vás ptal tedy pan profesor?“

„Řekl mi: tak si, velebníčku, myslete, že jste měl kázání na svátek nejsvětější Trojice boží. Po kázání přijde k vám starý výměnkář — rozumec — jako výměnkáři bývají, protože mají na to čas, a řekne vám: pěkně jste dnes kázal, ale já si to přece nedovedu dobře představit, jak je to možné, jedna a tři. Bude vám opakovat třeba nějakou vyčtenou námitku z novin, třeba schválně vás bude chtít pozlobit, uvést do rozpaků,

jak si tu budete počínat?“

„Fííít,“ hvízdal do šera farář, „pane — de Trinitate — to je dost těžká otázka, rozumí se, že jste poukázal hned na to, že je to tajemství nad lidský rozum, odvolal se na svatého Augustina, vyprávěl příběh s pacholetem —.“

„I toto,“ usmál se Holoubek.

„Tak co jste odpověděl?“ hořel zvědavostí farář.

„Řekl bych mu, že takový starý pařízek už by měl být chytřejší, utrhli bych mu kdekoli jakýkoli jetýlek — bílý nebo červený — optal bych se ho, zná-li to? A že to Pán Bůh nestvořil pouze pro němou tvář, ale také pro lidi. A sedlák, který jetel seje, suší, krmí a může se tak hloupě ptát, ten že zaslouží, aby ho také jedl. Pán Bůh že mu v jetelovém trojlístku na jednom stonku dal svůj krásný obraz a rolnictvo také že si ho tak váží, že právě jetýlek zvolilo si za odznak.“

„A co říkala komise? Co říkal pan profesor?“

„Kývali hlavami; potrápili mě ještě trochu definicemi bytosti a přirozenosti a byl jsem hotov.“

Nadlouho měl pan farář látku k hovoru, Holoubek celý konkurs musil před ním takřka doslova opakovat, k mnohým jednotlivostem znova a znova se vraceli, ale kaplana už to nemrzelo, ba čím dál tím ochotněji a veseleji o tom hovořil.

Největší radost měl jemnostpán, když slyšel o zkoušce z morálky. Profesor Ševčík byl jeho kolega a jezdíval někdy o prázdninách na pouť do Markova. Ten poručil Holoubkovi rozluštit následující casus: „Váš pan farář má ve stodole kunu, dopadne ji, právě když se mu dostala na jeho španěly do holubníka.“

Popadne pušku — střelí po ní — ale postřelená kuna uteče i s holubem k sousedovi, kde dodělá. Jemnostpán jde za ní, ale soused mu kunu ani holuba nevydá. Kdo je v právu? Kdo by se dopustil krádeže?“

„Stafra — stafra,“ nadnášel se farář — „takový případ — těžký případ, a přece možný. Nu, Josítku, podařilo se vám ten oříšek rozlousknout? Co? No?“

„Toť že podařilo. Především jsem je tam poučil, to že kuna nedělá, kde peleší, tam že nechodí na pašu a nekrade —“

„Dobře, dobře!“

půl hodiny, hodinu i dvě daleko od brlohu že ‚střídá‘ na lup — „

„Velmi dobře!“

„A potom, kdyby ji jednou náš jemnostpán obeznal a dostal na mušku, že by jistojistě také zůstala ležet v ohni a ani se nehnula, natož aby se s holubem v mordě dostala přes střechu až k sousedovi — „

„Tak jste to řek’ — Josífků? V ohni jste řek’? A v mordě?“

„Tak, právě tak.“

„A co oni? No, co oni na to?“

„Všichni se smáli, pan profesor prohnal mě další partii ‚de furto‘, slíbil mi eminenc a poručil vyřídít vám pěkné pozdravení.“

Kaplan všecky nabyté zkušenosti tak lehce s jemnostpánem nesděloval. Ba myslel si: Když já jsem se potil, ať se také potí, a napínal ho také na skřípec otázek.

„Jemnostpane, co byste dělal, kdyby ve škole při výkladu o prvním přikázání božím vstal náhle žáček a řekl vám, že v Pána Boha nevěří?“

„Pán Bůh s námi, Josífků, tohle se vás ptali?“

„Ano!“ hrdě, sebevědomě přikývl Holoubek, „to je otázka z katechetiky.“

„Ale vždyť to ani není možné, aby něco takového — dítě a ve škole — „

„Ó, pane, ve městech a v průmyslových střediscích je hotová spoušť, učiněná Sodoma i s Komorou k tomu. Nuže, jak byste si počínal, kdyby vám tu námitku pronesl hoch ve čtvrtém školním roce?“

„Inu, bratříčku, toť víte, že bych se neopanoval. Vsolil bych mu pohavek, až by se na patě otočil, a hned bych si vzkázal pro jeho matku.“

Holoubek se rozesmál: „Já řekl skoro totéž a byl oheň na střeše, div že jsem nepropadl, stěží dostanu asi, že jsem approbatus.“

„A co bych — s takovým — tento — utřinosem měl si vlastně počít?“

„V tom je ten vtip. Jeho věku a rozumu přiměřeným způsobem vyložit důkazy o jsoucnosti boží — analyticko-syntetickou metodou.“

„Důkaz ontologický? Kosmologický? Teleologický?“

„Ovšem.“

Jemnostpán se odmlčel, snad hanbou, že při zkoušce neobstál, ale více o tom nemluvil.

Rozrušila a rozčilila oba kněze brzy jiná událost, kterou sice očekávali, s kterou počítali, na niž se i připravovali; ale když ji četl jemnostpán v novinách, zbledl a ruce se mu zatřáslly.

Farář v Třešticích zemřel. Jemnostpán klekl, pomodlil se a nahlas si smutně povídal: „Tak, Honzíčku, máš to přeskočené. Teď do toho očistce tam pošleme Josífka.“

Zatrl zprávu tučnou červenou čarou a po obědě ji ukázal kaplanovi; počkal, až si ji přečte, a pak vážně s ohromným zadostiučiněním upřel na Josífka oči a pronesl: „Teď si představte, že byste dosud neměl konkurs.“ Myslí si při tom, že mu kaplan bude děkovat, že bude velebit jeho prozíravost — ale Holoubek zavrtával oči do novin, skláněl do nich hlavu, jako by je nejhrolivěji četl, ale litery skákaly mu před očima, řádky splývaly a míhaly se, zrak se kalil a nemohl slova ze sebe vypravit. Konec! Všemmu konec! Jako v mlze se mu kmitla duší zahrada — dvůr — fara — kostel — školy — Hrby — celý Markov... Musí odtud, musí.

Tentokrát jistě jemnostpán nepovolí, darmo by se bránil...

A hle! Také jemnostpán se odmlčel! Pohašla v něm náhle všecka hrdost, všecko sebevědomí, když si ujasnil — ale Josífka ztratím; v rozpacích si pohrával servítkem, skládal ho a rozbaloval, sáhl po dýmce a zas ji odložil, krabičku sirek prohlížel, váček s tabákem hledal po všech kapsách, ač ležel před ním na stole, až si toho Katynka povšimla.

Copak jen zas přeletělo těm našim pánům přes nos, myslí si a usuzuje: To jistě zas ty bohaprázdné noviny přinesly nějakou čertovinu. Bojí se však optat, aby jemnostpán ve špatné náladě nevyjel, a utírá dál misky a talíře, jak je po obědě se stolu sebrala, ale jaksi nepozorně, roztržitě.

„Tak, Katynko, abyste věděla,“ rozjel se náhle jemnostpán drsným, chraplavým hlasem, zarazil se, odkašlal a náhle zas vyrazil: „stará Trousilka mluví přece jen pravdu, tuhle Josífek nám uteče.“

„Matičko Kristova! Co to povídají!“ rozevřela oči překvapením hospodyně, ruce se jí zatřásly a vtom — prásk! Porcelánový talíř vysmekl se jí z ruky jako úhoř a rozbil se na podlaze na tisíc střepů ...

Oba kněží leknutím obrátili oči ke kamnům a všichni navzájem viděli, že jim všem stojí v očích — slzy.

FARÁŘEM

Když kaplan Holoubek asi po dvou měsících napsal domů, že se stal farářem a nejdéle za šest neděl že se musí do Třeštic odstěhovat, aby se

tedy Baruška připravila a tatínek také, ten že musí s ním, protože v Třešticích je hospodářství, že mu to musí zavést, zařídit, že alespoň pro počátek musí maminka hospodařit doma s bratrem sama, když to všecko napsal a slíbil, že také ještě sám přijede domů dohodnout se s nimi, co a jak bude, ani mu na mysl nepřišlo, že ten jeho dopis vytrhne doma všem ostrý trn z nohy a nejvíce Barušce. Mladší jeho bratr totiž blížil se třicítce, zatoužil po samostatnosti, našel si holubičku a počal roztouženě vrkat. Ale nevěsta i její rodiče dělali hrozná drahota, všecko že by ušlo, všecko by se jim u Holoubků líbilo, ale hrbatá Baruška že bude na statku železnou krávou, to že na pováženou takové břemeno uvázat si na krk, může všecky přežít, ujídat statku třeba padesát let a věno pak jim třeba ani neodkáže, vůbec na to že oni svoji dceru nedají. Mladého Holoubka bolely ty nelaskavé řeči, ale ze svého selského stanoviska musil uznat, že jsou oprávněné, a jak zkušenost učí, i odůvodněné určitými a všeobecně známými příklady, takže to nikdo rodičům nevěsty nemůže ve zlé vykládat. Připomněl jim sice, že má bratra knězem a ten, až se stane farářem, vezme si jistě Barušku k sobě za hospodyní.

„Láry fáry! Tomu ať věří, kdo chce,“ vysmál se mu do očí příští tchán, „až k tomu dojde, na Barušku si ani nevzpomene. Vždyť víme, jak to chodí,“ dodal potměšile a kysele se usmál.

Ale tu jako na zavalanou přiletěl list a všem se rázem ulevilo.

„Pár hříbat tříletých dostane, aby tam, kde přijde, věděli, že je selský synek,“ rozhodoval otec.

„A kdyby se Baruška vdávala, musil bys jí také dát hřebici, nějakou krávu, ovci,“ připomínala mu matka.

„Totž že musil,“ přikývl hospodář, „a ty se nic nekaboň, neokrademe tě. Josefa s Baruškou jsme nenašli někde na cestě, ti jsou také naši. Odstrčit je nesmíme, měli bychom hřích před Bohem.“

„Vždyť já, tatínku, nic neříkám,“ rychle se omlouval mladý Holoubek, „Aninka se sem nepřivdá s holýma rukama, všem nám bude dobře, jen to zařídte podle svého, jak nejlépe rozumíte.“

Když se pak kaplan Holoubek opravdu z Markova rozjel domů, po návratu vyprávěl jemnostpánu, že už tatínek v Třešticích byl, že to tam obhlídl, tuze že to nechválí, že je tam na faře i v kostele učiněná spoušť, ale půdy že jsou tam jedna radost, za tři čtyři roky zlato že budou rodit, a že už mu to tam zařizuje, koně, krávy, vozy, pluhy že už chystá, vybírá,

kupuje, jeho i sestřino věno že na to praskne, ještě co maminka jim dá do výbavy pro začátek ...

„Vidíte, Josífkou, vidíte,“ pokýval farář souhlasně hlavou, „to jsou jiné začátky než moje. Namamonil jsem si jako kaplan několik tisíc zlatiček, ale po těch se jen zaprášilo, zmizely, ani jsem nevěděl kam, než jsem si pokoje ve faře zařídil, a hezký dloužek jsem si musil uvěsit na krk, když jsem chtěl mít zoráno a zaseto vlastními silami. Tlačil a tížil mě dlouho, ale teď už, chvála Bohu, také mám vyhráno. A copak o lidech — o osadě — víme — to tatínek nemluvil?“ zvědavě a skoro bojácně optal se farář.

„Ani mnoho ne. Jsou prý tam pokročilí, v hostinci, kde spal, viselo prý plno novin, stál kulečník, piano a hostů že bylo večer plno. Tatínek se nechtěl mezi ně hned napoprvé míchat, ani se neprohlásil, kdo je —“

„Toť víte, Josífkou, že to tam v kostele a na osadě takové nenajdete jako u nás. Musíte začít zvolna, nechtít hned všechno přes koleno lámat, hezky pomalu, rozvážně, než se s osadou navzájem poznáte a než si porozumíte.“

Holoubek stříhal ušima, poslouchal a věřil. Pan správce ho zastavil, pan důchodní, ba i pan asistent. Všichni náhle začali si ho všímat, gratulovat a mluvit o Třešticích, znali je, sloužili tam, velebili je jako hnízdo veselé, bohaté, vzpomínali na ně s touhou, haněli Markov, to že je zapadlá díra, mrtvá a ubohá, ale Třeštice, tam že pořádali plesy, zábavy, výlety, národní slavnosti. Ale také do těch chvalořečí kápli Holoubkovi utrejchu, do chrámu že tam ovšem lidé tak nechodí jako zde a ve zповědnici také že nebude musit v postě a v zimě sedět do desíti, ba až do jedenácti hodin, to že si odpočine.

Když byl Holoubek u přísahy, biskup ho objal, políbil a řekl mu otcovsky: „Čeká vás tam, můj synu, mnoho práce, veliké sebezapření, ale nebojte se ničeho, přineste každou oběť a Bůh vaši práci požehná.“

V konzistoři pak všichni, i Kulich Souček, řekli mu otevřeně, že Třeštice přivedly Holoubkova předchůdce předčasně do hrobu, jaké trápení tam měl, jaké spory a jaké stížnosti musila konzistoř vyslýchat a rovnat...

To všechno Holoubkovi sice chuti nepřidávalo, ale také už ho neodrazovalo a nesráželo. Kdo se dal na vojnu, musí bojovat, řekl si zmužile a zrovna hořel zvědavostí i touhou vědět, co a jak tam v těch Třešticích shledá, ba i jakousi bojechtivost cítil, chuť dát se — věren

svému heslu — do zápasu s každým zlem — hmotným i duševním — potírat nepořádek, nevěru, nelásku, všecko, třeba by to byl drak sedmihlavý. Jeho čisté srdce, jeho nadšená duše a jeho zdravé, silné a mužné tělo neznaly bázně, ničeho na světě se nebály ...

A pak už nadešel den rozloučení. Jemnostpán objal Holoubka jako syna, přitiskl ho na prsa a políbil ho. Oba kněží zůstali při tom klidní, vážní, cit už je nepřemohl a nezlomil. „Jen tam jedte, Josítku, s Pánem Bohem, a kdykoli vás tam bude něco pálit, mrzet nebo trápit, pokaždé si vzpomeňte na Markov. Věčně tu nebudu, udělám vám jednou místo, a kdyby to tam nebylo k snesení, neběhejte s nářkem na žádné úřady, ale svěřte se mi a rozřešíme to jinak, ustoupím dřív, půjdu do penze a budu u vás kaplanovat.“

„Jemnostpane, jemnostpane,“ tiskl mu ruku kaplan, „tak zle snad nebude, to by bylo, abych to nepřemohl, však se těším, že se rače přijet podívat, poradit, potěšit —“

„Neslibuji, Josítku, neslibuji, víte, že už z domova nerad se hýbám.“ Venku frkali a hrabali šimli před kočárem, Francek seděl na kozlíku, kostelník Kořil se ometal kolem, Nanyinka otevírala vrata.

„Tak sedejme, sedejme,“ nutil jemnostpán a sám lezl první do vozu. Bez pláče se loučení neobejde, a ten obstarala hojnou měrou Katynka. „Zde mají památku na nás —“ štkala upřímně — „zdrávi užili — a vzpomenou si — sama jsem ty kůžičky sháněla — vydělávala a sešívala — starý Síma to jen ‚sukýnkem potáh‘ — a obléknou ho — prosím jich — ať vidím ještě, jak jim padne — beztoho už jich do smrti neuhlídám —“ a podávala Holoubkovi kožich, krásný, křečkový, s „vyložením“ na límci a na rukávech z kuny. Katynka, co se stal Holoubek jemnostpánem, počala i jemu „onikat“ přes všechny protesty kaplanovy.

„A co já vám dám?“ optal se překvapený, zmatený tou pozorností Holoubek.

„Pomodlejí se za mě, a jestli jsem jim někdy dobře neposloužila, zapomenou na to.“

„Katynko, co vás to napadá, jako v peří jste mě tu chovali,“ řekl ještě páter Josef, a vtom pocítil, jak se v něm zhroutil přes všechny pevné úmysly jeho klid, jak se trhají hráze a klestí si cestu příval lítosti a bolesti. Beze slova vytáhl šátek, zakryl si jím ústa a v novém kožichu skočil k jemnostpánu do kočáru. Neviděl a neslyšel, jak vyjeli ze vrat, jak bába

Trousilka se venku namanula, jak za ním volá a jak mu vděčně žehná, jak děti i dospělí vybíhají před chalupy, aby ho ještě jednou spatřili, choulil se v koutě a plakal. Zdálo se mu, že oplakává krásný sen, všecko to, co bylo, uletělo a už se nevrátí nikdy... Jemnostpán krčil se v druhém koutku a nerušil Holoubka. Jen ať se Josífek vypláče — myslil si, uleví se mu, lítost mu odpadne od srdce a sluníčko radosti snáz těmi mraky se prodere.

„Tak naposled,“ promluvil náhle Holoubek, otočil hlavu dozadu a rozhlédl se krajem. Přes hory doly válela se šedá říjnová mlha, blízké lesy kouřily se bělavou párou, temné porosty jedlové a smrkové se černaly na Hrbech, vrcholky buků červenaly, spatřil bujně mlází na pasekách, pokácené kmeny letošní seče, chudá políčka, strakatý dobytek po lukách, hejno vran pluje kamsi k východu, stromy smutně, bolestně šumí, potůček vzlyká v kamenitém loži svém, Francek pošvihuje naprázdno parádním bičem a šimli jako vítr ho unášejí kamsi do nového, neznámého kraje a života ...

Podivuhodnou shodou okolností se stalo, že během jednoho roku udály se v Třešticích veliké změny společenské.

„Všecko, co u nás za něco stojí, máme teď nové,“ chlubil se podnapilý chalupník Jína z Třeštic v okresním městě, kde platil nějakou pokutu u soudu a zastavil se zapít zlost v zájezdním hostinci „U Karla IV“.

„A co všecko?“ ptali se zvědavě hosté z okolních vesnic.

„Povídám všecko, od ředitele panství až po policajta.“

A Jína nelhal. Když pana vrchního zadávila náhle srdeční mrtvice, pan hrabě pohnul figurkami na zámecké šachovnici, nejstaršího správce povýšil, ale zrušil starý titul „vrchního“ a jmenoval ho moderním, zvučnějším oslovením „centrální ředitel“. Po tuhých bojích — když stařeček řídící učitel odešel do penze — obsadilo se jeho místo mladým, energickým mužem. Nějakou infekcí nakazil se zdejší obvodní a panský lékař, ve dvou dnech ležel na prkně a z pražské nemocnice poslali sem mladého externistu. Pošt mistr odstěhoval se nedávno kamsi na poštu vyšší třídy a přistěhovala se do Třeštic slečna pošt mistrová. Pivovar vyměnil v obecní hospodě, kterou měl najatu, podsudího, kupec pan Možný našidil si už tak veliké jmění, že prodal obchod panu Morici Mandelovi a odešel jako soukromník i s rodinou do města, a konečně obecní strážník dostal nějakou vlivnou protekcí výhodné místo u dráhy a

rozloučil se proto s Třešticemi. A nyní má se přistěhovat i nový farář.

„To tam s vámi Pán Bůh stafraportsky zamíchal,“ divili se posluchači, když jim chalupník široce a dlouze všecko vylíčil.

„A odkudpak přijde k vám pan farář?“ ptal se kdosi.

„Z druhého panství, z hor se přistěhuje, kaplanoval tam a musil si nahrabat hodně peněz. Zařizuje se, jen co je pravda, bohatě. Pár koní vraných, dobytek plavý, slepice, drůbež — všecko po dráze už před ním přišlo. Na faře už týden mu hospodaří jeho otec a sestra, trochu sražená, ale jinak ještěrka ženská.“

„No, na růžích právě ,u vás ustláno mít nebude, nebožtíček zkusil u vás dost, však jste se ho natýrali,“ vmísil se do hovoru dohazovač Vrtíšek, který už stříhal ušima, nedal-li by se nějaký obchod ulovit, když farář nově se zařizuje, optal se proto, jako by se nechumelilo: „Kdypak nastoupí úřad?“

„Říkají, že dnes, ale jistého nic nevím, my se o to nestaráme,“ dodal hrdě a dlouze se napil.

„Copak ho ani nepřivítáte?“

„Ne. Náš pan starosta Boháč povídal, že jako pokročilá obec faráře vítat nesmíme, to prý se nesluší.“

„Sluší nesluší,“ zasmál se řezavě Vrtíšek, „alespoň ti, co nebožtíka ještě po smrti okradli, měli by jít z vděčnosti.“

„To měli,“ ochotně svědčil Jína a hned bez pobídnutí vykládal zvědavým posluchačům, „to vám bylo boží dopuštění na faře. Kradl, kdo jen ruce měl, odnášela slečna, služky, kočí, kostelník, hrobník. Ale co!“ — mávl Jína rukou — „ať si pomohli. Však ještě zbylo přátelům dost, kolik tisíc podědili, naše fara vynáší jako statek, na sto strychů gruntu má, a jakého. Na polovičce faráři hospodaří, polovičku dávají do nájmu, říkají, že i ten nový to tak nechá, ale kdopak ví. I stafra, to ten čas v hospodě utíká, už táhne k polednímu a já tu klábosím,“ podíval se chalupník náhle na hodinky a už křičel „hospodo, platím!“ vytahoval peníze a spěšně se loučil.

V tu chvíli v Třešticích ze starých velkých vrat vyjížděla zbrusu nová bryčka. Pár tříletých valachů, černých jako havrani, vzpínal se před ní, řemení se na nich lesklo, bílá pěna jim padala od huby, jak bujně natrásali hlavy a hryzli udidla, kopyta tepala vlhkou půdu, až kamení a bláto lítalo. Na předním sedadle, trochu kupředu nachýlen, držel otěže

starý Holoubek. Jeho selské srdce mu radostí plesalo, když viděl vraníky tak se kroutit a bočit, pro nic jiného neměl v té chvíli oči ani uši. To se bude velebníček dívat, jak jsem mu to seřídil, pyšně se radoval v duchu, a matce se to také bude líbit — vzpomněl si, že přijedou spolu a že jede na nádraží, aby je oba přivezl. Ani ve snu mu nenapadlo, že by snad mělo být nějaké slavnostní uvítání, že by se slušelo, aby jel pan administrátor, pan patronátní komisař, pan obecní starosta v landaueru pro nového duchovního správce, aby ho přijali a uvedli do svého středu.

Ani farář Holoubek nic podobného neočekával. Klidně se rozhlížel oknem z vlaku široširým krajem úrodného Polabí, zlatým pruhem českého království, viděl — kam oko dohlédlo — rovinu jako stůl, žádné Hrby, lada, úlehle ani oupadky, kousky listnatých lesů, teď v pozdním podzimu rezavých, nepěkných, proud řeky vlekoucí se líně, jako by ne voda, ale olovo v ní teklo, po přímočarých, rozbředlých silnicích se kolébaly vozy, ovršené cukrovou řepou, na polích ohromných rozměrů, jako by tu ani meze neznali, se zelenala ještě jako brčál svěží nať cukrovky, všude ji okrajovali, na hromady házeli, v koších snášeli. Vesnice se míhaly kolem častěji než na horách, výstavnější, ale rozhodně menší, než byl Markov nebo Bučiny, sem tam tyčil se k zakalenému nebi vysoký komín nějaké továrny, cukrovaru nebo pivovaru.

Jiný kraj! myslil si Holoubek, pozoruje, jak mraky šedého dýmu poletují kalným vzduchem a mísí se s vysoko plujícími parami a mlhou. Také jeho maminka zvědavě pozorovala všecko, co se podél trati ve čtverci okna mihlo, viděla pást se velká stáda krav a jaloviny a velebila: „Blahobyť, samý blahobyť! Ale napracují se zde také dost. S tou řepou, totě nějaká lopota, to nám zelí přece tolik rachoty nedá. To se, Josífků, budeš mít dobře — v takovém cukrovém kraji.“

„A já si zas myslím, maminko, velká sladkost zvrhá se v trpkost, a ta tu také možná na mě čeká.“

„To víš, že se v životě střídá ‚huj‘ a ‚fuj‘. Jen kdybychom už tam dojeli. Jsem tou jízdou jako rozlámaná.“

„Už to bude, mineme ještě jednu stanici a už zavolá konduktér: Polany! Tam jistě bude stát tatínek a dopraví nás do Třeštic.“

Vlak letěl rozlehlou rovinou jako šipka, minul zastávku a polanské nádraží už se před ním zabělalo.

„Tatínek!“ vykřikl Holoubek vychyluje se z okna vlaku a zvědavě

hleděl na malé nádražíčko.

„Pěšky nebo s koňmi?“ hned se ptala matka, chystajíc zavazadla, aby nic nezapomněli.

„Valášky tu má. A plaší se mu. Ale drží je u hlav, nic se nestane,“ vykládal farář a pomáhal matce vystoupit z vozu.

Přednosta stanice, asi dva zřízenci a řada dělníků, kteří nakládali do vagónů řepu, nechali práce a zahleděli se na Holoubkovou, která ve svém plzeňském kroji skýtala vzácnou, nevídanou podívanou. Ta cítila ty zvědavé a snad i posměšné oči, nešla tak vesele jako v Markově, nějaký tajemný, neznámý strach ji náhle přepadl, přikrčila se celá, jako by po ní stříleli, popadla uzel do každé ruky a rovnou běžela jako koroptev k muži. „Zaplať Pán Bůh, žes přijel,“ oddychla si a hned pocítila, jak všechn ostych z ní spadl. Potřepala sedlového valacha po hlavě, zasmála se naň vesele a jako člověka se optala: „To se díváš, černocho, co, kam ses až dostal?“ Kůň poznal panímámu, zafrkal radostně a také náruční valach už natahoval žárlivě krk, aby ho také selka polaskala. „Neplaší se ti?“ obrátila se starostlivě po muži.

„Než se zde okoukají, větří trochu, ale to je přejde, jen až je zapřáhneme do pluhu. Práce, milá holka, mají, že jim zajdou roupy. Pomysli, že dosud záhon pole není zorán, ani zrno pšenice zaseto!“

„To nám povíte až doma,“ přihrnul se s košem v ruce nový farář, ale přece neodolal, aby si bryčku neobešel, postroje neprohlédl, koníky, které z domova znal, znova nepochválil. Věděl, že tatínek na to čeká a že by ho zarmoutil, kdyby si jich nevšiml a nepochválil.

„Jen když jsi spokojen,“ usmíval se sedlák, kterého hřálo synovo uznání, „stydět se za to nemusíš, jak už jsem to zde ,okouk’, nemají tak shledaný pár ani v zámku. Ale teď sedejte, Baruška čeká už s obědem.“

Bryčka se rozjela, kola zarachotila na čerstvě poštěrkovaném kusu rozblácené silnice a kdekdo se po ní ohlížel. U filiální váhy na konci nádraží stál hlouček rolníků-řepařů, kteří tu čekali na své povozy s řepou, aby je vážný nešidil.

„To přijíždí náš nový farář,“ vysvětloval jim starosta Boháč z Třeštic.

„Kdo ho to veze? Ti koně jdou jako panny.“

„Jsou shledáni jako na výstavu. Jen se dívejte! Jeden jako druhý v barvě, výšce a kroku.“

„Arcibiskupa by mohli vozit, a ne faráře.“

„Škoda těch zvířat sem, do toho dřením. Až je zapřáhne do hluboké orby, naloží jim dvacet metrů mokrých řízků nebo zablácené řepy, přestanou se kroutit,“ měřili statkáři odborným, znaleckým okem nejdříve koně. Ale pak si všimli i faráře.

„A pane, ten je ještě v šťávě. Dívejte se, jak se nese, ten vás tu potrápí, toho tak lehce neumoříte,“ smáli se Boháčovi.

„Ale kuchařku si veze nějakou starožitnou.“

„Horandu asi, podle šátku, sám je také horák, přichází k nám z Markova, kde má hrabě lesní panství,“ vysvětloval ochotně starosta.

Na váhu vjížděly povozy, za okénkem se zjevila hlava vážného — důležitější starost volala rolníky; nutno kontrolovat celou manipulaci, všimnout si, jak stojí vůz na můstku, jak hraje váha, co se sráží a co zapisuje, neboť nikomu nelze věřit...

Bryčka přeletěla jako vítr, Holoubek se tulil k matce, ale oba mlčeli. Jen zvědavě se rozhlíželi kolem a pozorovali kraj i lidi v něm. Potkávali povozy, předjížděli je, nikdo nepozdravoval, neusmál se, nepřivítal, žádná známá tvář se k nim neobrátila, přátelská ruka nenatáhla, vlídné oko nerozzářilo ... Chladem ciziny dýchalo všecko kolem, krajina i lidé, domy i stromy, ba i ta řeč, když na sebe kočové zavolali, zněla nezvykle.

Ale nového faráře to nebolelo, neviděl v tom žádnou schválnost, nečekal nic jiného, necítil proto zklamání v duši, prostě na všecko hleděl jako na novotu, nezvyklost, a všemu — i tomu kraji, i těm lidem v něm nesl vstříc dětsky čisté srdce, své nadšení, svoji prostou, otevřenou duši celou.

To bude teď můj domov! Zde budu žít, pracovat, a zde snad i umřu, míhalo se mu hlavou.

„Tatínku, prosím vás, zastavte u kostela,“ nahnul se na sedadle kupředu a křičel otci do ucha, když se kolem míhaly krajní domky třeštické. Otec jen kývl hlavou, koníci po chvíli zatočili vpravo, od silnice se odloupla úzká cesta, nepatrně stoupala, pár schůdků se zabělalo, zeď, za ní kříže a pomníky a nad nimi kostel, nevysoký, neveliký, bez věže, jen nízká stará zvonice se krčila stranou od něho. Na schůdkách stál vetchý, shrbený dědoušek, několik dětí se přestalo honit a zvědavě hledělo vstříc povozu, který se sem řítí. Stařeček na schůdkách se ozval, jakmile se koně zastavili: „Ponížně ruku líbám, já jsem, prosím, kostelník, odzvonil jsem poledne, a když slečinka řekla, že líbějí přiject, počkal jsem.“

Holoubkovi se chtělo zasmát. Jak to mluví ten dědouš? Říká „ponížene“ a „ruku líbám“, Barušku tituluje „slečinko“, čepici žmolí v ruce, ač je citelně chladno a sychravo ... Zvědavé děti se tlačily blíž. Nový farář vzal nejbližšího kluka za bradu, smekl mu jeho vlastní čepičku, dal mu ji do ruky, pohladil ho po tváři, usmál se na něho a řekl mu vesele: „Pochválen Pán Ježíš Kristus, Honzíčku!“ Ostatní děti se daly do smíchu a nejkurážnější a nejmýlnější dívenka vykřikla: „On se jmenuje Jarda.“

„I to je jedno. Jardové mají také pozdravovat,“ usmál se teď Holoubek a vešel na hřbitov.

„Pochválen Pán Ježíš —“ — „pochválen bud’ —“ — „pochválen —“ vzpamatovali se kluci a červení jako raci křičeli pozdrav o závod. Farář zmizel v kostele a kostelník v patách za ním.

„Líběj odpustit...spustil hned hlasitě, ale když viděl Holoubka klečet na obou kolenou na holé zemi, s rukama sepjatýma a s očima upřenýma na svatostánek, zarazil se a ztichl.

Po chvíli přišel i pan administrátor, prohlíželi si kostel, navštívili i kněžské hroby, staré, trávou zarostlé, Holoubek hledal i hrob nový, dosud nezarostlý, s kytičkou nějakou a novým křížem, který dosud neměl čas ovětrat a zrezavět.

„Svého předchůdce myslíte? Ó, ten se zde nenechal pochovat, příbuzní ho odvezli do rodiště. Ani po smrti tu nechtěl být,“ vysvětloval administrátor a hned se vyptával na Markov, jaké to tam je, měl-li by se tam hlásit. Zde v Třešticích že se mu líbí, tu že je svobodomyšlný kraj, že chodil do hostince na jídlo, že si tu získal dost přízně, chystají mu dnes i večírek na rozloučenou s hudbou, plzeňským mokem a vepřovými hody.

Holoubek kráčeje k faře jen poslouchal a poslouchal, a teď teprve cítil, jak cosi studeného, ledového mu padá přímo do jeho srdce. Tak najednou — kde se vzala, tu se vzala — vzpomínka přiletěla k jeho hlavě.

„A pamatujte si,“ sklapl páter spirituál své desky, pozdvihl hlavu a upřel zraky na bledé tváře alumnů, „co vám pravím na rozloučenou. Dnes jsme konali poslední meditaci. Zítra budete posvěceni na kněze a rozejdete se po diecézi do duchovní správy jako kaplani nebo katecheti. Každá osada má takového kněze, jakého si zasluhuje. Zbožná osada činí i lhostejného kněze zbožným. Osada lhostejná udělá během času i z nadšeného kněze člověka lhostejného. Je to jako s ohněm. Kde všichni hoří, mohutní i požár a chytají i duše ledové, plamének osamocený však

dohoří a uhasne.“ Tak zřetelně slyší Holoubek, jako by mu to spirituál přímo do ucha šeptal.

„Neračte se také zúčastnit?“ optal se ho administrátor už podruhé.

„Čeho, prosím?“ protrhl se farář ze svého zadumání.

„Představil bych vás při té příležitosti místním veličinám, navázal byste styky, poznal byste, jak to zde chodí.“

„A to ne. To nemohu,“ bránil se Holoubek prostoduše, „do hospody nepůjdu, mám zde tatínka s maminkou, chci jich užít.“

„Jak račte rozumět,“ usmál se administrátor a dál ho nepřemlouval. Temné tušení čehosi neznámého jako mrak vynořilo se v duši Holoubkově. Ale nepocítil bázeň, nelekal se. Budu bojovat, bojovat a třeba na život a na smrt, ale zlému se nepoddám, děj se co děj, umiňoval si znova s ledovým klidem a našel hned zase ztracenou duševní rovnováhu. Přijal dopoledne od pana administrátora farní úřad, pozval ho na večeři, nabídl mu i nocleh, a když poděkoval, obojí že už má zamluveno, že časně ráno odjede, že by rušil, Holoubek skoro už rozladěn tolikerými výmluvami krátce, ale hladce se s ním rozloučil, dál se o něho nestaraje. Měl jiné starosti! Maminku tu zdržel přes instalaci, kterou slavil tiše hned v neděli, aby v kuchyni pomohla Barušce; mnoho hostů neměl, pana patronátního komisaře, několik sousedních kněží s panem vikářem a dost. Pozval sice oba pány řídící učitele, domácí i z Polan, kteří sem byli přifařeni, oba starosty obcí, ale ti se poděkovali a omluvili; zato přišlo nezvykle mnoho žebráků, a to Holoubka tuze těšilo. Maminka jim dávala všem bohatě; a přicházeli i tací, kteří žebráky sice veřejnými nebyli, ale bída s nouzí se jim dívala z očí. „To je divné, v takovém bohatém, chlebném kraji a taková sháňka po soustu,“ divila se, ale krájela a rozdávala dál, „dnes by bylo hříchem někoho s prázdnem propustit,“ napomínala Barušku, když už na to bručela, „o kousek chleba vám zle nikdy nebude, tak nelakoť a každému dej.“ I jiné rady a pokyny jí stále udílela, ale hned v pondělí potom už se chystala na cestu. „Musím domů. Nechali jsme tam toho chlapce samotného.“

„Vždyť je tam tetička,“ vpadla jí do řeči Baruška, „na tu se můžete ve všem spolehnout.“

„Nemám žádné stání, stále si myslím, co se asi doma stalo.“

„Tak ať jede tatínek.“

„Ne, ten nesmí,“ bránil se hned farář a starý Holoubek upřímně

svědčil, že nemůže, že vidí, jak je ho zde všude třeba. A tak večer, když se slezli ve farářově pokoji, všichni se dohodli na tom, maminka že tedy odjede, ale tatínek že zůstane aspoň do vánoc, po vánocích — v masopustě že se bratr ožení a pak že zas přijede maminka. Libovali si, že to není na faře ani na polích tak zpustlé, jak se zdálo, když to bylo všecko holé a prázdné, vybité a vykradené, že už teď se to změnilo k nepoznání.

„Děti, jenom zdraví aby vám tu dal Pán Bůh,“ loučila se druhý den matka, „budu na vás vzpomínat, pište často, a ty, Baruše, neškrť příliš, pomohu vám, dokud ještě hospodaříme, jen napiš. Ode dneška za rok už ti bude líp, a neplač,“ sama utřela si slzy, udělala dceři křížek na čele, prázdný koš — ručák — vzala na ruku, vyhrnula opatrně svrchní sukni a vydala se na cestu. Farář matku vyprovázel. Nepřipustila, aby ji koníci na nádraží odvezli. „Je to kousek cesty, v polích neví tatík, čeho se dřív chytit, a koně zameškají celé půldne.“

„Ale co je bláta,“ upozorňoval Holoubek, „má se k dešti a v noci také sprchlo.“

„Tak se podle toho obleč,“ přísně se na něho podívala matka, a už neodmlouval, natáhl poslušně vysoké boty, krátký nepromokavý lodenový kabát, starší měkký klobouk si posadil na hlavu, hůl dubovku vzal do ruky a bylo mu v té parádě, jako by byl v Markově a chystal se do Bučin do školy. Za Třešticemi se skutečně rozpršelo, ochladilo, i litoval v duchu, že přece jen matku nedonutil, aby se dala odvézt. Jaktěživ neviděl na silnici tolik bláta. To v Markově po největším lijáku byla silnička jako umytá. Také Holoubková se divila, kde se tu jen tolik bláta bere, a oddychla si, když si konečně na perónu odupala střevíce a pod střechou otřepala i sukni.

Nádražičko stálo jako vymřelé. Sychravé počasí zahnal někdo pod střechu, z budky vážného se valil plechovým komínem černý dým, uvnitř u železných kamínek se hráli asi tři rolníci. Přijeli pro řízky, které venku dělníci vyhazovali z vagónů přímo do vozů, jinak se tu nikde ani myš nehnila. Konečně se přihnul vlak. Holoubek s maminkou se rychle objali a loučili. Už ji opocným oknem ani nespatriil, vlak se po minutce hnul, zmizel a farář se smutně obrátil a pospíchal k domovu.

„Hej! Hej! Příteli!“ ozvalo se za ním, sotvaže vyběhl z nádraží. Zastavil se, otočil hlavu a viděl, jak se k němu žene s cestovním kufříkem a deštníkem v ruce elegantně oděný mladý pán, štíhlý, skoro suchý a

bledý jako stěna.

Kdopak to asi je a copak mi asi chce? rozvažoval Holoubek.

„Nejdete do Třeštic?“

„Ovšem,“ přisvědčil Holoubek.

„A nechtěl byste si vydělat na pivo?“ optal se hned neznámý.

„Nu, pročpak ne, když by to bylo poctivě —“ usmíval se farář.

„Dám vám pět šestáků, donesete-li mi tam tenhle kufřík, máte ramena široká jako necky, ani to neucítíte, a já bych jej musil někde nechat.“

„Tak ukažte,“ změřil Holoubek s úsměvem nenadálého společníka, nabral kožená ucha na svoji dubovku, jako pírkó hodil si to na záda a vykročil.

„Vy jste z Třeštic?“ slyšel za sebou Holoubek.

„I nejsem,“ usmál se a vzpomínal si na Trousilku, jak se s ním v Markově také napálila, a zvědavě čekal, jak se tohle jeho nové dobrodružství rozluští. Kufřík je opravdu těžký a neznámý človíček by ho sám až do Třeštic nedovlekl.

„Ale znáte to tam snad?“

„Tak trochu.“

„Znáte snad chalupníka Jínu?“

„Neznám.“

„To je můj otec. Víte, chci je doma překvapit, nepsal jsem jim ani řádku. Jedu až z Vídně, kde jsem krejčím, ale ne obyčejným, nýbrž střihačem ve velkém konfekčním závodě. Mně na groši nezáleží, vydělám si týdně třeba třicet i čtyřicet zlatých.“

Holoubek měl chuť postavit kufřík do bláta, sundal ho už z ramene, otočil se, ale když spatřil vychrtlou figurku za sebou, přehodil hůl na druhé rameno.

„Je to těžké, vidíte? Vezu domů dárky. Zde se říká: Vrátil se z Vídně — vedlo se mu bídňě. Chci jim ukázat, že to vždycky nemusí být pravda,“ a mladík se rozkašlal. „Prosím vás, nešel byste trochu pomaleji,“ poprosil pak, když nával kašle pominul. Holoubek tedy zmírnil krok a poradil mladému Jínovi: „Tak při chůzi nemluvte, to unavuje, zavřete pěkně ústa a dýchejte nosem.“

„To nic není, nezvyklý venkovský vzduch mi dráždí plíce, a pak ten déšť. Být hezky, byl bych vystoupil v okresním městě, zjednal si kočár a

byl bych přijel v otevřeném kočáru. Ten déšť mi zkazil všecko. Ještě že jsem vás zachytil. Nosič na nádraží nechtěl s tím jít dřív než až v poledne. Zde lidé nerozumějí výdělků. To ve Vídni na každém nádraží se přímo perou o každého cestujícího, zavazadla lapají přímo z ruky, fiakry, drožky, omnibusy, tramvaje — všecko mu stojí k službám.“

Holoubek sebou zase zavrtěl, zase přehodil kufřík z ramene na rameno a pomyslně si: Kdyby tou hubou nemlel, nesl bych o polovic snáze.

„Pár neděl si doma pobudu,“ ozvalo se vtom zase za zády faráře, „dostal jsem od pana šéfa dovolenou, ale musil jsem slíbit, že se nejdéle v únoru, než začne sezóna, určitě vrátím. Lékař mi radil změnu vzduchu a hodně mléka abych pil —“ a znovu dutě zakašlal.

„Povídám, abyste tolik nemluvil v chůzi. Dobře že už budete doma,“ zastavil se Holoubek na kraji Třeštic a podával krejčímu kufřík, aby si ho z hole sundal. Ale ten po něm nesáhl a řekl blahosklonně: „I jen mi to doneste až k nám, zůstávám tamhle v té chalupě pod kostelem.“

„Ten kousek cesty přes ves už byste si to mohl donést,“ bránil se Holoubek, „já bych zašel tuhle do školy, mám tam řízení.“

„I to si vyřídíte až potom, ale ten kufr mi doneste do světnice, aby naši viděli —“

„Nepřejte si to, příteli.“

„Tož, abyste neřekl, dám vám celou zlatku, ale teď už pojdte,“ přímo hrdě si poručil krejčí, zvedl hlavu, zamířil přímo k Jínům, zapaluje si cestou rychle vzácný doutník. Viděl, jak se lidé zastavují, ohlížejí, a velice mu to lichotilo. Holoubek si myslil: Kdo chce kam, pomozme mu tam, a s kufříkem v ruce kráčel pomalu za ním. Ve dvířkách se však znova zastavil a řekl: „Pane Jíno, vezměte si ten kufřík,“ ale krejčí jako by neslyšel, klidně stáhl na zápraží roztažený deštník, otřepal ho a vtom vyšel ze stodoly starý Jína.

„Tamhle je tatínek,“ potichu se usmál syn — „zdaleka mě pozná?“ Chalupník se zahleděl k vratům a na první pohled poznal svého nového souseda — faráře. Copak to k nám leze? myslil si dívaje se na divné hosty, snad nějaký agent s obrazy nebo s kříži a farář ho doprovází sám, chodíval jindy s nimi kostelník. Šoural se zvolna k vratům, aby získal čas a mohl si najít nějakou vhodnou výmluvu, že nic nepotřebuje a nekoupí. E, řeknu třeba, že mám syna ve Vídni a ten že nám všecko objedná a pošle, rozhodoval se v duchu. Holoubek postavil kufřík na zem a popošel

o krok vstříc k Jínovi, který už zdravil: „To jsou vzácní hosté, pěkně vítám, důstojnosti.“

„Děkuji, děkuji,“ usmíval se farář, „nouze mě k vám vede, nouze, sousede. Už máte zaseto, zoráno, řepu odvezenou, pomohl byste mi zasít, než přijdou mrazy?“

„Pomohl, proč bych nepomohl. Výdělek jako výdělek. Mám vozit do cukrovaru z filiálek řepu. Pětku denně s volkama vydělám, nebude-li vám to drahé —“

„Nebude, to nebude, tak hned zítra ráno pojedete, ano?“

„Bez starosti. Vyjedu zároveň s vašimi, pluh i brány vezmu s sebou.“

„To jste mě potěšil. Ale nesmím vás zdržovat, dostali jste milého hosta, tak sbohem,“ Holoubek se obrátil a hle — kufřík i s mladým Jínou zmizel ze zápraží — cesta byla volná a farář po ní klidně odešel.

O této události trousily se sice řeči po vsi hned druhého dne, ale nikdo nevěděl ani hlavy ani paty toho. Proto v neděli večer udeřil sám pan starosta Boháč na chalupníka: „Pane Jíno, je to pravda, že se vám vrátil pan syn z Vídně?“

„Ano, pravda, pane starosto.“

„A náš farář prý mu nesl kufřík z nádraží až k vám.“

„Také pravda.“

„Tak je také pravda, že jste mu za to celý týden oral!“

„Ne, to není pravda. Oral jsem mu za pětku denně. Chtěl jsem, aby si jeden den srazil, ale on mi vysadil včera celé tři desítky na dlaň a nestrhl mi ani krejcar. — Udělal byste to vy, pane starosto?“ obrátil kartu náhle chalupník, „nesl byste vy churavému člověku, neznámému, v dešti a blátě na holi kufřík z Polan až do Třeštic?“

„Co vy tento — jakápak je to řeč? — Copak vás to napadá?“

„Mám stejné právo ptát se jako vy.“

„Nu, tak vám odpovím. Byl bych za blázna lidem, kdybych to udělal, stejně jako farář.“

„A když není hanbou, vozíte-li z krechtů do židovského cukrovaru — šesták od metr áčku — řepu, je snad hanbou, když jsem pomohl zasít obilí člověku, který mi neublížil a zaplatil stejně jako žid?“

Nepříjemné ticho zavládlo na chvíli v hostinci. Třešnice nepamatovaly, aby se někdo opovážil takhle veřejně se zastat kněze.

ZIMA

Jemnostpánu v Markově chyběla pravá ruka. Bručel, kudy chodil, a Katynka ho ještě dráždila výčitkami: „Neříkala jsem to? Já jim to předpovídala, že budou litovat, až Josífká ztratíme, ale oni ho do těch Třeštic tlačili a teď to mají.“

„Co mám? Nic nemám,“ utrl se jemnostpán, „ani tabák nemám pořádně namíchaný, ani dýmku v pořádku, ani šňupec suché mařinky v zásobě a zima na krku.“

„Zato se mohou učit hrát na piano,“ píchla hospodyně ve dveřích a rychle utekla z kuchyně někam do sklepa. Věděla, že by se teď mraky protrhly a bouře se rozburácela.

Nástupcem Holoubkovým v Markově stal se totiž novosvěcenec, učitelské dítě, které nemělo smysl než pro hudbu. Začal tím, že si objednal na splátku krásné pianino, kterého se sám nemohl nabažit, ale kterého se už po týdnu nabažil kdekdo ve faře, psa Cikána nevyjímaje.

„Kdyby zahrál alespoň něco do kola,“ mínila Nanyňka, které táhly hlavou valčíky a polky markovské muziky.

„Nebo do kroku,“ souhlasil Francek a vzpomínal, jak se to na vojně šlapalo za řízného pochodu.

„I kdepak by to svedl! Brnká tam cosi, co ani do sluchu, ani do nohou nejde,“ příkládala polínko Katynka.

Jediný jemnostpán mlčel. Věděl dobře, že by takovou hudbu kaplan výborně svedl, ale že nechce, aby nějakou odrhovačkou neposkvrnil svůj zamilovaný nástroj. Tolik rozuměl, ačkoli zaníceným hudebníkem nebyl, a když si po obědě s novinami v ruce chtěl zdřímnout, byl by poprosil samotného Davida krále, aby dal harfě pokoj a nerušil ho, ale kaplanu se to říci neodvážil; měsíc poslouchal už místo spaní piano, vzdychal jen a vzpomínal.

Nový kaplan byl vskutku jemný, umělecky založený člověk, který pro takzvaný život praktický valný smysl neměl. Nekouřil, nepil, rýč nedovedl vzít ani do ruky a jen prohlížel stále svoje štíhlé prsty, na které mohl být právem hrdý. A protože jako umělec byl dost jemnocitný i vznětlivý, vytušil záhy, že se sem do toho farního rámce nehodí, že nedovede náležitě vyplnit místo svého předchůdce, trpěl tím a popuzovalo ho, když stále slyšel: „Ach je, kdepak je velebný pán Holoubek, to by nám ty dveře

neskrípaly, ten už by dávno skoby i zámek namazal, tenhle hřebík zatloukl, tyhle hodiny spravil, škoda velebného pána Holoubka!“

„Hle, co by chtěli,“ bručel si nový kaplan a stěžoval si dost neopatrně ve škole učitelům, „abych starému takhle čistil dýmku, natahoval pastičky, ryl v zahradě a dělal farského nádeníka.“

Neporozumění rostlo, propast se šířila a vzpomínky na bývalého kaplana stávaly se žhavější a toužebnější.

Kdykoli škytla Katynka, a to se stávalo dost často, nikdy neopominula říci: „To jistě vzpomíná jemnostpán Holoubek. Jakpak se mu asi vede?“

A Holoubek opravdu také vzpomínal: sedal sám za dlouhých zimních večerů a vzpomínal na Markov. Po vánocích jel s tatínkem oddat bratra, ale vrátil se bez otce, který musil zůstat doma, předat statek a odstěhovat se s matkou na výměnek. Slíbil, že k jaru zase přijede, a Holoubek uznával, že opravdu teď nemůže. Den — krátký jako píď — rychle uplynul, po večeři se sestře Barušce zavíraly únavou oči, a tak sedal ve svém pokoji u lampy, klidně hořící, sám a sám a vzpomínal. Tam v horách jistě není taková měkká, nezdravá zima jako zde, pomyslí si a už si představoval Markov, dusící se pod sněhovou peřinou, viděl cestu závějemí do Bučin, zamilované Hrby, olbřímí smrky a jedle na nich, jak stopy ve sněhu a chomáčky mechu zrazují kunu, tchoře, lasičku i hranostaje, a jemnostpán jak sedí teď v kuchyni, učí kaplana dělat špruhle, jak jim nosí Francek bílé vlasiny ze šimlů, jak na hrozny jeřabin chytají kvíčaly, a ukázala-li se na stodole kuní stopa, jaké pilno má asi jemnostpán. Stával ve dne i za měsíčních večerů u okna a díval se do širého kraje, ale viděl jen cizí, neznámou dosud rovinu, mírně zvlněnou, do které bylo natroušeno něco listnatých, teď opelichaných hájků, řádky ovocných stromů, viděl pustou trať železniční, rozjeté, rozbředlé cesty a zklamán odvracel se od okna. Nepřišel dosud tomu kraji na chuť, nezjevily se mu ještě jeho půvaby. Zdál se mu hluchý a prázdný. Neslyšel zde na podzim divoce „troubit“ zatoulaného jelena v říji, tichou nocí nezaznělo příšerné houkání výra, když se procházel polem, nikdy se nad hlavou nezasmála straka, nevyrazila poplašný skřek krásně malovaná sojka, jenom rány selských honů práskaly vzduchem a sem tam se kmitl na smrt ustrašený, zuřivě psy i lidmi pronásledovaný zajíček.

Ale i tyto hony po vánocích pominuly. Venku po polích viděl jen

potahy rozvážet staré, uleželé komposty, navážet čerstvou mrvu na nové, vybírat řízky z páchnoucích jam, nakládat led, jakmile byl třeba jen na prst silný, vozit z nádraží uhlí, odvážet na nádraží vymlácené obilí.

„Vždyť zde ti lidé a zvířata vlastně ani žádnou zimu neznají,“ divil se Holoubek, pocítil jakoby lítost v srdci a zatoužil blíže je všecky poznat. Sáhł do farního archívu, vytáhł tlustou starou matriku, zabral se do ní, přečetł ji, sáhł podruhé, potřetí, přečetł i pamětní knihu, převracel fascikly zažloutlých listin, zabořoval se víc a více do toho studia. Málo utěšeného tam nacházel. Poznal, jak bohatých, zámožných rodin je na osadě vlastně mizivý počet v porovnání s rodinami dělníků, čeledínů a podruhů. Všecky starousedlé rody pevně spojují svazky pokrevního příbuzenství aneb aspoň švagrovství. Holoubek pochopil, že vlastně jen několik lidí udává zde tón, ovládá dost bezohledně veřejné mínění, uplatňuje vliv, svoji majetkovou převahu. Vzpomněł si na špatnou návštěvu chrámu, jak znesvěcují se neděle a svátky, jak veliké procento dětí rodí se v loži nemanželském, nejčastější příčinou úmrtí že je tuberkulóza, a pochopil, jaká mravní bída čiši tu odevšad. Povrch se leskne, ale jádro páchne hnilobou ... Pochopil i nářky předchůdců v pamětní knize i různé žaloby a přípisy ve farním archívu uložené. Ano, kostel a fara zde nemají přítele, všecko pro ně musí se vymáhat cestou úřední, komisemi, protokoly, stížnostmi, paragrafy přísného zákona, a tato cesta se Holoubkovi nejvíce protivila, vlastně ji ani dosud neznal, nešel nikdy po ní a umínil si, že na ni také v Třešticích nev kročí... Pocítil hroznou opuštěnost, osamocenost, takovou zimu v duši, až se zachvěł... Škoda Markova, vzpomínal si toužebně na tamní kostelíček přečpaný lidmi v neděli i ve svátek, na přísně zachovávaný klid nedělní.

A jemnostpán! vzdychal dál a teprve teď uznával, jak se před něho stavěl, ne proto, aby se nad kaplana vypínal, ale aby ho vlastním tělem chránil, vlastní rukou rány odrážel a hlavou zachycoval.

Teď jsem sám a sám, řekl si teskně, bolestně, neboť už poznal, co to je, starat se v kostele i na faře od „a“ až do „z“, vyřizovat všecko a nést všecku zodpovědnost ...

Holoubek však nebył mužem chabé bázně ani rozmazleným slabochem, který by si jen uměl stěžovat a naříkat. Naopak, přes jeho rty nejenže nepřešlo ani slůvko bolestné lítosti, ale pohřbil všecko v sobě, a jakmile překročil práh svého pokoje, dovedł i těšit a povzbuzovat sestru

Barušku, které se rovněž tuze zase stýskalo po domově.

„Však se dočkáš, nenaříkej,“ sliboval jí Holoubek, když si stýskala, „půst již stojí přede dveřmi, den se dluží, sluníčko stoupá, co nevidět bude jaro, a to tatínka jistě k nám přivede. A čiň se, ať nás tatínek pochválí.“ Sám také za dne se „činil“. Kočímu Honzíkovi, kterého mu otec k valáškům z domova přidal, nařizoval, aby se díval, jak rolníci tady práci prohánějí, že se nesmějí dát na faře zahanbit, a Honzík se dost snažil i bez říkání. Starý Holoubek mu dal před odjezdem podrobné rozkazy, co přes zimu musí ze dvora vyvézt, kam rozvést, které cesty opravit, které výmoly zavézt, který břeh srovnat, on i valášci mají práce až běda, jen kdyby se jim do toho jemnostpán nepletl a každou chvíli nepřicházel a nevolal: „Honzíku, nechej toho, pojeděš kostelníkovi pro uhlí, musíš přivézt hrobníkovi dříví, slíbil jsem panu řídícímu, že mu dojedeš na dráhu pro nějaké bedny.“ — „Ale co tomu bude říkat pantáta,“ bručel Honzík, „až práce nebude hotova?“ Na to už pan farář neodpovídal. Na pantátu se sice těšil, ale také se ho bál jako přísného inspektora.

Hlučný masopust a zvláště rušné poslední dny už minuly a Holoubek se těšil na posvátnou dobu postní. S dětmi už se znal alespoň povrchně, krajinu také křížem krážem prošel, ve farní zahradě věděl o každém stromku a keři, celý farní archív podrobně pročetl a přerovnal, pouze s dospělými osadníky znal se jen od vidění, od nahodilého setkání ve farní kanceláři, když přicházeli za úředními záležitostmi pro nějaký matriční list, se křtem, o pohřeb nebo kvůli sňatku. A toho všeho na poměrně malé osadě mnoho nebylo; chudší si přicházeli sami, ale bohatší si posílali posly, buď obecního strážníka, nebo kostelníka, často i jen služku. Holoubek cítil, že mezi nimi a farou leží nějaký stín cizoty, že se chovají zdrženlivě, pánovitě a hrdě. Věřil a doufal, že ho doba postní s osadou sblíží. Připravoval se na postní kázání, křížovou cestu bude konat každý pátek odpoledne, bolestný růženec bude se v neděli odpoledne modlit, křesťanská cvičení obnoví pro jednotlivé stavy, pak zasedne do zповědnice a u stolu Páně — u mřížky bíle prostřené — před svatostánkem se vystřídají všichni, děti i dospělí, staří i mladí, chudí i bohatí. Zmizí všechny rozdíly a protivy, poznají a pochopí, že chce být jejich otcem ...

S chutí se dal do práce.

„Toho zde nikdy nebyvalo,“ varoval ho kostelník, když si přečetl v

prohlašné knize, co nový farář hodlá všecko na osadě zavést.

„To se vám nepodaří, pane faráři,“ varoval i pan řídící, když na kůru vyslechl o první neděli postní celý program pracovní, jak ho v kázání Holoubek pověděl překvapeným babičkám, několika dědouškům, hrstce dívek a řádce dětí, kteří v kostele seděli a stáli.

„S pomocí boží podaří,“ doufal farář, „oznámím to ještě dětem, povědí doma, rozkřikne se to a přijdou, vždyť jsou přece také křesťané,“ a cvičil s dětmi sám pilně písně ke křížové cestě, protože pan řídící se vymluvil, že nemá čas hrát na varhany, že od tří do čtyř má hodinu — privát v zámku —, kde učí děti úředníků němčině a hře na piano.

V pátek ve tři hodiny kostelník zazvonil, rozsvítil svíce u jednotlivých zastavení křížové cesty a Holoubek s ministranty a zpěváčky vyšel ze sakristie. Rozhlédl se zvědavě kostelem, ale jako by se spálil, trhl sebou a sklopil oči. Chrám byl liduprázdný. Nepřišly ani babičky, co denně chodili ráno na mši svatou, pouze Baruška sama a sama se krčila v poslední lavici pod kůrem.

Ať! pohodil vzdorně hlavou Holoubek, začátek nemůže být jiný. Zvyknou si! Nepovolím! a konal pobožnost s nadšením, jako by kostel byl lidmi nabitý... Ale večer i Baruška poznala, že je smutnější, že mu večere nechutná a že utíká dřív než obyčejně do svého pokoje. Zimu v duši cítil farář toho dne víc než jindy a rostla den ze dne, týden po týdnu. Marně kázal, marně konal křesťanská cvičení, marné všecky pobožnosti, návštěva kostela nerostla, zpovědnice i mřížka oltářní zůstávaly opuštěny. Nepovolím, umiňoval si v duchu farář, zlem se přemoci nedám. Bojovat budu, až to přece přemohu. Nikomu si nestěžoval, nenaříkal, nezlobil se, jen na velikého znalce lidských duší často si vzpomínal, na pátera spirituála v semináři...

Ano, páter Holoubek dosud nikdy se tak horoucně nemodlil jako v Třešticích. Ba býval dost vlažný, horlivěji zahradničil, běhal do škol, různé hračky, marnosti a zbytečnosti prováděl, a ani ho nenapadlo, aby i mimo obřady vzal si kostelní klíče ze hřebu a navštívil s brevířem v ruce kostel.

Až zde pocítil zimu v duši, tíhu samoty, bolest zklamání, zatoužil po příteli, po teplé společnosti, po povzbuzení a posile ... Do Markova k jemnostpánu tak daleko ... A za nic na světě nechtěl by si mu zbaběle stěžovat... Baruška? Otec? Matka? Mávl jen rukou a zahleděl se na zamčené dveře hřbitovní i kostelní. Pojd'! Pojd'! kýval na něho i večer žlutý

plamének, kroutící se nad věčnou lampou před svatostánkem. Poslechl a šel.

Sám a sám zas, ale necítil tam samotu, naopak, jakmile si klekl, ruce sepjal, hlavu naklonil, už slyšel: Vítám tě! Čekal jsem na tebe! Chci ti říci to a to ... A Holoubek poslouchal. Brevíř se tu modlil, s evangeliem v ruce na kázání se připravoval, ale necítil, že se modlí, že se připravuje, jenom poslouchal; co slyšel, poctivě a upřímně pověděl v neděli i tomu hloučku osadníků, kteří uznali za vhodné do kostela přijít.

Holoubek ani nevěděl, že už nemluví mdle, ospale, jak mluvíval, ale že unášen vnitřním ohněm přesvědčení nabývá chvílemi čehosi nadzemského, prorockého. Když stál vztyčen na kazatelně, vzrušeně pozdvihl bílé ruce, kovový jeho hlas zaburácel, zdálo se, že v základech se chvěje celý kostel, okna se třesou. Ale po chvíli se postava zlomila a jako by se k posluchačům dolů nachýlila, úsměv pozlatil bledé tváře, mírný, tichý Holoubek stál před lidmi a dětsky čistým zrakem hleděl na ně. Proud světla dral se očima, takže zářily jako hvězdy a ohněm sršely, ale také slzou dovedly se zastřít. Byly věrným obrazem jeho duše ...

„Farář je socialista,“ rozkřiklo se brzy osadou, když kázal o tématu, že dělník hoden mzdy své, „štve dělnictvo proti pánům“, „mluví proti četbě, je nepřitelem pokroku a vzdělání“, ale Holoubek dál vykládal o povinnostech lačné krmit, žíznivé napájet, nemocné navštěvovat, potírat nevěru a všechny prameny, ze kterých vyvěrá. „Není pánů a není otroků. Jsme bratři.“

Národ bez víry bídně zahyne. Vzdělání bez náboženství působí jako otravný jed, zvrhne se na zkázu lidu. — Osada bez Boha je pařeníštěm sobectví, zhýralosti, manželské i občanské nevěry, je zkázou a hrobem všech ideálů, stane se peklem na zemi.“

„Oho!“ ozvalo se hlasitě na kůru.

„Ano — stane se peklem na zemi, amen,“ dokončil farář.

„Dejž to nebeský Pán Bůh,“ ze zvyku bezmyšlenkovitě odpovědělo několik hlasů a Holoubek se usmál. Těšilo ho to „oho“, jako ho těšilo, že jeho řeči přece jen vzbudily zájem a že počet posluchačů, zvláště mužů, alespoň o několik hlav vzrostl. Starý Jína sedal okázale v první lavici a mladý, který se faráři venku vyhýbal, stával pravidelně u sloupu, dokud neodjel do Vídně, růžovější, červenější než tehdy, kdy ho farář přivedl z nádraží. Sám pan starosta Boháč si zašel kdysi do kostela, aby přece na

vlastní uši slyšel, co tam ten nový farář vyvádí. On to byl, který zaprotestoval. I na odpolední pobožnosti přicházelo hojně dětí a ženských, kostelník kroutil hlavou a říkal: „To zde nebývalo! To zde jaktěživo nebývalo, taková schůzka lidu, kdo by si pomysll!“ — ale dál to Holoubek nepřivedl. Vyzpovídal sotva dvě stě osadníků, skoro vesměs ženské, a už valem tál sníh a jaro tlouklo na dveře, a kostel se rychle vyprázdnil.

O Květné neděli ráno kráčel Holoubek ke kostelu. Šel s hlavou skloněnou, naplněnou vážnými myšlenkami. Posvětí dnes ratolesti na památku vjezdu Pána Ježíše do Jeruzaléma. Šedivé, jakoby stříbrné jehnědy — kočičky — se matně zalesknou na jívových prutech, vkročí nejprve do kostela a pak se rozletí celou přírodou. A na kůru budou zpívat pašije. Jakpak je asi provedou? V Markově krejčí Šíma vysokým, třaslavým tenorem zpíval evangelistu a panský kovář Perlík hlubokým, vážným hlasem vyzpěvoval věty Kristovy podle sepsání svatého Matouše. V kostele hlava na hlavě, nikdo ani nedýchal, a když zaburácelo chrámem:

„Bože můj, Bóóže můj, proč jsi mě opustil?“, dlouhá pauza se musila učinit, než se pohnutí utišilo, a Šíma také pohnut a unaven trochu mečivým hlasem dokončil líčení úžasné tragédie na hoře Golgotě. Ano, pašijový týden se počíná, ale skončí se vzkříšením. Tatínek už psal, že na svátky přijede, aby Honzík zatím vláčel, a hned po svátcích že se dají do setby. Holoubek v těch myšlenkách došel až ke hřbitovu, několik kroků jen chybělo, když doletěl k jeho uchu rachot vozů ...

Kdopak si to ani dnes nedává pokoj? pomysll si farář, zastavil se, upřel oči na silnici, čekal, kdo jede, a vtom už spatřil koňské hlavy, za nimi vůz ovršený mrvou, jak zatáčí na cestu, vedoucí kolem kostela a fary do polí.

„Bože můj! Květná neděle! Dnes vozit hnůj!“ — povzdychl si a cítil, jako by mráz zafičel jeho duší, vzpomínkami rozněžnělou a dojatou. A za prvním — hle — vyjíždí druhý i třetí povoz ... Všecky jsou Boháčovy, zná je, Holoubek ví, že vezou mrvu na Červenici, kde starosta chystá pole pod řepu a kde mu chybí ještě jeden řad mrvy. A proč tak pospíchá? Kdyby tam oral, vláčel, už i to by bylo hříchem. Ale hnůj vozit! Hnůj! A v čas služeb božích! V neděli! A k tomu o Květné neděli! „Proboha, lidičky, copak to děláte?“ rozkřikl se proto z hřbitovního schůdku, až překřikl

rachot kol a všichni, kdo šli do kostela, se překvapením zastavili.

„Vozíme hnůj, jak vidíte,“ cynicky se zasmál čeledín a zapráskal furiantsky bičem.

„A kdo vám poručil? Kdo vám to dovolil?“ optal se Holoubek.

„Já,“ ozvalo se za vozem, a když popojel, vystoupil starosta Boháč ve vysokých botách s puškou na řemeni, hůlkou v ruce a postavil se proti faráři.

„Vždyť je dnes Květná neděle.“

„Dost možná, a co z toho?“

„Sedmého dne od práce odpočineš ..., nebudeš pracovat ani ty, ani služebník tvůj, ba ani hovado tvé.“

„Neračte se mýlit, my si spolu netykáme. Tato cesta je veřejná. Nemáte právo nikoho na ní zastavovat. Doba roboty už minula. Chcete-li kázat, nezdržujte se a jděte do kostela.“ Boháč se obrátil a vykročil, aby dohonil potahy, a Holoubek se obrátil a vešel na hřbitov.

„Ten mu dal! — Ten dostal! — Ti si dali!“ škodolibě se olizovali očití svědkové tohoto krátkého výstupu. Boháč opravdu odcházel s hlavou vysoko vztyčenou, jako by opouštěl bojiště pokryt slávou a hrdinstvím. Ale Holoubek sklopil oči a celý se přikrčil, k zemi naklonil jako pod těžkým úderem. Starosta ho opravdu udeřil, zasáhl snad na nejcitlivějším místě, ne však řečí, ani pyšným chováním, ale svým činem, hrubým porušením nedělního klidu. Jako otráven vešel farář do sakristie a nic ho už netěšilo, pozbyl svůj klid, pohasla v něm radost a jen myslel, co dělat, co si počít, jak napravit? Takové zlo nelze přece mlčením pominout, to přece nutno odsoudit! Bůh to poroučí! A on — Holoubek žije zde, aby bděl nad těmi božími zákony. Takové myšlenky ho provázely při svěcení ratolestí i potom při mši svaté. Nakonec se obrátil od oltáře, přečetl evangelium, oznámil pořádek svatého týdne, pozval osadu k Božímu hrobu, vybídl osadníky, aby o vzkříšení osvětlili okna, a když byl se vším hotov, dodal hlasem nesmírně lítostivým: „A nyní všichni klekněme a pomodleme se nábožně za našeho pana starostu Václava Boháče, který dnes dává vyvážet hnůj a znesvěcuje tak den Páně, aby mu Pán Bůh ten hřích odpustil.“

Kdyby byla v třeštickém kostele vybuchla puma, nebyla by vyvolala takovou senzaci jako těch několik prostých vět Holoubkových.

„Co to jen povídáte? Farář že se za něho modlil?“ nechtěli svému

sluchu věřit, kdo v kostele nebyli a slyšeli vyprávět.

„Ano! Modlil se.“

„A vy jste se modlili s ním?“

„Nu ovšem. Pan farář napřed a my za ním jako vždycky.“

„Tohle až se dozví Boháč!“

Kdekdo v Třešticích cítil, že se přihodila neslýchaná událost, kdekdo o tom mluvil, někteří to starostovi přáli, jiní se ho zastávali, hádali se, přeli, jediný Holoubek neměl nejmenší tušení, jaký poprask způsobily jeho tři upřímně pomodlené Otčenáše. Naopak, uvolnilo se mu, vyjasnilo v duši, tlak na srdci a zmatek v hlavě pominul, svědomí ho chválilo, že dobře učinil...

Hůř, mnohem hůř dalo se starostovi Boháčovi. Proháněl se rozčileně pokojem jako rozhněvaný lev v kleci. Nejméně z deseti stran přiběhli mu povědět, co a jak se v kostele sběhlo, nabídnout mu svědectví, popíchnout, tak aby to jen tak nenechal, to že je ohromná ostuda, celý kraj že by se mu smál.

„Počkej, chlape horácká,“ hrozil starosta, „tobě ukáži, zač toho loket, draze ti ty Otčenáše přijdou, po čertech draze, no počkej!“ I on hledal ve svém rozčilení nějakou úlevu, nacházel ji v těch výhrůžkách a nadávkách, až se náhle rozhodl. Ano, pojedje do města poradit se s právním přítelem, jak nejvíce by mohl faráři zasolit. A jen se rozhodl, ihned se mu ulevilo, zlost pominula a radost, veliká radost se mu rozlévala celým nitrem. Čím dál, tím stávalo se mu jasnější, že si farář něco nadrobil, co bude velice nerad vylizovat. Advokát teprve posadil ho na koně, když se vyslovil, že se věc dostane snad i před porotu, že farář bude ho musit odprosit, veřejně, před soudem, v novinách, v kostele že bude muset odvolat, že bude jistě odsouzen, ale trest že mu promění v peněžitou pokutu, ovšem značnou pokutu. Farář že to pravděpodobně nenechá tak daleko dojít, je-li moudrý, že bude hledět včas se smířit, a tu aby starosta na žádný smír nepřistupoval, taková věc že musí do veřejnosti, že to má i význam politický. Hlava šla z těch řečí Boháčovi kolem, sláva vstoupila mu do ní a popletla mu všecka kolečka. Už viděl, jak všecky noviny o něm — o Boháčovi — píší, po celém národě jak se jeho jméno s obdivem vyslovuje

...

Ani týden neuplynul a Holoubkovi opravdu hořela střecha nad hlavou. Nejprve obdržel poštou číslo krajinského listu, které nechal v

pásce a ani si ho nevšiml. Teprve po požehnání o Božím hodě osmělil se kostelník a uctivě se optal: „Líbějí vědět, že jsou v novinách?“

„Nevím,“ odpověděl podle pravdy farář.

„Jsou vyloženy v hostinci, ta zpráva je červeně zatržena a jdou na dračku; bude-li možno, přinesu je po klekání.“

„I nenoste nic, kostelníku. Já nejsem tak ješitný, abych to chtěl vědět.“

„To, prosím, nebožtíku jemnostpánu každé číslo jsem musil ihned zatepla opatřit, i kdybych byl musil pro ně do města běžet, psal a posílal opravy, na nějaký spolek se až do Prahy obracel —.“

„A že ho to nemrzelo,“ podivil se upřímně Holoubek, „v novinách přece píší o těch nejslavnějších mužích. Psát se musí, novinář chce také žít.“

Doma pak napsal na pásku slovíčko „nepřijato“, vrátil noviny poště a do smrti se nedověděl, co v nich pod záhlavím „Klerikální troufalost“ bylo o něm napsáno.

Horší bylo, když se ihned druhého dne přikolébal od pana vikáře zvláštní posel s hodně bachratým listem a vzkazem, že má počkat na odpověď. Holoubek tedy všeho nechal a pohřížil se do čtení „stížností“, kterou na něho podal starosta Boháč přímo konzistoři, konzistoř poslala ji vikáři k rychlému vyšetření a vikář po poslu Holoubkovi, „aby se o ní vyslovil, že to jistě pravda není, že i v krajském listě cosi četl, ale že tomu nevěří, jistě že si tak neopatrně nepočínal, a proto aby jen zkrátka odpověděl.“

Holoubek se zasmál, protože ho napadlo, jak si umiňoval, že v Třešticích svými záležitostmi nebude obtěžovat úřady, a hle — už je to tady, už je obtěžuje ... Usedl si a napsal panu vikáři, je to pravda, že se opravdu za pana starostu Boháče veřejně v kostele po velké modlil, protože vozil o Květné neděli dopoledne hnůj, protože ke hříchu mlčet je těžkým hříchem, protože za veřejné hříchy, dávající veřejné pohoršení, nutno se veřejně modlit, ba že měli by se i veřejně kárat, že se tomu tak v morálce učil a podle toho že se tedy řídil. Dal všecko do obálky, poslal i s poslem nazpět panu vikáři, a jako by to byl do hrobu položil, nikdo nikdy — ani pan vikář, ani konzistoř — se o tom již nezmínili.

A do třetice všeho dobrého! Soudní sluha doručil mu po svátcích obsílku k okresnímu soudu.

Copak mi tam asi chtějí? uvažoval Holoubek, podpisuje stvrzenku, že obsílka správně doručena.

„Pan starosta zdejší vás žaluje.“

„A to se podívejme,“ podivil se upřímně Holoubek, „copak ho napadlo? Že mu není líto peněz! Musím mu to rozmluvit.“

Ale nerozmluvil: když se o to pokusil, nadul se pan starosta jako turecký paša, učinil rukou posunek jako na jevišti a řekl velkopansky: „Už je pozdě prosit. Věc má v rukou slavný soud. Tam uslyšíte další.“ Boháč byl sám se sebou spokojen, jak krásně to řekl, kolikrát slova ještě opakoval a ukázal, jak chtěl farář kleknout před ním, ale jak ho odbyl...

Tak došlo k soudu, krátkému soudu, protože se Holoubek dostavil sám, bez advokáta, a prostými slovy pověděl panu soudci, co a jak se stalo.

„V čem vidíte urážku?“ optal se soudce Boháče.

„V tom, že se za mě modlil. — A zesměšnil mě.“

„Co na to, důstojnosti, odpovíte?“

„Nezesměšnil jsem pana starostu, toho jsem dalek, upřímně jsem se modlil za něho. V Třešticích mnozí platí za to, aby se kněz za ně modlil, například je tam celoroční modlení za živý i mrtvý rod Jana Havelky. Kněz je na osadě proto, aby se modlil zvláště za ty, kteří se sami nemodlí; modlím se za českou vlast, císaře pána jakožto našeho krále, za papeže, patrona a nejsou uraženi.“

„Ale já si to nepřēju,“ skočil mu do řeči Boháč. „Já si také nepřēju, abyste vozil v neděli hnůj, a vy jste ho přece vozil,“ usmál se klidně Holoubek. „A docela kolem kostela, v čas služeb božích.“

Usmál se pan soudce, zarazil se i advokát a bylo po soudu. Boháč chtěl podat odvolání, ale jeho právní přítel mu je rozmluvil; připomenul mu, teď že to stojí tři desítky, ale v Praze že by nestačily snad ani tři stovky a výsledek že je víc než nejistý... A což kdyby se farář rozhněval a žaloval pro rušení náboženství, a kdyby se k tomu přidalo to nešťastné „oho“ mezi kázáním vykřiknuté, kterým se mu byl Boháč pochlubil, že by se karta mohla lehce obrátit, že věc páchne kriminálem, aby toho raději nechal a nedráždil faráře, který se zdá být dobráček; ani advokáta si nevzal a to že je jejich štěstí. Pan starosta sám běžel pak do redakce krajského listu, slíbil panu redaktorovi, že mu pošle zajíce, když toho nechá a nebude to již rozmazávat v novinách.

I doma — v Třešticích — mlčel Boháč a nechlubil se. Když se ho tázali, jenom nevrle zabručel: „Nu — odpustil jsem mu, když mě tolik prosil, smířili jsme se,“ ale hlasitě a nakvašeně dodával: „Dejte mi s ním pokoj, nemluvte o něm. Je to potutelný horák, ve kterém se každý šeredně přepočítá, ten padne na takový tah, na který jste ani nepomyslili.“

„Farář pochází od Plzně, je selský synek, všichni to víme,“ usmál se Jína. Ale Boháč se rozčilil, až do stolu udeřil a jako sršeň se divoce obořil na chalupníka. „Kluk horácká a dost, řekl jsem! Ty mě snad budeš poučovat? Tábořsko, Písecko, Plzeňsko — tam žijí vesměs horáci. Viděli jsme tu přece jeho matku běhat v kanafasce a fěrtuchu.“

Holoubek vše zvěděl, ale nic si z toho titulu nedělal, naopak, zdálo se, že ho těší, s hrdostí že se k němu hlásí. Když kdysi od Boháčů vykřikl za ním kdosi „horáku“ a zmužile schoval se za zeď, farář se hned zastavil, věděl, že to zvolání platí jemu, a tiše, krotce se optal: „Co si přeješ, krajánku?“ Nikdo se neozval, jenom děvečky vyprskly ve smích a říkaly pak kočímu „náš krajánek“.

Ano, Holoubka nikdo nemohl urazit, pohněvat, rozčilit, strhnout k vyhrůžkám, výčitkám nebo žalobám. Všecko sám, hned na místě prostým způsobem vyřídil a kráčel svou cestou dále ...

HOŘÍ

Jaro opravdu jako by bylo čekalo na velikonoční svátky, na chvíli, až Holoubek zazpívá u Božího hrobu: „Vstať jest této chvíle ctný Vykupitel...“ Na nízké zvonici o Bílé sobotě večer se rozepěly krásné staré zvony třeštické, hlaholem svým provázely průvod po vsi a v mnohých oknech zazářila světla; od rána se zdálo, jako by se v té podivné noci přistěhovalo jaro se svým průvodem ptáků, zeleně a květů ...

Farář Holoubek chodil do Polan do školy, chodil za otcem dívat se, jak pracuje nový secí stroj, jak rychle ubíhá práce, chodil, protože by doma nevydržel, protože ho lákal nový kraj, který dosud v jarní kráse neviděl. Nebylo zde sice ani markovských kopců ani údolí, nebylo tu ani lesů ani luk, na které zapomenout nemohl, ale zato úchvatnou krásou kvetlo všude plno ovocných stromů. Všechny silnice i polní cesty byly již lemovány, všechny nízké stráně posázeny třešněmi, košaté koruny

zelených ořechů, kaštanů a lip se vznášely nad vsí, u každého statku v prostorném sadě se krčila stará sušárna a kolem ní se tlačilo plno švestek, sliv, jabloní i hrušní.

„Jak tu krásně! Jak je tu krásně!“ hořelo zase nadšením srdce Holoubkovo a vděčně letělo vzhůru, k nebi.

„A copak zelí? Trochu zelí si, Josífkou, nezasadíš? Tuhle je kousek vlhčího pole, soudím, že by tady šlo znamenitě,“ vyrušil ho náhle otec z jeho zadumání.

„Sáňky varhánky!“ — jako markovský jemnostpán vykřikl Holoubek, „sáňky varhánky, tatínku, to bychom tomu byli dali! Co by nám byla řekla maminka? Dobře, že jste vzpomněl! Toť že nasázíme, plný záhon ho musí být, jenom kde seženeme hlavatici?“

„Povídá tuhle Honzík, že tu zelí pěstují v zahradách, zahradníci ve městě že budou mít sazeniček, kolik budeš chtít.“

„Koupím, deset kop ho koupím,“ zahořel hned Holoubek.

„Blázínku, co bys s ním dělal,“ krotil ho otec, „polovička ti stačí a ještě s ním nebudeš vědět — uvede-li se — na podzim kudy kam, prodávat ho přece nebudeš!“

„Letos ho koupím, ale naposled,“ vedl si dále svou Holoubek, „jako na smrt jsem na to zapomněl, tolik starostí jsem měl; ale za rok — dá-li Pán Bůh — už musí být v zahradě pařeniště,“ a vzpomněl si na Markov, tam že to bylo jiné, tady na všecko je sám, dusily ho ty starosti na počátku, ale už se jasní, už se vyhrabává z toho začátečního zmatku, dojde i na jeho starou lásku — na zahradu. Myslíl na ni a myslit už nepřestal.

Jen co přejdou polní práce, těšil se v duchu, pak že mu tatínek i Honzík i vraníci musí pomoci, aby nejdříve zahradu opatřili nějakým bytelným plotem, takhle je to rejdiště slepic, husí a všeho, co Baruška nasadí. Uvažoval, že jí vymezí kousek pro káčata a housata, ale celou zahradou se roztahovat, to že ji rozhodně nenechá. Také pan patronátní komisař mu slíbil, pokud zádušní jmění stačí, že opraví letos kostel i budovy farní. Zámecký stavitel už zde budovy prohlížel, čeká se také jen, až bude zaseto, až nebude o potah nouze, a Holoubek počítal, kde všude čekají opravy, a všecko si znamenal, aby na nic nezapomněl. Takové starosti a myšlenky mu teď plnily hlavu, že pro nic jiného v ní místa nebylo. Kulich Souček poslal mu pozvání k své promoci na doktora

teologie, ale Holoubek mu zapomněl gratulovat, staříčkový biskup diecézní umřel, otcovský přítel — páter spirituál byl vládou dosazen na jeho místo, pan pojezdny se svou paní — Márinkou z bučinšského mlýna —, které ještě před svým odjezdem z Markova oddal, byl přeložen do Třeštic, navštívili spolu faru, vyprávěli spoustu novinek, stará Trousilka

že zemřela, na Holoubka že tam zapomenout nemohou, zvláště na faře. Ale nic ho nevyrušilo, všecko to klidně vyslechl, podivil se a hned zas na vše zapomněl, nikomu nepsal, negratuloval a jen svými starostmi se obíral.

„Už abychom skončili,“ toužil, hledě na tlakoměr, jak povážlivě klesá. „Pospěšte si, bude pršet,“ nutil otce ku spěchu. Ale otec se nedal. „Už bychom se svým dávno byli hotovi, tak jako pan starosta, kdyby Honzík nemusil zasít také políčko kostelníkové, a hrobníkové, a pana řídícího, a —“

Holoubek utekl a nevyslechl tu litanii až do konce.

„Ať si prší,“ řekl si lhostejně, „pošlem hned ráno služku pro hlavatici a vysázíme zelí, za deště se jistě ujme, pole je připravené, práce nám půjde od ruky,“ ustanovoval dílo na příští den po večeři, ještě před spaním, než se rozešli na lože.

Holoubek přišel do svého pokoje, ale na spaní neměl ani pomyšlení. Číst se mu také nechtělo, stáhl proto ze zdi sváteční prezidentskou dýmku s třapci, a ač zřídka jen kouřil ve své ložnici, přece toho večera si nacpal a zapálil, lampy se ani nedotkl, ale otevřel okno a posadil se k němu. Tma houstla a vesnice zvolna usínala. Sem tam ještě vrzla pečlivě zavíraná vrata, klapla dvířka, zhaslo mrkavé světýlko v okně, zařehotal kůň na stání, teskně zabučela kravka, které řezník odvedl telátko ... Holoubkovi se u okna líbilo. Vlahý jarní vzduch, opojný jako víno, ovíval mu čelo, sál chřípěmi onu zvláštní vůni venkova, zdravou, kořennou, mateřskou vůni rodící černé země. Jen smolná vůně lesů mu scházela. Vzpomněl si na Markov, jak tam na jaře táhle hučely lesy, rašily smrky a jedle, táhli ptáci, sluky, divoké kachny, husy v celých hejnech šumem křídel plnily po celou noc tmavé podnebesí... Zde je to chudší; špačkové se vracejí, vyhazují z dřevěných budek peří, ve kterém se po celou zimu pelešili vrabci, páreček vlaštovek se už také dnes kmitl kolem fary, usedl si na římsu právě nad jeho oknem. Aby tak se mu zde usadily! To by měl radost!... Tatínek přivezl a usadil mu už v podstřeší v budníkách holuby,

děti si tamhle u kostela po celý den hrají „na lišku“, „na králku“, „na honěnou“, bylo by stále co pozorovat, nač myslet, čím se obírat. Dýmka Holoubkovi vyhasla, už chtěl vstát, zavřít okno, spustit záclonu a ulehnout. Snad usne, ač oči má čilé jako veverka ... Cítí také jaro ve svých žilách, v každé kapce své horké krve ... Vtom venku kdosi zazpíval. Zpíval za vsí, na silnici od nádraží, ale v průslyšném vzduchu každému slovu rozumět, jak mladý, svěží mužský hlas z plných plic upřímně volal:

Synku, synku, doma-li jsi?
Tatíček se ptá, oral-li jsi?

Holoubek okno nezavřel. Opřel rozpálenou hlavu o chladnou stěnu a poslouchal. Nikdy se mu nezdála ta písnička taková smutná, nikdy se mu tak nelíbila jako dnes. Ach Bože! přeskočily náhle myšlenky v jeho hlavě, kdypak už já jsem nezpíval! povzdychl si teskně. Ba dávno už si nezazpíval! Zde v Třešticích dosud nikdy! S jemnostpánem v Markově pobručovali si někdy ve sváteční náladě znejmilejší jemnostpánovu: „Nešťastný šafařův dvoreček“, a živě vidí, jak starému pánu zružověla, zkrásněla celá tvář, když zpíval: kůň

se na vrata vzpírá ...“, a jak mu mladickým zrovna ohněm světlíčka v očích zažehla při verši: zařehtej,

můj vranej koníčku! Objedem třikrát kolem ...“ — To vidí i slyší Holoubek v tom jarním opojení, temném večeru, ale slyší také svou zamilovanou písničku, a vidí — ach — vidí! Učitelovic Karlička sedí v zahrádce a zpívá. Holoubek se jde do školy rozloučit před odjezdem do semináře, slyší zpívat svou spolužačku, dívá se na ni přes plot, vidí ji skulinou čilimníku, chce se mu na ni zavolat „spánembohem, Karličko!“ ale nevolá, nemůže ... Slečinka sedí, háčkování má na klíně, obě ruce opřené o lavičku, prstíčky jako by se jí zarývaly do tohoto tvrdého dřeva, dívá se strnule před sebe a zpívá:

Měla jsem holoubka v truhle zavřeného,
on jest mi uletěl do pole širého ...

Verš po verši, strofu po strofě zpívá, slzičky jako perličky jí kapají z očí, neutírá je, neví o nich, a teprve když dozpívala a smutným houpavým hlasem opakovala ... „můj-zlaa-týý-holoubek!“, zdvihla zástěrku i s tím háčkováním k očím a dala se do pláče, až se jí ramínka třásla a hlavička nad nimi klepala... Pročpak tenkrát do školy nedošel, „sbohem“ panu učiteli nedal? Pročpak se nerozloučil, ale utekl od toho plotu, který jej od Karolínky dělil? A pročpak si teď — po tolika letech — pojednou na to vzpomíná? Proč mu srdce tak nepokojně bije? Hlava zrovna hoří? Lépe by udělal, kdyby už to okno zavřel, beztak se jenom tím oknem hrnou k němu z tmavé noci samá pokušení, hříšné myšlenky, probouzejí se světské touhy a žádosti. Ať zavře, pomodlí se, svlékne a ulehne, zítra musí časně vstávat, ochladilo se a venku počíná poprchávat... napomínal ho střízlivý rozum. Holoubek poslechl, odlepil se od zdi, o kterou byl opřen, vychýlil se ven, aby obě křídla okenní stáhl. Zpěvák se vzdaloval, hlas jeho slábl, ale teď pojednou zazněl silněji. To se snad zastavil a tváří se obrátil k Třešticům. Holoubek slyšel dálkou sice tlumený, ale přece ještě zřetelný konec písničky:

Což je ta cesta — tvrdá orat — tvrdá orat!

Chvilku byla pauza, ticho, a pak to zaznělo naposled:

Už se nedáme spolu oddat — spolu oddat

Hlas ztichl — umřel. Farář napjatě chvíli poslouchal, neozve-li se znovu. Ne, neozval se ... Utřel si tváře, snad to byly slzy, snad kapky jarního tichého deště, který šustil po střeších a v korunách stromů. Tmoucí tma jako zeď stála před Holoubkem, kterému se náhle zdálo, že cítí silný zápach kouře, jako by kdesi sláma doutnala. Hukot blížícího se vlaku se ozval, dvě rudé oči lokomotivy probodly tmu. Kdesi příšerně zavyl pes. Studený větříček zavál, až se stromy zatřásly a bázlivě,

bojácně si povzdechly. A tu přímo před zrakem Holoubkovým temně cosi buchlo, jako vodotrysk vyrazil náhle do výše ohnivý roj jisker a za nimi hned vyletěly plameny.

Jako bys dýku vrazil Holoubkovi do srdce, tak se lekl, nachýlil se kupředu a zoufalým hlasem vykřikl na ten rudý svazek ohnivých květů: „Hoří!“, a hned se potom vzpamatoval. Ovládal se, ještě jednou vykřikl ze všech sil ven z otevřeného okna: „U Boháčů hoří!“ — obrátil se, rozsvítil a rychle vyšel probudit otce, sestru a domácí.

„Tatínku! Baruško! Vstávejte!“ klepal na dveře ve spěchu.

„Co je, co se stalo?“ křičel rozespálý otec, ale když spatřil v oknech rudou záplavu, rukama zalomil: „Ježíš Maria! Hoříme!“

„Ne, nelekejte se, není to u nás, kus cesty od nás, u Boháčů hoří chlěvy, k nám se to nedostane, vzbudte Honzíka — já tam běžím!“ — jedním dechem vykládal Holoubek a zmizel.

Než však k místu doběhl, stála střecha po celé délce chlěvů v jednom ohni. Plameny po ní tančily, skákaly, svíjely se jako hadi, objímaly se vzájemně a zase rozplétaly — hučely a praskaly, jako by se v ďábelské radosti chechtaly — jaktěživ Holoubek takové příšerné divadlo nespapal. „Vstávejte!“ zabušil vši silou na okno u Boháčů, až zadrnčelo, „a otevřete!“ Psi se zuřivě rozštěkali po celé vsi, lidé se probouzeli, hasičská trubka zavřeštěla, divoké údery na velký zvon se vyřítily ze zvonice ven do tiché noci, lokomotiva na trati řezavě, dlouze svolávala pomoc parní píšťalou.

Vrata se rozletěla; starosta Boháč bos, o holé hlavě v nočním úboru volal oknem na dvůr: „Koně ven! Vyvedte někdo nejdřív koně!“

Jako by to přímo Holoubkovi poručil, skočil farář rovnou k stájím, odstrčil děvečku, která hlasitě plakala snažíc se otevřít dveře, vyrazil je sám a spatřil přímo před sebou na stání dva páry koní frkajících, stříhajících ušima a ohlížejících se bojácně po pruhu světla, které sem dveřmi i okny padalo, po šedém dýmu, deroucím se sem všemi skulinami dřevěného stropu. Oheň praskal mu nad hlavou, plameny hučely, ale Holoubek nic z toho neslyšel. Vešel klidně mezi koně, potřepal větřícího valacha po prohnutém krku, promluvil na něho konejšivě jako na dítě, a koně, jakmile cítili blízkost člověka, svého přítele, přestali se děsit, dali se pokojně odvázat a vyvést, na prahu brali je faráři z ruky lidé, kteří už se sbíhali, a když vyvedl čtvrtého a chtěl vyjít, nadýchat se čerstvého

vzduchu, zavolal kdosi: „Ještě je tam klisna! Nezapomeňte na klisnu!“ Holoubek ve dveřích zhluboka si vydechl, načerpal vzduch a poslušně obrátil se opět dovnitř. A opravdu, v koutě, ve zvláštním ohrazení, jako v kleci stála hřebice, stála příkrčená, jakoby ke skoku připravená. Dým houstl, ale také již ve stropě nahý oheň prožíral se skulinami, plaménky už lačně olizovaly trámy i prkna pod hliněnou lepenicí a svítily Holoubkovi na cestu. Chtěl na ni promluvit konejšivě, ale zajíkl se, poznal, že musí jednat rychle, skočil tedy k řetízku, aby jej z kroužku u kamenného žlabu vytáhl — ale co to? — hle — kůň vycenil zuby a jako pes chňapl mu po ruce. Kouše, proto je v ohradě, napadlo Holoubka a opakoval pokus. Dýchalo se mu těžce, viděl špatně, praskot nad hlavou rostl každou vteřinu, ale přece se nevzdával, popadl kobylu levicí za chřípí, zmáčkl ji a pravicí se snažil vydrkat z kroužku závlačku řetízku. Nepodaří-li se mi to, musím utéci, přece zde pro koně nezahynu, pomyslí si, a vtom se řetízek šťastným hmatem uvolnil a Holoubek vši silou táhl zvíře ke dveřím. Sám ani neviděl, co viděla klisna. Byl obrácen zády k východu, před kterým se jako dešť už sypaly dolů ze „střechy jiskry i celé chomáče prohořelých snopků.

„Otoč ji — čerstva ji otoč!“ — slyšel vtom za zády tatínekův hlas. Poslechl a teď se sám lekl. Jak se dostanu ven? bodla ho myšlenka a dýmem viděl otce, jak svléká kabát a blíží se k němu. „Proboha, tatínku!“ chtěl zase vykřiknout, ale nemohl, plné oči, hrdlo, prsa, ústa měl štiplavého dýmu —, ale otec — ústa obvázaná šátkem — vtom přiskočil, hodil kabát kobyle přímo na hlavu, jednou rukou popadl ji za ucho, druhou opřel se jí o plec a přísně zavelel: „Ha, hou, malá, hou!“ a kůň s očima zakrytýma, chvěje se bázní, ustupoval pozpátku ke dveřím a otec se synem vytlačili ho na dvůr ...

Starý Holoubek pustil hned koně a chytil syna, který se potácel. Vedl ho pomalu ke studni, kde ho posadil a omyl. Farář dýchal těžce, křečovitě, cítil prudké dráždění ke kašli, lapal otevřenými ústy po vzduchu, pozbýval chvílemi vědomí, zesinal, po chvíli však zhluboka vydechl a vzpamatoval se. To všecko trvalo sotva čtvrt hodiny. Lidí valem přibývalo, v ohromném kruhu obstoupili požár a kochali se nádherným, vzácným divadlem, které se jim zde zdarma skýtalo a ustavičně se měnilo. Ostře osvětlené štíty okolních domů, obrysy střech, koruny stromů se rýsovaly na tmavém pozadí, od řeky sem táhla lehká, bělavá

mlha, poletovala nad ohněm, rozplývala se a mísila se sloupem černého dýmu. Hasiči sem přitáhli obecní stříkačku, četník s nasazeným bodákem na pušce sháněl lidi, aby pumpovali a nosili vodu, pan Boháč, oblečen ve vysokých botách, s obecním strážníkem po boku tlačil dotěrné diváky ze vrat a křičel: „Nedovolím nic vynášet! Nehrozí žádné nebezpečí! Všude je těžká krytina. Dobytek by se rozběhl, vrata se musí zavřít!“ Farských Honzík přijel s vraníky a vozníci plnou vody, jak mu pantatínek poručil. Diváci se smáli, bavili a upozorňovali na zajímavé podrobnosti požáru; asi po půlhodině s rachotem se zřítily krovy, prorazily stropy, plameny klesly do středu čtyř zdí jako do jámy, divadlo pozbylo všeho půvabu, a když deštík zhoustl, počali se diváci rychle rozcházet.

„Pojeď domů,“ zavolal starý Holoubek na Honzíka a klátil se se synem k faře. Doma čekala je ve dveřích ustrašená Baruška. Zůstala v celém domě sama a sama, i služka jí utekla k ohni, a přes všechny prosby, aby brzy přišla povědět, co se tam děje, nešíří-li se požár, nehrozí-li nebezpečí faře, dosud se nevrátila.

„Necháte mě tu samotnou a ani si na domov nevzpomenete,“ vyčítala jim hned na prahu.

Na dvoře zarachotila kola. Honzík s vozníci se vracel a otec s lucernou šel mu pomoci vypřáhnout koně.

„Já vám to povídal, pantáto, že to zde asi není zvykem,“ bručel kočí, „byl jsem tam jenom pro smích. Pan Boháč se radoval, že mu hoří, je dobře pojištěn a už má jistě hotové plány na nové klenuté chlévy.“

„Mlč, Honzíku, mlč,“ napomínal starý hospodář bojácně, „nesahej nikomu do svědomí, konali jsme povinnost, jak nám křesťanská láska velí.“

„Nu ano, pantatínku. Chodí prý zde takový lump, říkají mu všickni pan Sirka, a ten to za pětku obstará.“

„Tak jen zhasni opatrně a lehni si. Ráno si můžeš přispát,“ přetrhl mu řeč starý Holoubek, zakládaje koníkům ještě náruč sena a odcházeje také dospat. Neusnul však, převaloval se na posteli a divné myšlenky se honily hlavou. Venku se rozpršelo, déšť tleskal pod okapem, ráno nebylo na polní práce ani pomyšlení. Ženské se daly do prádla, Honzík sekal pod kůlnou dříví, starý Holoubek šel na mši svatou a potom — což se jen zřídka stávalo — snídal spolu se synem. Jedli oba mlčky. Teprve po snídani, když otec i syn sáhli po dýmkách a když farář škrtl sirkou, aby

zapálil nejdříve tatínkovi a pak i sobě, vzpomněl si starý na „pana Sirku“, zasmál se, zakýval hlavou a vážně řekl jakoby pro sebe: „Jiní ptáci, jiné písně, v každém kraji jinak hrají.“ Farář mlčel, pouštěl dýmy kamsi ke stropu a díval se za nimi. Starý sedlák se však nemohl opanovat, aby nepromluvil o tom, nač po celou noc i po celé ráno musil myslet.

„Tož co, Josífku? Viděl jsi?“ udeřil přímo na syna.

„Viděl, tatínku!“

„A slyšel jsi?“

„Jak bych neslyšel. Hluchý to musil slyšet! — Ale že by on sám —!“

„On sám ne, ale ‚pan Sirka‘, vždyť jsi slyšel. Kočí prý nebyl ani doma, aby nebyli svědci, potkali prý ho lidé cestou k nádraží, zpíval si a hvízdal jako člověk, který jde lesem a bojí se.“

„Doma opravdu nebyl,“ přisvědčil farář, „živé duše tam nebylo, byl by mi pomohl, alespoň tu kousavou klisnu by vyvedl.“

„Vidíš, Josífku, ještě teď mi hrůzou jazyk zrovna dřevění. Co tě jen napadlo, k cizím koním a sám?“

„Anděl strážce vás poslal, tatínku!“

„A já bych ti nikdy nebyl přišel na pomoc, kdybych nebyl v zástupu slyšel: farář mu vyvádí koně, hladový horák, vrátil se tam pro tu kousavou mrchu, ale sotva s ní vyleze.“

Holoubek sklonil hlavu, začervenál se a zastyděl. Styděl se za sebe i za své osadníky. Za sebe, že jednal opravdu nerozumně, že kvůli zvířeti vydal život v nebezpečí, a za osadu, že ho nikdo nevaroval, nikdo na něho nevzkřikl, nikdo se o něho nebál, a nebýt tatínka ...

„Daroval jste mi, tatínku, podruhé život,“ řekl náhle Holoubek a vděčně se podíval na otce.

„Bůh nám ho, chlapče, daroval, i té březí kobyle; jako zázrakem jsme vyvázli, divím se, že si dala říci a jako ovce poslušně po zadku vycouvala, začít se vzpírat a kroutit, zle by se to bylo skončilo, neseseděli bychom zde.“

Novou hrůzou otrásl se farář. Hle, tatínek také život nasadil, ne kvůli koni, ale kvůli němu — svému dítěti — a málem byl by ten život ztratil. Co by dělala Baruška? Co doma maminka?

„Chybil jsem, toť jisté,“ řekl si kajícně.

„Mrzet tě to nemusí,“ těšil ho otec, „kdo ví, proč je to dobré! To se teprve ukáže. U nás když hoří, vynese se nejdřív chléb a kříž a jde se

pouštět nemá tvář, zavřená nebo uvázaná na řetěz, která si pomoci nemůže. K ohni nejdeme s holýma rukama, ale mužští se sekerou nebo hákem, ženské s plnými konvemi vody a koně s voznicí.“

„V Markově tomu bylo zrovna tak,“ vzpomínal si Holoubek, „pamatuji tam za všechna léta pouze jeden požár, malá chaloupka na prach shořela, ničeho se nebáli jako ohně, na nic se tak obětavě nevrhali jako na oheň, a nikoho víc nelitovali a nepodporovali než pohořelého.“

„Podle toho jsme se i zde řídili. Tu však zahrávají si s ohněm, snad už chápeš, proč pan starosta i o Květné neděli musil vozit hnůj, proč i ve svátek musil sít, orat, proč je nejdřív letos hotov v polích. Čeká ho jiná práce, musí stavět, a je to zvláštní náhoda, že právě ty zachránils mu pět koní před udušením. Čím by byl jezdil. Byl by musil sáhnout hluboko do kapsy a shánět nové tahouny. Té klisny byla by největší škoda, to je zvíře k pomilování a patrně matka ostatních; ale špatně s ní zacházejí, proto kouše.“

„Hle, tatínku, jak jste moudrý a zkušený. Věřte mi, že mi ani na mysli dosud nepřišlo, co mluvíte. Ba ani jsem si nevzpomněl, u koho hoří, jen na neštěstí jsem myslel, a jen touha pomoci dodávala mi odvalu a sílu. Kdybych si to byl tak všechno rozvážil a přemyslel, sotva bych byl u Boháčů práh překročil.“

Leč nejen na faře, ale i po celé obci, ba po celém okolí vyprávělo se o požáru. Nad chlěvy se přestalo kouřit, zápach spáleniště šířil se vzduchem ještě několik dní, ale pak přišel stavitel se zedníky, rychle se dal do práce a zmizel i ten protivný zápach.

V neděli po mši svaté usmál se kostelník na pana faráře a osmělil se optat se uctivě: „Líbějí, prosím, vědět, že jsou v novinách?“

„Nevím,“ zase podle pravdy odpověděl Holoubek.

„Mají tam poděkování od pana Boháče.“

„A zač?“ uklouzlo knězi, který si v té chvíli nevzpomněl na požár.

„Na celé straně je zasláno, kde děkuje sborům hasičským a také jim, že s nasazením vlastního života vyvedli mu — koně.“ Lump! Měl bych ho opravdu žalovat, chtělo se vykřiknout Holoubkovi, ale přemohl se a jen velice prudce se obořil na překvapeného kostelníka: „Pan starosta nemá zač děkovat. Jemu k vůli jsem nic neudělal. Ale koně, rozumíte, koně by mi měli dát poděkování do časopisu zvířat.“

Kostelník s otevřenými ústy se za ním díval otevřenými dveřmi

sakristie. Konečně zavřel ústa i dveře a jen si pobručel: „Podivný, tuze podivný člověk.“

Čin Holoubkův opravdu imponoval kdekomu, zvláště statkářům, hospodářským úředníkům na panstvích a inteligenci po celém kraji. Poznávali ve faráři vzácného, výborného člověka a on sám ani netušil, jak stoupl ve vážnosti v očích všech — a kdyby to byl i tušil, zdaleka nebyl by měl z toho takovou radost, jakou mu hned druhý den po požáru připravil mladý Jína.

Listonoš přinesl totiž na faru velikou krabici z Vídně. Když ji farář otevřel, našel tam překrásný bílý pluvíál z hedvábného damašku a k němu přišpendlený dopis:

„Veledůstojný pane! Račte přijmout pro svůj chrám tento pluvíál a nosit ho ve zdraví a spokojenosti dlouhá, dlouhá léta za to, že jste se nestyděl nést kufřík chorému tovaryši krejčovskému. Už nejsem tak pyšný, jako jsem byl tehdy, jsem zdrav a prosím, abyste vyřídil pozdrav našim.“

Holoubek i se škatulí a psaním běžel k sousedu Jínovi a pak, než vzal pluvíál o Božím těle poprvé na sebe, rozložil ho na postranním oltáři, vyzval osadníky, aby si jej prohlédli, a sdělil jim, že zdejší rodák pan Karel Jína z Vídně vzpomněl si na svůj farní chrám, posílá pluvíál ke cti boží a osadníkům pro radost.

Mateřské srdce plesalo a radostí čistou hořelo v těle staré Jínové v lavici, jak to pan farář pěkně řekl a jak se oči všech po ní při tom obracely, jak jí záviděli tu čest, jak se vyptávali, kdy a komu to poslal, co roucho stálo a jaká je to krása — jaká krása.

A pluvíál také o Božím těle zrovna hořel zlatými, ohnivými květy na slunci, když v něm — nesa v rukou skvoucí monstranci — poprvé vyšel farář Holoubek — všecek radostí zářící.

POHŘEB

Když starý Holoubek obstaral všecky jarní práce, když poslední zrno obilí zasel a poslední brambor zapíchl do země, umyl si ruce, oblékl se do svátečních šatů a suše oznámil v kuchyni: „Tak, děti, zítra ráno odjedu.“

„Odjedete? A proč?“ optali se současně farář s Baruškou.

„Protože mě zde už nepotřebujete. Všecko zaseto i zasázeno, požit

a sklidit to dovedete beze mne. Tak jen se teď tužte sami a ukažte, co umíte.“

„Tatínku, vždyť já vás víc potřebuji než bratr,“ mínil farář.

„To se mýlíš, Josífku,“ klidně odpověděl otec, „ty hospodaříš na padesáti, on na třikrát padesáti korcích.“

„Má tam maminku,“ skočila mu do řeči Baruška.

„Právě proto chci pryč. Mně se po mamince stýská. Čtyřicet roků jsme spolu žili, až teď na stará kolena by nás děti málem rozvedly. Jen se ohánějte sami. Pojedu domů, jak jsem řekl!“

„Tak napíšeš mamince, aby sem přijela,“ vyjednával dále Josífek.

„Nic nenapíšeš. Nechci, aby sem jezdila. Sluší se, aby výměnkáři pracovali tomu, kdo jim výměnek sype. Tam jsou naše grunty, k těm mi srdce přirostlo, na těch po staletí už hospodaří naše krev, smáčí je náš pot a často — potluče-li — i naše slzy. Farské není naše, ani tvé, pár let si posedíš a ničehož nic po tobě nezůstane, jako po tvém předchůdci. Necítil bych se zde nikdy doma.“

„Vám se u nás nelíbí,“ zavyčítal trpce Holoubek.

„Nač bych se přetvařoval. Uhodls, nelíbí se mi tady a nikdy nezalíbí. Tu je pánovitý kraj. I s matkou byli bychom jen pro smích lidem, svou řečí, šatem, zbožností. Jednáním i smýšlením se sem nehodíme. Kde se kdo zrodí, tam se nejlépe hodí. Baruška je mladá, zvykne si, a ty jako cikán se odmalička beztoho touláš světem, můžete zde žít spokojeně, ale nás — matku a mě — sem nelákej. Uvadli bychom steskem po domově.“

Holoubek svěsil hlavu a cítil, že má tatínek pravdu. Už ho nezdržoval, jenom prosil, aby na ně nezapomínali, aby sem brzy poslal maminku a aby sám přijel dohlédnout na žně nebo aspoň na mlácení, poručit Honzíkovi, co, jak a kam skládat.,

„Přijedu, to víš, že přijedu,“ sliboval otec a usmíval se při tom mysle si: Takové peníze nás chlapec stál a hle, se všemi školami nedovede si v ničem poradit. Zvykl by si na mě, se vším by se na mě spolehl, a to nejde. Co pak, až nebudu? Co by si počal beze mě? Tak jen ať zvyká. Nepřijedu, vymluvím se a uvidíme pak, jak se bude sám činit a ohánět.

Holoubek vyprovodil tatínka, poděkoval mu za všecko, rozloučil se s ním a už skoro s Baruškou ani čas neměli na něho myslit anebo stesku nějakému se poddávat. Nastěhovali se do fary nejprve zedníci a pak všecka řemesla, a Holoubek jako by se všem těm řemeslům chtěl učit,

ustavičně při nich byl, chodil uprášený, vápnem i barvami postříkaný, pomáhal v kostele stavět lešení, vynášel sochy andělů a svatých, umýval je, čistil obrazy, s varhanářem vyfukoval kopuleté pavučiny z poloněmých píšťal, doma s kamnářem hledal tahy do komínů, se stavitelem vybíral vzorky kachlíků, s malířem a natěračem zkoušel barvy a žárlivě se díval, jak u Boháčů rychle stavba přibývá, jak se chystají zvedat krov na vysoké zdi moderních stájí, kdežto na faře se zdá, jako by spíše práce přibývalo než ubývalo, všecko všude rozvrtáno, roztaháno, rozházeno, ačkoli Holoubek pobízel ke spěchu a sám činil se, seč byl.

„To jinak nejde,“ krotil ho zámecký stavitel, „opravy jsou horší než novostavba, zdlouhavější, pracnější, vyžadují větší pozor než pouhé vyzdívky. Jen počkejte, až začnou klenout chlévy a omítat, dláždit, žlaby, okna a dveře osazovat, také jim to dá páračku. My přece jen dřív budeme hotovi.“ A nemýlil se; opravy zdánlivě bez ladu a skladu prováděné se pojednou počaly spojovat, zahradní zeď už stála, z kostela shodili lešení a on prokoukl v novém šatě jako omládlý, pozlacovač uvnitř také dodělal, ženské umyly okna a o pouti, na svátek svatých apoštolů Petra a Pavla, nemohli osadníci svůj kostelíček ani poznat, tak se zrovna třpytil čistotou a nikdy předtím nevidanou krásou. Mnoho různých tretek, papírových obrázků, skříněk, uválených věnců zmizelo, všecko bylo souladně umístěno, rozvěšeno a rozestaveno, kostel jako by získal ve všech prostorách, zdál se vyšší a větší, hezčí se mu zdál než markovský, ba vůbec nejhezčí ze všech, které kdy viděl. To proto, že tento chrám se stal opravdu „jeho“ chrámem, podle jeho vkusu upraveným, že jeho práce a jeho přičinění zanechalo viditelné stopy ve všech koutech.

Fara ani tolik práce nedala. Pokrývači na střeše dopracovali, zedníci „hodili ji do barvy“, natřela se okna a dveře a nikdo by nebyl řekl, že vidí ten starý, oprýskaný barák, který na návsi strašival. „Jenom zahradu, ještě zahradu kolem,“ vzdychal usoužený a starostmi i prací utrápený, uhoněný Holoubek; ale nepovoloval. Honzík musil vozit kámen i cihly, stavitel přijednat zedníky a na svatého Jakuba, když přál Holoubek tatínkovi k svátku, už se také mohl pochlubit: „Žně máme v proudu. Tatínku, přijďte! Nepoznáte to zde. Příjemné ostávání tu teď bude, zkusili jsme mnoho, ale zato najdete všude a ve všem pořádek. Překročili jsme značně rozpočet, ale pan ředitel uznal, že všecko nutno a že zato bude na dlouhá léta pokoj.“ Tatínek odepsal, že se na podívanou sice

těší, ale tak hned že nepřijede, že on ani maminka se teď nemohou hnout z domova, protože u mladých čekají, že jim vrána brzy přinese nějaké „holoubě“, dědeček s babičkou že půjdou za kmotry, pak že budou chovat a kolíbat, jak se na výměnkáře sluší, tak jen aby si poradili sami, že v Třešticích jsou dost moudří lidé, k nim ať se obrátí o rozum, kdyby jim vlastní nestačil.

Holoubek věděl, kolik udeřilo. Tatínka dopálila nadávka „horák“, dopálil ho požár u Boháčů a do Třeštic se mu nechce. Musí tedy sám začít hospodařit a také začne. Žádné čáry! Trochu se pozlobí, trochu potrápí lidé, trochu počasí, ale zahanbit se nedá. Štěstí, že osada je malá, školy přestaly, práce v kanceláři téměř žádná, bude na poli víc než doma, pomůže, vlastní ruku k práci přiloží, bude-li to třeba ...

A tak začaly žně. Obilí stálo slibně na polích, vysoká žita se vlnila jako rozbouřené vlny jezerní, v žáru slunečním se ohýbaly těžké klasy pšeničné a praskaly, ječmeny kličkovaly, řady ovsů vesele se třásly a vlály po větru. Všecko jako by najednou zrálo a po kose volalo.

„Poslouží-li počasí, budeme mít za čtrnáct dní, nejdéle za tři neděle obžínky,“ prorokoval chalupník Jína, se kterým se Holoubek nejčastěji radil a kterému pro jistotu napoprvé, aby nechybil, ukazoval vzorky klásků, může-li už je sekat.

„Jen do toho! Na nic nečekat! To všecko dojde v panácích! Teď nečekáme jako dříve na poslední zrno a až bude všecko šustit suché jako troud. Párnice slámu vydře, než se na špýcharu obilí dvakrát přehodí, už přiběhne kšeftař a skoupí všecko.“

Celého kraje jako by se zmocnila horečka. Nikdo nehleděl na hodiny, na pracovní dobu, hospodáři zvýšili čeledi mimořádně platy, poskytli pivo, zlepšili stravu, od časného rána do pozdního večera řehtaly sekačky na polích, řinčely, ostřily se a klepaly kosy, hrčela kola, koně úprkem jezdili s prázdnými vozy, zato zvolna, těžce a opatrně se vraceli s fůrami vysoko navršenými do stodol, kůlen i k stohům v širém poli ...

Tento chvat, tento var práce podmanil si i Holoubka, podlehl všeobecné nákaze; vysvlečen, bez kabátu stál doma ve stodole na vrstvě, metal a rovnal těžké snopy pšeničné, vzpomínaje si na studentská léta, jak si ve žních vždycky zašetřil malý poklad, protože mu otec v sobotu spravedlivě vyplatil mzdu jako všem ostatním.

„Máš jít do kanceláře,“ volala ho vtom Baruška.

„Ať čeká, přijdu hned, jak smetáme.“

„Pospíchá prý.“

„Já také,“ proti svému zvyku se rozkřikl farář a zapálen do díla metal dál, až mu Honzík podal poslední snop. Pak teprve seskočil, oprášil se, umyl, navlekl kabát a kolář. Čekala na něho mladá mistrová Hubáčková, kterou teprve před měsícem oddával.

„Co si přejete,“ oslovil ji vlídně, a vida ji uplakanou, hned se lekl a optal se: „Snad vám neumřel tatínek?“

Hubáčková jen kývla hlavou a zaštkala do šátku.

„Vidíte, vidíte, a bez zaopatření svatými svátostmi, říkal jsem vám přece, že ho navštívím, ale to jste se hned vymlouvala, že tatínek jen tak churaví, že nemoc není k smrti, a tak zle to teď skončí.“

„Když můj nechtěl, říkal, že bychom tatínka darmo postrašili, že by se poděsil, že musí umřít.“

„Krátkozrací lidé, ano — šťastně umřít — s Bohem umřít — jako člověk umřít — a ne jako — „ nedořekl, opanoval se, ale zlost pocítil na mladého, který se mu už tenkrát nelíbil, když seděl u protokolu, ani pak o svatbě, jak pánovitě, až skoro vyzývavě si počíнал.

„Kdy chcete mít pohřeb?“ optal se mírněji sahaje po lístku.

„Pozítří, a rádi bychom tatínka pochovali do maminčina hrobu, aby po smrti byli spolu,“ rozplakala se Hubáčková.

„Nu, proč ne? Řekněte hrobníkovi, může-li to být...“

„Hrobník nechce, že maminka není v zemi ještě deset let.“

„To je ovšem něco jiného. Kdypak vám umřela matka?“

„Před třemi roky.“

„Tak má hrobník pravdu. Snad by se dal vykopat hrob vedle,“ vycházel jí farář vstříc, šetře všemožně jemnocit, pochopitelný za takových okolností.

„Hrobník se odvolává na jemnostpána, ráčíte-li mu poručit, že ji vykopá třeba syrovou.“

„Ne, to naprosto nelze.“

„Vyřídím mužovi,“ prohlásila ještě Hubáčková a odešla se smutnou domů.

Mladý obuvnický mistr Hubáček hrozně se rozhněval, a aby se zavděčil příbuzenstvu, do kterého se přiženil, hned se rozkřikl: „A na to bych se podíval! To já si na faráře vyjdu a povím mu, zač je toho loket,

jen co tyhle botky došiju.“ Ale ani si vyjít nemusil. Kvečeru vrazila žena do dílny a zvolala: „Pan farář jde návsí.“

Holoubek vyšel si odpoledne do polí, obešel je, prohlédl, který kus je nejzralejší, aby ho zítra položili, a nyní se klidně se sousedy Horou, Novákem a se starostou Boháčem, s kterými se cestou setkal, vracel k domovu. Hovořili, o čem celý kraj hovořil, o žních, jak ubývá práce, jak se obilí pohodlně sklízí pod střechu, všecko suché, až se láme. Jen aby počasí vydrželo, ale že se kalí, mlha ráno že se ukázala nad řekou a stoupla nahoru, za dva dny že přijde jistě bouře, ale ani ta že neuškodí, brambory a řepa že volají po vláze a obilí...

„A moje zelí,“ usmál se Holoubek.

Pan Boháč právě chtěl faráři zalichotit, že je výborné, že by nikdy nebyl řekl, jak se uvede, když vtom vyřítit se z domku mladý Hubáček. Jak seděl u verpánku, s usmolenou zástěrou, vyhrnutými rukávy a s potěhem v ruce, postavil se proti faráři a hned spustil výbojně:

„Tak vy prý nechcete dovolit pochovat tatínka do maminčina hrobu! Na to bych se podíval!“

Společnost se zastavila, překvapeně hleděla na rozčileného mistra a Holoubek klidně řekl: „Nesmím. Zákon to nedovoluje. Do desíti let nesmí být žádná mrtvola vykopána.“

„A pročpak jste tuhle Hořovic babičku mohl pochovat k jejich dědečkovi, ačkoli leží teprve jeden rok v zemi?“

„Protože mají zděnou a klenutou hrobku.“

„Já vám povím, proč. Protože vám dali za funus padesátku. Ale my jsme jen chudí lidé, žádní sedláci, a proto ten dvojitý loket,“ rozkřikl se Hubáček.

„Nerozčilujte se, příteli, já zákony nedělal, dojděte si na hejtmanství, a když vám exhumaci povolí, nebudu vám činit žádné obtíže,“ usmíval se stále farář, snaže se pochopit a vysvětlit si celý výstup jen pietou k mrtvým rodičům.

Hubáček si však mírnost špatně vykládal: Aha, už se bojí, povoluje, řekl si v duchu a stal se ještě výbojnějším. Zamával potěhem a rozkřikl se: „Já to tak nenechám, ale vrazím vás do novin. To je divná víra, to je divné náboženství, které odstrkuje chudé,“ ale dále už nemohl.

„I vy jeden splašený ševče usmolený,“ zaplál náhle Holoubek jako sláma, „co sem pletete víru a náboženství? Na to jste si měl vzpomenout

dřív a nenechat umřít otce jako zvíře. A vy se mi opovažujete vyhrožovat? Z cesty — a hned — „velitelsky poručil, postava kněze se vztyčila, oči mu hořely, ruka sevřela hůl a zvedla se do výše, „je zde nějaká farní kancelář? Klidte se, nebo vás přetáhnu holí, až vás přeseknu jako hada.“

Hubáček rychle uskočil, společnost se dala do hlučného smíchu, jediný farář vážně, se zachmuřeným lícem šel dále. Překvapený mistr se chvíli díval za nimi, něco zabručel a tiše zmizel.

„Je to hrubián. Horák takový! Div mi nenabil! Sílu má jako lev, protože nic nedělá a dobře se má. Nezmohl bych ho, musíme se poddat, milá holka,“ bručel zahanbeně ještě i doma.

„To víš, že musíme,“ svědčila mistrová, „z fary nám dají do roka utržit hezkých pár zlatých, nesmíme si zákazníka zkazit.“ Třetího dne se konal pohřeb. V noci předtím se snesla nad krajem prudká bouře s vydatným deštěm, do polí se nemohlo, všichni musili čekat, až obilí trochu oschne, a tak se sešlo v pohřebním průvodu dost lidí. Hubáček šel za rakví zamračeně, i potom u hrobu stál vzdorně, zarytě, mačkal sice bílý šátek v ruce, ale očekávané slzy se nedostavovaly. Zato žena si počínala už doma, když rakev zavírali, a hlavně potom, když ji na hřbitově do nového hrobu spouštěli, jako smyslů zbavená. „Můj tatínku zlatý — má dušinko drahá,“ stále vykřikovala chraptivým už hlasem. Holoubek zprvu dojat tím jejím hlasitým nářkem brzy vycítil, že pláč je neupřímný, falešný, strojený a nucený. Ta ženská lže, řekl mu vnitřní hlas, přetvařuje se jen tak před lidmi, křikem zakrývá svou radost, že se zbavila starého otce, který se jim stal břemenem.

Ale nejen kněz, většina pohřebních hostů měla takový nepříjemný dojem, takže ten okázalý, křiklavý nářek nikoho nepodmaňoval, nestrhoval a neuchvacoval, nýbrž naopak budil odpor a ošklivost. Jediná Hubáčková to necítila, překřikovala dál zpěváky i kněze a hlavní trik, vypočítaný na zevnější efekt, si nechala na konec. Naklonila se nad hrob, rozpřáhla ruce a zvolala: „Jakpak já tu bez vás budu? Copak já si bez vás počnu — a zapotácela se, jako by se mdloby o ni pokoušely. Dvě nebo tři ženy z příbuzenstva k ní rychle přiskočily, za ruce ji ujaly a těšily: „No, mlč a nevyváděj, musí to být, tatínka tím nevzbudíš.“

„A pusťte mě! Pusťte mě!“ trhala se jim Hubáčková v rukou, „já musím do toho hrobu skočit.“

Holoubek klidně recitoval z agendy verše i modlitby, modlil se

„Otčenáš“, pak i „Zdravas, královno“, občas odtrhl zrak od knihy, podíval se na mladou mistrovou a čím dál tím určitěji cítil, jak je ten hrozný nářek u ní planý, jalový ...

„Jako na divadle —“ řekl kdosi za ním polohlasitě a vyslovil dojem, který měl i Holoubek. Ano, jako na divadle, ochotně přisvědčil v duchu a pospíchal mimovolně, aby už byl hotov. Pokropil ještě rakev svěcenou vodou, hodil na ni tři hrstky hlíny, požehnal ji svatým křížem, přál nebožtíkovi, aby mu svítilo světlo věčné a pokoj aby našel ve hrobě — a Hubáčková vykřikovala mu do toho ustavičně svoje „nechte mě, já tam musím skočit“; ženské už na ní šaty roztrhaly, jak se jim trhala z rukou. Tu Holoubek nemohl se dál ovládnout, sklapl knihu, nasadil si biret na hlavu a už se otáčel od hrobu, aby odešel. Vtom zase se ozvalo: „Pust'te mě! Pust'te mě!“ Farář se zastavil a hlasem klidným, ale pevným, jak jen on to dovedl, poručil: „Inu — tak ji pust'te, ať tam skočí.“

Všecko překvapením ztichlo. Ženské na ten povel opravdu pustily Hubáčkovou, ohlédly se po knězi, který tak neočekávaně promluvil, ztichla i Hubáčková, ruce jí klesly podél těla a hlava se mimoděk také otočila po Holoubkovi. Ten chvíli čekal, pak řekl s jakýmsi vnitřním zadostiučiněním: „Nu, tak vidíte,“ a odešel. Na rakev se počaly sypat hrudky, v zástupu ozval se tlumený hovor i tutlaný smích. Mladá mistrová načisto vypadla z role, nevěděla rozpaky kudy kam a byla ráda, když ji vzal muž za ruku a odváděje ji vadil se: „Pojď domů, vždyť jsi tu pro blázny.“

„Celou mě popletl,“ stěžovala si pak, „to mu nezapomenu, jak mi všecko pokazil.“

Ale ten čin farářův měl následek, že se nikdo v přítomnosti Holoubkově neopovážil přetvařovat, že o pohřbech tekly jenom slzy upřímné a štkala bolest nelíčená, a farář jako dítě častokrát plakával s sebou ...

Takový dar měl Holoubek od Pána Boha, že dovedl prostým, přirozeným způsobem, bez křiků a hněvů, bez hrozeb a žalob pokárat, co káry zasluhovalo, a nic se neohlížel, přijde-li komu vhod nebo ne.

Jako faru a kostel, chtěl mít i hřbitov v pořádku. A tu právě o Hubáčkovíc pohřbu si všiml, že svaté pole se podobá víc mrchovišti než hřbitovu. Od myšlenky ke skutku byl u něho vždycky jen krůček, a proto si hned — oblečen ještě v pluvíálu — zavolal hrobníka, odešel s ním k

hlavnímu kříži. Vzpomněl si na pěkný hřbitůvek markovský a rozpovídal se pomalu: „Podívejte se, hrobníku, jak jsme všichni urousáni, to takhle nejde, vaše žena musí ten hřbitov požit, kde to půjde, můžete jí kosou pomoci.“

„Čekáme, jemnostpane, až tráva ještě poporoste,“ omlouval se hrobník.

„To můžete na louce, ne však na hřbitově. Kdybyste neměl čas, zavolal bych na tu práci někoho jiného.“

„A to, prosím, ne, tráva je naše, dáme se do toho ještě dnes.“

„Dejte, dejte. Dobře vám seč půjde, mokrá tráva se bude znamenitě sekat. A jak budete hotov, musíte obnovit pěšiny, už nejsou skoro ani znát. Náš Honzík vám přiveze několik prkeňáků písku a pomůže vám odvézt krtiny.“

„To jsem dělal jen před biřmováním.“

„Tak jen to teď udělejte, nejvyšší čas, za dvě, nejdéle za tři léta u nás budeme mít zase svaté biřmování,“ usmál se Holoubek, „do neděle to chci mít hotové, i tuhle hlavní pěšinu kolem kostela a tamhle tu podél ohradní zdi. Kněžské hroby pěkně obložte, kupte od zahradníka nějaké astry a vysázejte z nich na každém kříž, rozumí se, že vám od toho zvlášť zaplatím. Abyste měl čas, tak vám slibuji, že vám mandele přivezeme a políčko zase zořeme. Tak do neděle, hrobníku, jak jsem řekl, nezapomeňte.“

Oboje vrátka dal Holoubek spravit předtím, hned jak se hřbitovní zeď omítala, aby tam husy nemohly vodit housata, ani slepice kuřata, ani psi se tam zatoulat, a nyní jen přemýšlel, jak by odvykl osadníkům starý, zakořeněný obyčej mezi mší svatou a kázáním vysedávat na hřbitově. Mnozí totiž — zvláště muži a svobodní hoši — v neděli místo do kostela šli jen na hřbitov, usadili se buď na schůdkách, nebo vylezli i na zeď, kouřili, smáli se, povídali a prohlíželi si po službách božích, kdo z kostela vycházel.

Holoubka to zlobilo, často je napomenul, i veřejně v kázání pokáral, ale marně. „To se nevykoření,“ hájil opět kostelník neplechu, „bylo, jest a bude, to je dědičný zvyk v Třešticích.“

Farář sice nic neříkal, ale příští neděli kul železo. Mluvil o hřbitově jako o zahradě Getsemanské, vybízel věřící, aby hroby svých drahých nezanedbávali, že nestačí jen postavit jim kříž nebo pomník, že jim třeba

zasadit i živou kytičku, zalévat ji, pěstovat a opatrovat, na důkaz, že na své nebožtíky myslíme. Hřbitov že má být dále místem klidu a odpočinku, že se sluší modlit se na něm za mrtvé, vzpomínat si na vlastní smrt, a ne se tam bavit, kouřit, plivat a ještě jiné neplechy tropit. Všichni posluchači kývali hlavami na souhlas a myslili si: Nás se to netýká, ale ti venku by tu měli být a slyšet pravdivou, srdečnou řeč farářovu.

Holoubek jako by to neviděl. Po kázání přečetl prohlášky, pak oznámil služby boží v nastávajícím týdnu a sáhl po celoročním modlení. To už osadníci neposlouchali, znělo stále stejně, mnozí je znali z paměti, proto klekali, kašlali a hledali v knížkách píseň před požehnáním. Ale najednou zbystřili sluch a zvedli hlavu. Farář řekl jako obyčejně: „Za všecky chrámové dobrodince, za všecky kněze, kteří zde působili — ale dnes hlasem nepadl, k oltáři se neotočil, neklekl a nepočal „Otče náš“, nýbrž přidal novou, důrazně, zřetelně pronesenou prosbu: „A konečně se také pomodleme za ty živé bratry nepřítomné, kteří venku na zdejším hřbitově odpočívají a do kostela nejdou.“

A pane, to působilo.

„Za koho že se máme pomodlit?“ nahnul se na kůru nahluchlý výměnkář Dušek k Jínovi.

„Za ty klacky venku, co se povalují po hřbitově a do kostela netrefí,“ hučel mu do ucha Jína.

Farář modlení opakoval ještě druhou i třetí neděli, hlouček na hřbitově řídil, zato houstlo a černalo se více hlav pod chórem, a nepovolil, dokud hřbitov nevyčistil.

A ještě jeden zlozvyk v kostele ho rozčiloval. Zprvu jej trpěl a mlčel, ale teď, když se návštěva povznesla a kostelíček býval v neděli slušně naplněn, čím dále tím neliběji nesl, že do lavice nasedají si často mladé dívky, bohaté, naporáděné selské dcery, a když přijde stará, vetchá babička, z baráku nebo podruží, toužebně si prohlíží lavice, pátrá po místečku, kde by si unavené nohy mohly pohovět, že žádná z těch mladíc nevstane a místo jí neudělá.

Holoubek se nepěkného zjevu dotkl po čase opět v kázání; vykládal o pohanské Spartě, jak tam úcta k stáří byla vyvinuta, připomínal čtvrté přikázání boží, citoval slova Písma svatého: „Před šedivou hlavou povstaň a cti osobu starého,“ ale všecko marné, jako by hrách na stěnu házel, anebo vodu na husy lil...

„Na hrubý klín hrubou palici,“ rozhodl se konečně jednou, když viděl z kazatelny hovět si Boháčovic a zámecké ženy v lavicích a vetché stařeny se opírat o zed' nebo sedět a klečct na holé dlažbě. Odkášlal si po kázání, zadíval se na dívky a upřímně otcovsky přede všemi řekl: „Lavice jsou v chrámu především pro staré lidi a ženy. Z dívek smí si do nich sednout jenom ta, která má bolavé nohy a nevydržela by stát tu hodinku, co služby boží trvají.“

Účinek překvapil. Děvčatům se nahrnula krev do tváří, zčervenala jako růže, jedna přes druhou vyšla z lavic a stavěla se jako svíce před oltář Panny Marie...

„Jo, náš jemnostpán, ten to umí sebrat,“ usmívaly se spokojeně babičky i dědouškové a žádná dívka ani za dukát nebyla by se od té chvíle posadila do lavice, i kdyby byla celá prázdná ...

V roce Holoubek poznal osadu a osada Holoubka. Zima se vystěhovala z jeho duše. Pohřbil všechn strach, všechny obavy, které na počátku mu plnily hlavu. Nikoho nežaloval, s nikým se nesoudil, nehádal, nekřičel, ale také před nikým a před ničím neustupoval, všecko vyřizoval vážně, přímo, nebojácně a otevřeně. Ukázal, že je sice tichý, pokorný, skromný, ale že není blátem, po kterém lze lidem i nelidem, kdekomu libovolně šlapat. Naopak, že má v sobě cosi společného s horským křemenem a žulou.

„Pane, na toho jsi krátký. Ten se tě nelekne!“ říkali v Třešticích o Holoubkovi, když se na něj někdo strojil anebo mu po straně lál a hrozil.

Po roce psal Holoubek jemnostpánu do Markova mimo jiné: „V Třešticích se mi začíná líbit. Myslím, že se odtud do smrti nehnu, protože stále musím s něčím bojovat, potýkat se a jinde by se mi už stýskalo.“

„Já to věděl, Katynko, já to věděl,“ usmíval se jemnostpán a radostí se opět nadnášel, když psaní přečetl, „jestli je tam Josífek neobráť, pak je konec.“

„Ale škoda je ho přece,“ nedala se mýlit Katynka, „podívají se jen na zahradu, jak vypadá.“

„Ach ano, škoda je ho, přeškoda!“ povzdychl si smutně, „již se ke mně nikdy nevrátí. Jako starý Noe v korábu budu sedat u okénka, vzpomínat, ale můj holoubek zlatý nepřiletí, nevrátí se.“ A stařec teprve ted' se rozplakal...

Zadarmo tisíc kníh online

 na stiahnutie

eKnizky.sk sú poprednou digitálnou publikačnou platformou a prinášajú výnimočné zážitky z čítania elektronických kníh, časopisov, katalógov a novín. Umožnili sme veľmi ľahkou formou zdieľať a objavovať zábavné, informatívne a originálne písomné obsahy na webe. Našou víziou je oslobodiť písané slovo, spojiť ľudí s informáciami a nápadmi, ktoré sú pre nich najdôležitejšie.

Najjednoduchším spôsobom, ako túto stránku definovať, je pomenovať ju Youtube pre dokumenty. Ľudia si tu môžu nahráť textové dokumenty, knihy, časopisy a noviny vo formáte PDF, ktoré chcú a môžu ďalej ľahko zdieľať s ostatnými. Možno nimi listovať, zoomovať, vytlačiť ich na papier, alebo v nich fulltextovo vyhľadávať.

eKnizky.sk sú miestom, kde váš obsah nájde svoje publikum a kam prichádza množstvo ľudí každý deň čítať, diskutovať a hodnotiť. Dávame čitateľom ešte viac možností pre čítanie a zdieľanie.

Naším poslaním je posilniť jednotlivcov, firmy a inštitúcie zverejňovať svoje dokumenty v digitálnej platforme.

